

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

**«ΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ
ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»**

Φοιτήτρια:

ΓΙΩΡΓΑΛΗ ΣΤΑΜΑΤΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

κ. Σδράλλη Δ., Λέκτορας

ΜΕΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ :

κ. Γκούσια Μ., Διδάκτωρ

κ. Σαρδιανού Ε., Λέκτορας

«Οι περιβαλλοντικές αξίες στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....σελ.5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....σελ.6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΗΘΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ

1.1 Τι είναι ηθικές αξίες.....σελ. 8
1.2 Αξίες στην κοινωνία.....σελ.11
1.3 Ηθική συνείδηση και ανθρωπισμός.....σελ.14
1.4 Ηθική και παιδεία.....σελ.15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ

2.1 Περιβαλλοντικές αξίες και περιβαλλοντική ηθική.....σελ.18
2.2 Περιβαλλοντική εκπαίδευση.....σελ.23
2.3 Προβλήματα του περιβάλλοντος.....σελ.28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 :ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

3.1 Προπτυχιακά τμήματα.....σελ.31
3.2 Μεταπτυχιακά τμήματα.....σελ.34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

4.1 Χαρακτηριστικά των νέων.....σελ.36
4.2 Στατιστικές έρευνες, μελέτες σχετικά με τη στάση των νέων στις αξίεςσελ.38
4.3 Στατιστικές έρευνες, μελέτες για τη στάση των νέων στο περιβάλλον.....σελ.42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΕΡΕΥΝΑ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

5.1 Σκοπός της έρευνας.....σελ.47	σελ.47
5.2 Μεθοδολογία της έρευνας.....σελ.48	σελ.48
5.3 Δομή του ερωτηματολογίου.....σελ.48	σελ.48
5.4 Παρουσίαση και Σχολιασμός των αποτελεσμάτων της έρευνας.....σελ. 49	σελ. 49
5.5 Έλεγχοι Υποθέσεων.....σελ.77	σελ.77
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....σελ.85	 σελ.85
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....σελ.88	σελ.88
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.90	σελ.90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....σελ.97	σελ.97

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Οι περιβαλλοντικές αξίες στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση» αποτελεί την πτυχιακή μου εργασία, η οποία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προπτυχιακού προγράμματος του Τμήματος Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου.

Σκοπός της εργασίας είναι να διερευνηθεί κατά πόσο συμβάλλει η Τριτοβάθμια εκπαίδευση στην καλλιέργεια περιβαλλοντικών αξιών, περιβαλλοντικής συνείδησης και γενικότερα θετικών στάσεων προς το περιβάλλον. Στην παρούσα εργασία επιλέχτηκαν, ως δείγμα, τα Τμήματα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας και Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου λόγω της μεγαλύτερης ενασχόλησής τους με περιβαλλοντικά θέματα όπως αυτό καταγράφεται από το πρόγραμμα σπουδών τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιβαλλοντική εκπαίδευση των νέων. Τα προβλήματα του περιβάλλοντος συνεχώς αυξάνονται, γι' αυτό οι νέοι είναι αναγκαίο να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα της προστασίας του περιβάλλοντος. Ως ένας από τους πυλώνες της καλλιέργειας του πνεύματος και του ήθους των νέων, έχει τη δυνατότητα να διευρύνει τους ορίζοντες των νέων και να δημιουργήσει τα εχέγγυα για ανάπτυξη περιβαλλοντικών στάσεων από μέρους τους.

Σ' αυτό το σημείο, θα ήθελα να εκφράσω την εκτίμηση και τις ευχαριστίες μου στην κα. Γκούσια Μαρία για την πολύτιμη συνεργασία και συμπαράσταση που προσέφερε σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας, καθώς και την κα. Σδράλλη Δέσποινα και την κα. Σαρδιανού Ελένη για τις πολύτιμες συμβουλές τους.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, τους φίλους μου και ιδιαίτερα την Αγγελική για την πολύτιμη υποστήριξη που μου προσέφεραν καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας μου. Τέλος, εκφράζω τις ευχαριστίες μου στους συμφοιτητές μου στα Τμήματα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας και Γεωγραφίας για την άμεση συνεργασία τους στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιτακτική ανάγκη να γίνει κατανοητή από τον άνθρωπο η σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος και της διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας αποτέλεσε έναν από τους λόγους που δημιουργήθηκε η περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των ατόμων σε θέματα περιβάλλοντος, στην καλλιέργεια περιβαλλοντικών αξιών και στον προσανατολισμό τους στην πολύπλευρη σημασία που έχουν για τον άνθρωπο η φύση, το περιβάλλον, τα οικοσυστήματα. Οι περιβαλλοντικές αξίες αποσκοπούν στην οικοδόμηση περιβαλλοντικού ήθους η οποία συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος.

Ιδιαίτερη προτεραιότητα είναι αναγκαίο να δοθεί στην περιβαλλοντική εκπαίδευση των νέων. Η Τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει σε αυτό και ταυτόχρονα να επιφέρει αλλαγές στον τρόπο σκέψης των νέων και να τους καλλιεργήσει περιβαλλοντικές αξίες. Ο ρόλος της είναι σημαντικός διότι προετοιμάζει άτομα που στο μέλλον θα είναι νέοι επιστήμονες, στελέχη στην αγορά εργασίας, γονείς, πολίτες στην κοινωνία οι οποίοι πρέπει απαραίτητα να έχουν συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα της βιωσιμότητας και τη σημασία των περιβαλλοντικών αξιών σε αυτό.

Η εργασία αυτή, σκοπό έχει να διερευνήσει το ρόλο της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη διαμόρφωση περιβαλλοντικών αξιών και γενικότερα περιβαλλοντικής συνείδησης στους φοιτητές. Για την καλύτερη και πιο οργανωμένη απόδοση του περιεχομένου της εργασίας, το κείμενο χωρίστηκε σε πέντε κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια της ηθικής αξίας, οι διακρίσεις των αξιών καθώς και κάποιες από τις ιδιότητες τους. Στη συνέχεια, αναλύεται για το πώς συμβάλλει η αξία στην ανθρώπινη συμπεριφορά του ατόμου και πώς επηρεάζει την προσωπικότητα του. Έπειτα, αναλύονται οι παράγοντες που συμβάλλουν στην απόκτηση των αξιών. Αρχικά, αναλύεται η κοινωνία για το πώς επηρεάζει στη διαμόρφωση των αξιών καθώς Επίσης, αναφέρονται και κάποιες κοινωνικές αξίες. Τέλος, παρουσιάζεται η παιδεία ως παράγοντας για το πώς συμβάλλει στη μεταφορά αξιών των παιδιών και στη διαμόρφωση ήθους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρονται οι έννοιες του περιβάλλοντος, της περιβαλλοντικής ηθικής. Στη συνέχεια, αναλύονται οι παράγοντες που συμβάλλουν στην οικοδόμηση του περιβαλλοντικού ήθους. Επίσης, παρουσιάζεται η έννοια των περιβαλλοντικών αξιών και ο ρόλος τους στην προστασία του περιβάλλοντος. Έπειτα, αναφέρεται η έννοια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και αναλύεται η σημασία της στη διαμόρφωση περιβαλλοντικής συνείδησης. Τέλος, γίνεται μια αναφορά στα περιβαλλοντικά προβλήματα και για τους λόγους που προκαλούνται.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται για το πώς η Τριτοβάθμια εκπαίδευση συμβάλλει στην καλλιέργεια περιβαλλοντικών αξιών και στη διαμόρφωση περιβαλλοντικής στάσης. Επίσης, αναφέρονται κάποια προπτυχιακά και μεταπτυχιακά Τμήματα τα οποία παρέχουν στους φοιτητές περιβαλλοντική εκπαίδευση. Στη συνέχεια, αναλύονται τα προγράμματα σπουδών τους, κάποια ερευνητικά προγράμματα και τα εφόδια που παρέχουν στους φοιτητές για την είσοδο τους στην αγορά εργασίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφονται οι νέοι δηλαδή αναλύονται κάποια χαρακτηριστικά, προτιμήσεις και ενδιαφέροντα τους. Στη συνέχεια, αναφέρονται κάποιες στατιστικές έρευνες, μελέτες και τα συμπεράσματα τους σχετικά με τη στάση των νέων στις αξίες δηλαδή εάν οι νέοι έχουν αποκτήσει κάποιες αξίες. Έπειτα, αναφέρονται κάποιες στατιστικές έρευνες, μελέτες και τα συμπεράσματα τους για τη στάση των νέων σχετικά με το περιβάλλον, δηλαδή εάν οι νέοι έχουν αποκτήσει περιβαλλοντικές αξίες. Αυτό διαπιστώνεται, από τη στάση τους προς το περιβάλλον και με τη συμμετοχή τους σε περιβαλλοντικές δράσεις.

Το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνει το ερευνητικό μέρος, το οποίο πραγματοποιήθηκε με ένα σύνολο 120 ερωτηματολογίων που μοιράστηκαν σε αντίστοιχο δείγμα φοιτητών του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, από τα Τμήματα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας και Γεωγραφίας. Στη συνέχεια, αναλύεται η μεθοδολογία που ακολούθησε η εργασία, τα αποτελέσματα και τα γενικά συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτή. Η εργασία ολοκληρώνεται με τη βιβλιογραφία και το παράρτημα στο οποίο περιλαμβάνονται οι πίνακες συχνοτήτων και το ερωτηματολόγιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΗΘΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ

1.1 Τι είναι ηθικές αξίες

Η έννοια του σωστού και του λάθους, του ηθικού σωστού και του ηθικού λάθους υπάρχει στον άνθρωπο κάθε κοινωνίας. Πολλοί είναι εκείνοι που αναρωτιούνται για τις ηθικές αρχές και αξίες και τις συσχετίζουν με το καλό, το δίκαιο, το τίμιο κ.α. Αξία είναι μία πεποίθηση η οποία οδηγεί το άτομο σε μία συγκεκριμένη συμπεριφορά ή στάση σε διάφορα θέματα ή αντικείμενα, αλλά Παράλληλα, συμβάλλει και στην επιλογή των σκοπών της ζωής το ατόμου (Γεωργόπουλος, 2002). Επίσης, επηρεάζεται από κάποιο άτομο ή κάποια ομάδα η οποία επηρεάζει την επιλογή προτύπων, μέσων και δράσεων που υπάρχουν στην κοινωνία και Παράλληλα, επηρεάζει τους τρόπους καλής συμπεριφοράς απέναντι στην κοινωνία (www.ekke.gr).

Παράλληλα, όμως οι αξίες έχουν διάφορες ιδιότητες, οι οποίες είναι οι εξής: Αρχικά, είναι γενικές ιδέες για επιθυμητή συμπεριφορά και στόχους. Ανεξάρτητα από τις επιθυμίες και τις ανάγκες περιέχουν την έννοια του καλού και του κακού. Επίσης, επηρεάζουν τον σχηματισμό των στάσεων δηλαδή τους τρόπους συμπεριφοράς και αντίδρασης κάποιου. Και ακόμη, παρέχουν στάνταρ για την αξιολόγηση των πράξεων, οργανώνονται σε ιεραρχίες και η σπουδαιότητα τους μπορεί να αλλάξει τη ζωή

(www.ekke.gr/estia/cooper/synedrio%20PE.html).

Γενικά, ένας ενήλικας έχει εκατοντάδες ιδέες, ένα μικρότερο αριθμό στάσεων και ακόμη λιγότερες αξίες. Οι ιδέες διακρίνονται σε περιγραφικές, αξιολογητικές και ενταλμένες. Οι ιδέες μπορεί να είναι αληθινές ή ψευδείς και δε συνοδεύονται από δεσμεύσεις αλλά καθορίζονται από τα πρώτα χρόνια ζωής του παιδιού (Rokeach, 1976). Ως εκ τούτου, ένα μικρότερο σύνολο ιδεών αποτελεί τη στάση και οι στάσεις σχηματίζουν τον πυρήνα των επιθυμιών ή των δυσαρεσκειών για τους ανθρώπους ή για τις καταστάσεις. Η σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ιδέα και στη

στάση είναι ότι η στάση συνοδεύεται από συναίσθημα, μία τάση συμπεριφοράς και αποτελεί συναισθηματική αντίδραση.

Οι αξίες σχηματίζονται από μια συγχώνευση ευθυγραμμισμένων στάσεων δηλαδή συμπεριφορών που επηρεάζονται συχνά από το συναίσθημα. Οι περισσότερες στάσεις σχηματίζονται από διάφορες πληροφορίες που λαμβάνει κάποιος και τις αξιολογεί (Berkowitz, 1980).

Επομένως, η αξία είναι μία πεποίθηση και ανάλογα με τις αξίες που έχει κάποιο άτομο σε διάφορα θέματα εφαρμόζει και τις κατάλληλες στάσεις. Οι στάσεις αυτές μπορεί να είναι είτε αρνητικές είτε θετικές απέναντι σε ένα θέμα. Η διαμόρφωση των αξιών είναι πολύ σημαντική διότι επηρεάζει τους ανθρώπους στην αντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων ή γεγονότων (Κούτρας, 1991).

Οι αξίες είναι εκείνες που κατευθύνουν τις διαδικασίες σκέψης, τις συναισθηματικές διεργασίες, τις προτιμήσεις και τις συμπεριφορές. Συγχρόνως, ισχύουν για όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης δράσης σε αντίθεση με τις δεξιότητες ή στάσεις που εφαρμόζονται σε συγκεκριμένες δραστηριότητες και κοινωνικά πλαίσια. Συνεπώς, είναι πιο κεντρικές έννοιες από ότι οι στάσεις π.χ εάν η δημοκρατία θεωρηθεί ως αξία τότε το άτομο τείνει να έχει αρνητική στάση απέναντι σε ρατσιστικές ιδέες (Dewey 1938, Hayek 1945).

Επίσης, οι αξίες μπορούν να συνδέονται με το σώμα και την ύλη δηλαδή η καθαριότητα, το κάλλος, μπορεί να είναι πνευματικές όπως αντικειμενικότητα, ειλικρίνεια, δικαιοσύνη, ψυχολογικές όπως θάρρος, γενναιότητα ή ψυχικές αρμονία, αγάπη, αυτοθυσία (<http://epapanis.blogspot.com>).

Επιπρόσθετα, διακρίνονται σε παραδοσιακές, διαχρονικές και ανθρωπιστικές. Παραδοσιακές διότι διέρχονται από γενιά σε γενιά, διαχρονικές γιατί αποδείχθηκαν ανώτερες από το χρόνο και ανθρωπιστικές επειδή κατοχυρώθηκαν στις συνειδήσεις των ανθρώπων. Αποτελούν τέλεια πρότυπα που ο άνθρωπος αγωνίζεται να φτάσει διότι τον κατευθύνουν σε μία ανώτερη ζωή που

δεν θα υπάρξει εγωισμός, συμφέρον, διαφθορά. Οι ηθικές αξίες συσχετίζονται με τις εντολές που θέσπισε Ο Θεός για να ζουν οι άνθρωποι ευτυχισμένοι. Επομένως, οι αξίες πηγάζουν από την προσωπικότητα Του Θεού. Παράλληλα, είναι παγκόσμιες, αντικειμενικές και ισχύουν για όλους τους ανθρώπους διότι διέπουν όλη την ανθρωπότητα (<http://examsos.yooblog.gr>).

Βέβαια είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί η διάκριση των αξιών σε **τερματικές ή αξίες σκοπών** (terminal η ends values) και σε **εργαλειακές ή αξίες των μέσων** (instrumental η means values).

Οι πρώτες έχουν σχέση με τους σκοπούς και τις τελικές καταστάσεις που επιδιώκει ο κάθε άνθρωπος στη ζωή του π.χ. σοφία, ευτυχία, ενώ οι δεύτερες αναφέρονται σε τρόπους συμπεριφοράς που αναπτύσσει ο άνθρωπος προκειμένου να επιδιώξει τους σκοπούς του π.χ. τιμιότητα, υπευθυνότητα. Οπότε οι αξίες που έχει κάποιο άτομο επηρεάζουν τη συμπεριφορά του στους σκοπούς της ζωής του.

Παράλληλα, από πολύ μικρή ηλικία διδάσκονται στα παιδιά γι' αυτό άλλωστε η συγκεκριμένη λέξη βγαίνει από το ρήμα <<άγω>> που σημαίνει οδηγώ και παιδαγωγώ, δηλαδή ανατρέφω, άρα κάθε πνευματική αξία οδηγεί και χειραγωγεί τον άνθρωπο (Ευαγγέλου 1996). Επίσης, είναι ηθικές και εμπεριέχουν την έννοια του καλού και συσχετίζονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά και διαγωγή. «Η αξία εκφράζεται ως το μέτρο του όντος και όλων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων». Διότι, εάν ο άνθρωπος έχει αξίες συμπεριφέρεται σωστά στους συνανθρώπους του και όλες οι δραστηριότητες του θα εμπεριέχουν την έννοια του καλού (Κουμάκης, 1991).

Συνεπώς, οι αξίες αποτελούν επιτεύγματα της συνειδήσεως ανάμεσα στο εγώ και στο εσύ και δηλώνουν την σύνθεση του ανθρώπου καθώς Επίσης, και τα προσωπικά του στοιχεία. Η καθημερινή ζωή αποτελείται από αξίες και εκείνες αντιπροσωπεύουν την προσωπικότητα του ατόμου (Νίαρχος, 1991). Μέσα από την προσωπικότητα του, ο άνθρωπος φαίνεται εάν έχει αξίες, από το πώς συμπεριφέρεται στους συνανθρώπους του. Φαίνεται η ταπεινότητα, η αγάπη, η ανθρωπιά, η τιμιότητα, η ειλικρίνεια του μέσα από τις πράξεις του. Επίσης, σύμφωνα με την Παλαμιώτου(1991) μέσω των αξιών ο άνθρωπος διατηρεί το κύρος του και γίνεται πιο σεβαστός από τα μέλη μιας κοινωνίας. Δηλαδή, μέσω της ηθικής γίνεται υπέρβαση του εγωισμού και απόκτηση καλύτερης επικοινωνίας, επαφής με τους συνανθρώπους. Διότι, το άτομο εάν δεν

έχει εγωισμό κατανοεί καλύτερα τους συνανθρώπους του και δε στρέφεται γύρω από τον εαυτό του με αποτέλεσμα να κερδίζει τον σεβασμό και την αγάπη των ανθρώπων.

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, η αρετή έχει το νόημα της ηθικής αξίας και βρίσκεται μεταξύ δύο ακραίων καταστάσεων π.χ. η ανδρεία που θεωρείται αρετή βρίσκεται ανάμεσα στη δειλία και στο θράσος. «Οι ηθικές αξίες έχουν κύρος, ισχύ, είναι προβεβλημένες στον κοινωνικό χώρο». Τόσο η εξωτερική ηθική κατάσταση του ανθρώπου όσο και τα συναισθήματα του επηρεάζουν το ήθος του. «Οι ηθικές αξίες εκδηλώνονται και ευδοκιμούν όταν δημιουργούνται οι καταστάσεις που τις ευνοούν και τις αναδεικνύουν».

Δηλαδή το περιβάλλον στο οποίο ζει κάποιος επηρεάζει την ανάπτυξη τους, δηλαδή η οικογένεια, το σχολείο και η κοινωνία επηρεάζουν το άτομο. Διότι βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία και αλληλεπίδραση με εκείνους που τα περιβάλλουν. Επιπρόσθετα, τόσο η θρησκεία όσο και η κοινωνία επιδρούν στο περιεχόμενο τους. Η ηθική είναι το σύνολο κανόνων που καθορίζουν την συμπεριφορά των ατόμων προς την κοινωνία. Η κοινωνία βασίζεται σε κάποιο σύστημα αξιών το οποίο μεταδίδει στα μέλη της (Ευαγγέλου, 1996).

1.2 Αξίες στην κοινωνία

Άλλη μία σημαντική διάκριση των αξιών είναι σε προσωπικές και κοινωνικές. Οι προσωπικές γεννιούνται μέσα από τις ανθρώπινες ανάγκες, από εγγενείς επιθυμίες, κίνητρα και μεταβάλλονται από την εμπειρία. Οι κοινωνικές είναι αυτές που συμμερίζονται από τα μέλη της κοινωνίας. Δημιουργούνται από τις προσωπικές αξίες και από το σύστημα αξιών του πολιτισμού που είναι ενταγμένο το άτομο. Συμβάλλουν στην ένταξη του ατόμου στην ομάδα αλλά και στην κοινωνία. Καθώς Επίσης, υποστηρίζουν την υπάρχουσα κοινωνική διάρθρωση και η κάθε κοινωνία βασίζεται σε ένα σύστημα αξιών που τη χαρακτηρίζει (Γαρδίκη, 1999).

Η ανάπτυξη ακόμα μιας περιοχής έχει άμεση σχέση με τις αξίες των κατοίκων καθώς και τη στάση τους απέναντι στους θεσμούς. Η πρόοδος μιας κοινωνίας έχει σχέση με τις αξίες που

έχουν τα μέλη μιας κοινωνίας. Οι ενέργειες μιας κοινωνίας κατευθύνονται από τις προσδοκίες των μελών της εφόσον τα οράματα δράσεις υλοποιούνται από αυτά.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι τα μέλη να έχουν κατάλληλη κοινωνική συμπεριφορά και Παράλληλα, κοινωνικές αξίες προκειμένου να επικοινωνούν μεταξύ τους και να προοδεύει και η κοινωνία. Κάποιες από τις πιο σπουδαίες κοινωνικές αξίες είναι η αλληλοβοήθεια, η αμοιβαιότητα και ο αλληλοσεβασμός (www.epapanis.gr).

Οι κοινωνικές αξίες αποτελούσαν πάντοτε τις κατευθυντήριες γραμμές τόσο των ατόμων όσο και ολόκληρων των κοινωνιών. Υπάρχουν κάποιες ηθικές αξίες οι οποίες είναι κοινές σε όλες τις κοινωνίες. Οι συγκεκριμένες διαχωρίζονται στις ακόλουθες κατηγορίες, κατά χώρους. Αρχικά, ο ατομικός χώρος που περιλαμβάνει ελευθερία (σωματική, οικονομική, πολιτική, πνευματική, ηθική, ψυχική), ανεξαρτησία, αυτοδυναμία, αυτοσεβασμός, αξιοπρέπεια, εντιμότητα, συνειδητοποίηση, συνέπεια. Ο κοινωνικός χώρος ο οποίος περιλαμβάνει δημοκρατία, αξιοκρατία, ισότητα, δικαιοσύνη και Παράλληλα, περιλαμβάνει αξίες και αρχές που διέπουν τις κοινωνικές σχέσεις όπως αλληλεγγύη, αγάπη, ομόνοια, συνεργασία, ισότητα, δικαιοσύνη και συντροφικότητα. Επίσης, ο εθνικός χώρος ο οποίος περιλαμβάνει αξίες όπως σεβασμός στην εθνική παράδοση, στην εθνική ελευθερία και έπειτα ο διεθνής χώρος που περιλαμβάνει την ειρηνική συνύπαρξη, διεθνής αλληλεγγύη, φιλία των λαών (<http://examsos.yooblog.gr>).

Αναμφίβολα όμως, η συνείδηση του ανθρώπου πολλές φορές είναι εκείνη που τον επηρεάζει σε κάθε του ενέργεια Ο Ευαγγέλου (1996) στο βιβλίο του «Ανθρωπιστική Ηθική» αναφέρει ότι σύμφωνα με τον Darwin «η ηθική συνείδηση είναι ένα προχωρημένο στάδιο της εξέλιξης του κοινωνικού ενστίκτου, που προστάζει στον άνθρωπο να πράττει ότι ασφαλίζει και προάγει τη ζωή του κοινωνικού συνόλου και ενδιαφέρεται για το γενικό καλό». Άρα, ο άνθρωπος αποκτάει αξίες οι οποίες είναι για καλό της κοινωνίας και καθορίζονται για το καλό του κοινωνικού συνόλου. Επομένως, εκείνες επηρεάζουν την εσωτερική οργάνωση των σκέψεων και ενεργειών του επιδρώντας στην εξέλιξη της κοινωνίας.

Γενικά, στην κοινωνία υπάρχουν κάποιες αρχές που θα πρέπει ο άνθρωπος να ακολουθήσει προκειμένου να προσαρμοστεί στις συνθήκες της κοινωνίας. Οι αρχές αυτές ονομάστηκαν ηθικό νόμος. «Ως ηθικός νόμος θεωρείται το σύνολο των κανονιστικών αρχών που καθορίζουν την συμπεριφορά των ανθρώπων ως λογικού και ηθικού όντος»(Ευαγγέλου, 1996). Με αποτέλεσμα, ανάλογα με τη συμπεριφορά που έχει ο άνθρωπος απέναντι στον ηθικό νόμο, διακρίνεται ηθικός ή ανήθικος. Ο ηθικός άνθρωπος έχει κοινωνική συνείδηση και διακρίνεται από ανθρωπιά, ελευθερία, δικαιοσύνη. Εάν ο άνθρωπος έχει ανθρωπιά, δικαιοσύνη και ελευθερία έχει παράλληλα, και αξίες, όπως σεβασμός, αγάπη, αλtruισμός. Η ηθική είναι πράξη ζωής και πρακτική εφαρμογή που υπάρχει άμεση αλληλεπίδραση του ατόμου με την κοινωνία.

Συμπερασματικά, εάν ο άνθρωπος έχει ανθρωπιά Παράλληλα, είναι και ευαίσθητος και έχει συμπόνια ,αγάπη, σεβασμό, στοργή για τον συνάνθρωπο του. Η ανθρωπιά είναι συνώνυμη της αγάπης και του αλtruισμού και αντίθετη του εγωισμού. Επίσης, η ελευθερία οδηγεί στην ανεξαρτησία της βούλησης και η δικαιοσύνη οδηγεί στην αρμονία, την ηρεμία, ειρήνη και στοργικότητα. Μια άλλη σημαντική αξία είναι η καλοσύνη η οποία συνοδεύεται με αγάπη, βοήθεια, κατανόηση, ανιδιοτέλεια, ανθρωπιά, ανεκτικότητα, ήπιοι τρόποι. Η καλοσύνη στις μέρες μας είναι σπάνια και θεωρείται Θείο δώρο (Ευαγγέλου,1996).

Επίσης, αξίες όπως αλtruισμός, υπευθυνότητα, αγάπη, σεβασμός, στοργικότητα πρέπει να αγγίζουν τους ανθρώπους για την ανάπτυξη και αρμονία μίας κοινωνίας και των μελών της. Ο άνθρωπος πρέπει να υποτάσσει το εγώ του για να αποκτήσει κοινωνική συνείδηση. Να ενδιαφέρεται για το καλό της κοινωνίας που ζει αλλά και για τους συνανθρώπους του. «Αποκτώντας κοινωνική συνείδηση ο νέος, αναπτύσσει παράλληλα, και τον χαρακτήρα του, γιατί ο χαρακτήρας του δεν είναι παρά ο βαθμός και ο τρόπος που εκφράζεται το κοινωνικό συναίσθημα» (Ευαγγέλου,1996).

Πολλές φορές όμως και η κοινωνία έχει ευθύνη για την κοινωνική συνείδηση και το χαρακτήρα των ανθρώπων διότι προβάλλει κάποια πρότυπα. «Οι ηθικές δομές της πολιτείας έχουν άμεση επίπτωση στην ηθική των πολιτών», γιατί όπως αναφέρει και ο Πλάτων «η πολιτεία είναι εκείνη που ανατρέπει τους ανθρώπους». Η καλή τους κάνει καλούς και η κακή τους κάνει κακούς και ανήθικους» (Ευαγγέλου, 1996).

Συμπερασματικά, μέσα από την κοινωνία προβάλλονται διάφορα πρότυπα που το άτομο μιμείται και ταυτίζεται με αυτά. Εάν τα πρότυπα είναι καλά τότε το άτομο προσλαμβάνει αξίες θετικές και ηθικές.

1.3 Ηθική συνείδηση και ανθρωπισμός

Πολλές φορές οι αξίες συνδέονται με τη συνείδηση που έχει κάποιος διότι εάν το άτομο έχει αξίες θα έχει και καλή συνείδηση και παράλληλα, θα συμπεριφέρεται σωστά. Είναι πολύ σημαντικό να συνειδητοποιήσουν τα άτομα πόσο σπουδαία είναι η ηθική συνείδηση στις πράξεις τους. «Η ανθρωπιστική συμπεριφορά πηγάζει από την ανθρωπιστική συνείδηση και πολλές φορές το ένστικτο, η σύμπτωση, η συνήθεια, η αντανακλαστική αντίδραση φαντάζουν σα συνειδητές πράξεις». Όπως αναφέρει και ο Leon Tolson «η σπουδαιότερη γνώση στον άνθρωπο είναι να συνειδητοποιήσει πως το αληθινό του συμφέρον είναι να ζει κάνοντας περισσότερο καλό παρά κακό» (Ευαγγέλου, 1996).

Επίσης, «όσο πιο φυσικός ο άνθρωπος, τόσο πιο καθαρός, πιο αληθινός και πιο ηθικός». Μέσω της ηθικής επίσης, ο άνθρωπος υπερβαίνει τον εγωισμό και επικοινωνεί καλύτερα με τους ανθρώπους (Παλαμιώτου 1991). Ιδιαίτερα την σημερινή εποχή που οι άνθρωποι έχουν στραφεί στον υλικό πλουτισμό και στο ατομικό τους συμφέρον.

«Δεν υπάρχει κάποιος άνθρωπος άξιος του ονόματος του που να μην ορίζεται και να μην εκφράζει το ήθος του» (Παπανούτσος, 1989). Το Ήθος εξωτερικεύεται από τους τρόπους συμπεριφοράς και από τις μορφές ηθικής ζωής. Το ήθος προστάζει την πράξη είτε άξια είτε ανάξια, όταν συντελείται εκούσια ή ακούσια και δίνει στην ψυχή την τύψη, την απόγνωση. Όσο υπάρχει ο άνθρωπος, όσο αισθάνεται, όσο στοχάζεται το ήθος δε θα λείπει από την αδιάλλακτη γραμμή του.

Ο κάθε άνθρωπος ανάλογα με την προσωπικότητα του και την συνείδηση του συμπεριφέρεται ανάλογα. Το ξεκαθάρισμα των σκέψεων προκύπτει εάν ζυγίσει ο άνθρωπος με νέα σταθμά τους σχεδιασμούς του. Ο άνθρωπος πολλά λέει στα λόγια αλλά λίγα εφαρμόζει. Για να πράξει ο άνθρωπος πρέπει να προχωρήσει με πράξεις αμετάκλητες το οποίο δεν είναι εύκολο ακόμα και στους καλοπροαίρετους «πλούσιοι σε σκέψεις αλλά φτωχοί σε πράξεις». Μέσα από τις πράξεις φαίνεται ο χαρακτήρας του ανθρώπου (Παπανούτσος, 1989).

Παράλληλα, η ηθική συνείδηση είναι αυθεντικά ανθρώπινο. Η ηθική συνείδηση προέρχεται και από την αλληλεγγύη. Η αλληλεγγύη είναι κοινωνικό ένστικτο που ενώνει το άτομο με τους συνανθρώπους του και έχει σχέση με την αγάπη που εκφράζει τον Χριστιανισμό. Η ηθική υπάγεται και στην θρησκεία, εφαρμόζονται πράξεις σύμφωνα με την ηθική συνείδηση (Παπανούτσος, 1989).

Επομένως, εάν αξιολογεί μια πράξη κάποιος σημαίνει της δίνει την αξία που αισθάνεται, πιστεύει και κρίνει ότι έχει κατά τη σημασία της. Κάποιος μπορεί να είναι σε δίλλημα ανάμεσα στο δικό του συμφέρον ή στο κοινωνικό, π.χ. κάποιος επιστήμονας ο οποίος θα εφεύρει κάτι το οποίο μπορεί να είναι καταστροφικό για την κοινωνία από τη μία και από την άλλη συμφέρον για εκείνον. Είναι μεγάλο ζήτημα «τι θα αποφασίσει η συνείδηση όταν ανοίγονται μπροστά της δύο αντίθετοι δρόμοι και πρέπει να διαλέξει ανάμεσα τους» (Παπανούτσος, 1989).

Συνοψίζοντας, η λύση σε αυτό το θέμα είναι να υπάρξει αναθεώρηση του συστήματος αξιών δηλαδή ποια απόφαση έχει τον μεγαλύτερο συντελεστή ηθικής αξίας. Σε αυτήν την περίπτωση θα πρέπει το άτομο να έχει ηθικές αξίες οι οποίες θα αποτελούν βάση του χαρακτήρα και της συνείδησης του. Αυτές θα πρέπει να τις αποκτήσει από μικρή ηλικία. Ένας από τους φορείς κοινωνικοποίησης που συμβάλλει στην απόκτηση κατάλληλων συμπεριφορών και αξιών είναι η παιδεία η οποία θα επηρεάσει τις αποφάσεις των ατόμων στο μέλλον, βασισμένες στην ηθική (Φλογαίτη 1998).

1.4 Ηθική και παιδεία

Ο σκοπός της εκπαίδευσης είναι να προσφέρει στα παιδιά αξίες, οι οποίες θα συμβάλουν στην κοινωνική αρμονία και συνοχή. Η εκπαίδευση είναι μια οργανωμένη προσπάθεια με σκοπό να προκαλέσει την ανάπτυξη ικανοτήτων, κριτηρίων και αξιών με κύριο σκοπό το παιδί να μπορέσει να διακρίνει το καλό από το κακό (Κουμάκη, 1991). Η αναζήτηση αξιών γίνεται μέσα από την εκπαιδευτική πράξη. Ότι διδάσκει η παιδεία είναι αποτέλεσμα αξιολογικών κρίσεων, δηλαδή πριν γίνεται μία πράξη να θέλει το καλό ο άνθρωπος. Η παιδεία συμβάλλει στην διαπαιδαγώγηση του ήθους των πολιτών και ο άνθρωπος της παιδείας είναι και άνθρωπος των αξιών (Νίάρχος, 1991) .

Η αποστολή της ηθικής παιδείας είναι η αγαθή βούληση του ανθρώπου και η ηθική πράξη αναφέρεται στην καλή ή επιθυμητή συμπεριφορά του ανθρώπου στη ζωή. Αυτό αποτελεί και την ηθική συνείδηση. Σύμφωνα με τον Νίτσε «ζωή δεν είναι τίποτα άλλο παρά θέληση για δύναμη, αυτοσυντήρηση είναι μία από τις έμμεσες και πιο συνηθισμένες συνέπειες έτσι η φιλοσοφία της παιδείας έχει θεωρηθεί μέρος της κοινωνικής ηθικής» (Κουμάκης, 1991).

Αρχικά το σχολείο δημιουργεί κλίμα συνεργασίας ανάμεσα στους μαθητές ώστε να σέβεται ο ένας τον άλλον. Αξίες όπως η ειρήνη, η αγάπη, ο σεβασμός, η δημοκρατία καλλιεργούνται στα παιδιά. Όμως δεν έχει σημασία εάν τα παιδιά είναι από διαφορετικές κοινωνίες και έχουν διαφορετικές κουλτούρες, έχουν ίσα δικαιώματα στην απόκτηση αξιών. Γι' αυτό οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δημιουργούν κλίμα επικοινωνίας και συζήτησης ανάμεσα στους μαθητές το οποίο θα συμβάλλει στην κοινωνική τους συνείδηση. Δεν πρέπει να διαφεύγει το γεγονός ότι οι περισσότεροι άνθρωποι, οποιοδήποτε και αν είναι το πολιτιστικό τους υπόβαθρο επιθυμούν μια εκπαίδευση προσανατολισμένη σε βασικές ηθικές αξίες για τα παιδιά τους. Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί πως το ψέμα, η κλοπή, οι ύβρεις, η πρόκληση φόβου είναι συμπεριφορές καταδικαστέες. Επομένως, το σχολείο μπορεί να επηρεάσει την ηθική ανάπτυξη των παιδιών προς την επιθυμητή κατεύθυνση (Warnock, 1996).

Συνεπώς, η ηθική είναι ένα σύστημα γνώσης στο οποίο επικρατούν ορισμένοι κανόνες για την ανθρώπινη συμπεριφορά και οι οποίοι πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις συνήθειες των ανθρώπων από διαφορετικούς λαούς γιατί ο κάθε λαός ανάλογα με τα έθιμα έχει διαφορετική αντίληψη για την ηθική. «Η ηθική που δεν λαμβάνει υπόψη τις συνήθειες των ανθρώπων δεν είναι νοητή» (Κουμάκης 1991).

Επιπρόσθετα, οι αξίες της ζωής είναι ενσωματωμένες στην εκπαιδευτική πράξη. Η σχέση της παιδείας με εκείνες είναι σημαντική γιατί όλα τα προβλήματα της εκπαίδευσης σχετίζονται με τις αξίες. Άρα «το να θέτει κανείς τους σκοπούς της ζωής είναι σαν να θέτει τις εκπαιδευτικές αξίες». Τα σχολεία είναι θεσμοί και σκοπός της εκπαίδευσης είναι η ένταξη του ανθρώπου σε ένα ισχύοντα κοινωνικό πρότυπο της ψυχής του. Με αποτέλεσμα οι τρόποι συμπεριφοράς του πρέπει να είναι ηθικά τεκμηριωμένοι. Τα σχολεία έχουν ευθύνη για την διαπαιδαγώγηση των παιδιών και για τα κοινωνικά πρότυπα που θα τους προβάλλουν (Κουμάκης, 1991).

Εκτός τα υλικά αγαθά που ικανοποιούν τις βιολογικές ανάγκες υπάρχουν τα πνευματικά και ψυχικά αγαθά τα οποία σχετίζονται με τον χαρακτήρα και το ήθος του ανθρώπου. Ως εκ τούτου ο υλικός πλουτισμός από τη μία συμβάλλει στην ανάπτυξη τεχνολογίας με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να εκπληρώνουν τις βιολογικές τους ανάγκες καλύτερα αλλά από την άλλη πλευρά δημιουργείται άγχος και υπερένταση λόγω της αύξησης των ρυθμών. Γι' αυτό η παιδεία στοχεύει στην παροχή γνώσεων και στην άσκηση πνευματικών ικανοτήτων με ποίκιλα ερεθίσματα για την ανάπτυξη ικανοτήτων και διαμόρφωσης του ψυχοπνευματικού κόσμου των παιδιών. (Παλαμιώτου 1991).

Επίσης, στη διαμόρφωση ηθικής συνείδησης η παρεχόμενη γνώση δεν είναι ειδική και τεχνοκρατικού χαρακτήρα, αλλά ευρύτερη ηθική γνώση ώστε να ενσταλάζονται στην ψυχή του νέου ηθικές αξίες. Άρα, «η παιδεία αποτελεί σημαντικό φορέα κοινωνικοποίησης και ενσταλάζει στην ψυχή των μελών της τις αξίες αυτές και ενσωματώνει οργανικά τα νέα μέλη στο κοινωνικό σύνολο και στις λειτουργίες του» (Παλαμιώτου 1991).

Επομένως, στόχος της παιδείας είναι η ευαισθητοποίηση των ανθρώπων μιας κοινωνίας, προς την κατεύθυνση της ατομικής ανάγκης σε κοινωνική. Γι' αυτό, η ευαισθητοποίηση είναι επίμονη και αδιάλειπτη, παραπέμποντας στην βαθύτερη αξία της καθολικής ανθρώπινης παιδείας. Αυτό πετυχαίνεται με την καλλιέργεια αξιών και συναισθημάτων, αντιστρέφοντας τη λογική των ρηχών μηνυμάτων και των κακών εικόνων από τα οποία βομβαρδίζονται οι πολίτες και ιδιαίτερα τα παιδιά που δεν έχουν αναπτύξει αρκετά την κριτική σκέψη, επειδή απουσιάζει η εμπειρία (Κωνσταντινίδης 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ

2.1 Περιβαλλοντικές αξίες και περιβαλλοντική ηθική

Το περιβάλλον είναι ένα σύνολο αλληλεξαρτώμενων φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και συνθηκών που πλαισιώνουν τον άνθρωπο πάνω στη γη. Στο περιβάλλον εμπεριέχονται οι φυσικοί πόροι και τα πολιτισμικά στοιχεία όπως διαμορφώθηκαν από τον άνθρωπο (Αθανασάκης,1996).

Μέχρι σήμερα, η μελέτη της ηθικής από την πλευρά της φιλοσοφίας έχει επικεντρωθεί στο ποια είναι η κατάλληλη συμπεριφορά του ανθρώπου στον άνθρωπο και εστίαζε στις υποχρεώσεις των ανθρώπων προς τους άλλους ανθρώπους. Διότι, μέχρι τώρα εθεωρείτο ότι μόνο τα ανθρώπινα πλάσματα και η ικανοποίηση των συμφερόντων τους έχει αξία. Έφτασε ο καιρός να προσδιορίσει ένα πλαίσιο κανόνων απέναντι στα μη ανθρώπινα όντα. Αυτό το πλαίσιο κανόνων το ονόμασε περιβαλλοντική ηθική (Hare 1971, Stone 1972).

Η περιβαλλοντική ηθική ασχολείται με το ποιες πράξεις του ανθρώπου είναι ηθικά αποδεκτές και ποιες όχι, σχετικά με την επίδραση του προς το περιβάλλον. Συγκεκριμένα, είναι «ένα πεδίο κανόνων που πρέπει να διέπουν τη συμπεριφορά των ανθρώπων προς το περιβάλλον» (Πολυδωρόπουλος, Σταυροπούλου, 2004).

Ενώ υπάρχουν ηθικοί κανόνες που να ρυθμίζουν τις σχέσεις των ανθρώπων δεν υπάρχουν κανόνες που να ρυθμίζουν τις σχέσεις των ανθρώπων με τα ζώα και τα φυτά. «Η γη, όπως παλιότερα οι σκλάβες του Οδυσσέα, θεωρείται ακόμα απλή ιδιοκτησία του Ανθρώπου». Πρωτόγονοι και προβιομηχανικοί λαοί στην πλειοψηφία τους θεωρούσαν τη Γη σαν μάνα και τα υπόλοιπα όντα-έμψυχα και άψυχα- μέλη της οικογένειας στην οποία άνηκαν και οι άνθρωποι. Κατά τους τελευταίους αιώνες κυριάρχησε η άποψη που έβλεπε τη φύση σαν πεδίο προς κυριαρχία (Γεωργόπουλος, 2002).

Επομένως, δεν είναι σωστό οι ανθρώπινες δραστηριότητες να γίνονται αιτία για το θάνατο ή την εξαφάνιση από προσώπου γης ορισμένων ειδών του ζωικού βασιλείου, είναι κακό να αφήνουν κάποιες εκτάσεις γης εκτεθειμένες στη διάβρωση προκειμένου να υλοτομούν, δεν είναι θεμιτό να θυσιάζουν μια λίμνη προκειμένου να καλλιεργήσουν μια περιοχή, θα ήταν καταστροφικό να αγνοούν τη ρύπανση ενός ποταμού ή μιας θάλασσας για χάρη της βιομηχανικής ανάπτυξης. Όλα τα παραπάνω συσχετίζονται με την περιβαλλοντική ηθική και θα πρέπει να απασχολούν ένα σκεπτόμενο άνθρωπο (Σταυροπούλου, Πολυδωρόπουλος, 2004).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, είναι η συμπεριφορά του ανθρώπου στα άγρια ζώα, των οποίων το γενετικό δυναμικό τους είναι το ισχυρότερο επιχείρημα για την εξασφάλιση της επιβίωσης μας. Ακόμα και το πιο ταπεινό σκαθάρι της κοπριάς έχει ανυπολόγιστη σπουδαιότητα για τη γεωργία (Crawford, 1977).

Ένας από τους παράγοντες που συμβάλουν στην οικοδόμηση της ηθικότητας είναι τα συναισθήματα και η ηθική ζωή βασίζεται στην ευαισθησία. Διότι, πριν από κάθε σκέψη ο άνθρωπος νιώθει το συναίσθημα του οίκτου. Τα συναισθήματα αποτελούν κινητήρια δύναμη για δράση πολύ περισσότερο από την γνώση και την επίγνωση. Το συναίσθημα της συμπόνιας συμβάλει στην ένταξη των ζώων στην ηθική κοινότητα και αποτελεί κίνητρο για το μετασχηματισμό των ηθικών αξιών αλλά και κατ' επέκταση των πρακτικών των ανθρώπων. «Εάν σκέπτεται κάποιος τις συνέπειες των καθημερινών του πράξεων στα ζώα έχει περισσότερες πιθανότητες να νιώσει συμπόνια γι' αυτά» (Γεωργόπουλος, 2002).

Επίσης, το συναίσθημα της συμπάθειας καθώς και της ενσυναίσθησης είναι εκείνα τα οποία παίζουν σημαντικό ρόλο στη λήψη ηθικών αποφάσεων (Gruen, 2007). Η ενσυναίσθηση συσχετίζεται με την κατανόηση που δείχνει κάποιος να νοιώσει τον άλλον με σκοπό να τον συμπονέσει και να τον κατανοήσει. Με αποτέλεσμα, η ενσυναίσθηση να αποτελεί το λίθο της ηθικότητας (Pierce, 2008). Ένας άλλος παράγοντας που συμβάλλει στην περιβαλλοντική ηθική είναι και οι κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες. Τα διάφορα κλίματα και η γεωγραφική ποικιλία που επικρατεί σε κάθε ήπειρο επηρεάζονται από την περιβαλλοντική ηθική των ανθρώπων που βρίσκονται σε κάθε ήπειρο. Αυτό έχει ως συνέπεια, να υπάρχει αλλαγή της γης από τον άνθρωπο, ανάλογα την περιβαλλοντική ηθική του. «Η εικόνα του περιβάλλοντος αποτελεί τον

αντικατοπτρισμό του ανθρώπου ο οποίος ανάλογα με τις κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες αποδίδει στη φύση κάποια ποιοτικά χαρακτηριστικά» (Μποτετζάγια 2010).

Συνεπώς, η περιβαλλοντική ηθική είναι πολύ σημαντική να υπάρχει στους ανθρώπους και ιδιαίτερα την σημερινή εποχή που υπάρχει περιβαλλοντική κρίση, με τη μόλυνση της ατμόσφαιρας και κατά συνέπεια και των τροφίμων. «Περιβαλλοντική ηθική είναι οι εγγενής αξίες και γενικώς το ήθος που έχει ο άνθρωπος προς το περιβάλλον». Εάν ο άνθρωπος έχει περιβαλλοντική ηθική δεν βλέπει αποκλειστικά τη φύση με βάση το συμφέρον του και προσπαθεί να ζει βιώσιμα, ενώ παράλληλα, σκέφτεται και τις επόμενες γενιές. Ο άνθρωπος αντιμετωπίζει τη γη με ηθικό τρόπο και για αυτό θεώρησε ότι ηθική της γης είναι «η ηθική θεώρηση του ανθρώπου που θα πρέπει να διερευνηθεί τόσο, ώστε να αγκαλιάσει τις σχέσεις των ανθρώπων από τη μία και των ανθρώπινων όντων από την άλλη ζώων, φυτών, αλλά και των άψυχων υλικών της φύσης (νερό, έδαφος, αέρας)» (Γεωργόπουλος, 2002).

Στόχος είναι η αρμονική συμβίωση με τα έμβια ή μη όντα της φύσης. Η διασφάλιση αυτή επιτυγχάνεται μόνο όταν ο άνθρωπος αναγνωρίσει στο περιβάλλον εγγενή αξία και υιοθετήσει την αντίληψη ότι ο πλούτος και η ποικιλία των μορφών ζωής συνεισφέρουν στη συνέχιση, στην ευημερία και στην προκοπή της ανθρώπινης και μη ανθρώπινης ζωής πάνω στον πλανήτη (Γεωργόπουλος, 2002).

Θα πρέπει το άτομο να χρησιμοποιήσει τη φύση και να συνεργάζεται καλύτερα μαζί της παρά να της εναντιώνεται, να γνωρίζει τους νόμους της. Ο άνθρωπος είναι σκόπιμο να εργαστεί για μια νέα φιλοσοφία, χρησιμοποίηση της γης που θα βασίζεται στην ικανότητα του συστήματος να αναγεννάτε (Crawford, 1977).

Συνώνυμη με την περιβαλλοντική ηθική είναι και η περιβαλλοντική συνείδηση. «Περιβαλλοντική συνείδηση είναι η διαδικασία αναγνώρισης αξιών και αποσαφήνισης εννοιών, η ανάπτυξη δεξιοτήτων και στάσεων για κατανόηση και εκτίμηση σχέσεων ανθρώπου και πολιτισμού με το βιοφυσικό περιβάλλον» (Πολυδωρόπουλος, Σταυροπούλου, 2004).

Συμπερασματικά, η περιβαλλοντική κρίση είναι και κοινωνική κρίση με αποτέλεσμα είναι σκόπιμο να ανανεωθούν οι ηθικοί κανόνες που συσχετίζονται με τη σχέση μεταξύ των

ανθρώπων αλλά και μεταξύ του ανθρώπου με τη φύση. Η απόκτηση αξιών, η αλλαγή του σημερινού μοντέλου ανάπτυξης και της συμπεριφοράς των ανθρώπων συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης. Επίσης, είναι αναγκαίο, να επανακαθοριστεί η σχέση του ανθρώπου με τη φύση ώστε να αποκτήσει ο άνθρωπος ηθική ευθύνη και αλληλεγγύη με σκοπό να διατηρήσει την βιοποικιλότητα της φύσης (Λιβανή, 1996). Εάν το άτομο έχει περιβαλλοντική ηθική συνήθως έχει και περιβαλλοντικές αξίες όπως σεβασμό, υπευθυνότητα, αυτενέργεια, συνεργασία, συνέπεια. Αυτές τις αξίες τις μαθαίνει από την οικογένεια, από το σχολείο κ.α.. οι περιβαλλοντικές αξίες είναι και εγγενείς αξίες που αφορούν την οικοδόμηση του περιβαλλοντικού ήθους (Γεωργόπουλος, 2002).

Όμως η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του σύγχρονου κόσμου κυριαρχείται από λογικές ανταγωνισμού, διαμόρφωση υπερκαταναλωτικών συνειδήσεων, μεγιστοποίηση του οικονομικού αποτελέσματος κ.α. τα οποία έχουν ως συνέπεια την παραμέληση των περιβαλλοντικών αξιών. Στόχος είναι τα υλικά αγαθά και το χρήμα, αδιαφορώντας για την προστασία του περιβάλλοντος με αποτέλεσμα, να υπάρχουν κάποιες επιπτώσεις όπως η εξάντληση των φυσικών πόρων, η ρύπανση και οι κλιματικές αλλαγές. Ο άνθρωπος πρέπει να συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα του αναπροσανατολισμού της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης στην κατεύθυνση της Αειφορίας με την απόκτηση περιβαλλοντικών αξιών.

Σύμφωνα με το παραπάνω, η αειφόρος ανάπτυξη ή βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται στην οικονομική ανάπτυξη που σχεδιάζεται και υλοποιείται λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιωσιμότητα του. Γνώμονας της αειφορίας είναι η μέγιστη δυνατή απολαβή αγαθών από το περιβάλλον, χωρίς όμως να διακόπτεται η φυσική παραγωγή αυτών των προϊόντων σε ικανοποιητική ποσότητα και στο μέλλον

(http://.wikipedia.org/wiki/Αειφόρος_ανάπτυξη).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι περιβαλλοντικές αξίες είναι εκείνες που θα συμβάλλουν στην κατεύθυνση της αειφορίας. Δηλαδή, είναι ο μόνος δρόμος για τη διαφύλαξη δημόσιας υγείας, βιωσιμότητας και οικονομικής ανάπτυξης. Οι περιβαλλοντικές αξίες είναι εκείνες οι οποίες θα βοηθήσουν στην αλλαγή του τρόπου συμπεριφοράς του ανθρώπου προς το περιβάλλον (περιβαλλοντική Οικολογική οργάνωση,news.pathfinder).

Μία από τις σημαντικότερες περιβαλλοντικές αξίες είναι η αλληλεγγύη. Η αξία της αλληλεγγύης είναι βασική αξία για την αειφορία και αφορά τη σχέση του ανθρώπου με τον συνάνθρωπο του αλλά και με τη φύση. Ακόμη, υποστηρίζει ότι η αλληλεγγύη αποτελεί όχημα εξόδου τόσο από την περιβαλλοντική αλλά και από την κοινωνική κρίση διασφαλίζοντας οικολογική βιωσιμότητα και κοινωνική δικαιοσύνη (Γ. Φαραγγιτάκης, http://81.186.186.186/kentrikes/faraggitakis_G_PEEKPE.pdf). Επίσης, η αλληλεγγύη έχει σχέση με τους πρόσφυγες, μετανάστες γενικά τους οικονομικά αδύνατους αλλά και τις επόμενες γενιές οι οποίες χρειάζονται τους φυσικούς πόρους. «Τι κόσμο θα αφήσουμε στα παιδιά;» (Βουδρισλής, 1999).

Επιπρόσθετα, η αξία του σεβασμού στο δικαίωμα ζωής όλων των ειδών του πλανήτη, διατηρώντας έτσι την οικολογική αλυσίδα. Επιπρόσθετα, πολύ σημαντική είναι και η αξία της υπευθυνότητας διότι με τις πράξεις του ο άνθρωπος είναι υπεύθυνος για τα μεγάλα προβλήματα. Ακόμη, η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων αλλά και την εκτέλεσή τους π.χ. για ανακύκλωση, αναδάσωση, δεντροφύτευση, και γενικά σε προγράμματα περιβαλλοντικής προστασίας.

Άλλη μια αξία είναι η αυτονομία των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων δηλαδή να έχουν την δυνατότητα να πάρουν στα χέρια τους το ζήτημα της ποιότητας ζωής τους, να είναι υπεύθυνοι με τον εαυτό τους, με τους άλλους ανθρώπους, με τις επόμενες γενεές αλλά και με τη φύση.

(http://81.186.186.186/kentrikes/faraggitakis_G_PEEKPE.pdf)

Επιπροσθέτως, η αξία της σωστής διαχείρισης του περιβάλλοντος με στόχους για την εξασφάλιση της ζωής, υγείας και ευδαιμονίας. Ιδιαίτερα η σχέση της σταθερότητας του βιοφυσικού περιβάλλοντος και της συνετής χρήσης των φυσικών πόρων (Αθανασάκη, Κουσουρή 1987). Η αξία του θαυμασμού του περιβάλλοντος εκτιμώντας το για την ομορφιά του και την αρμονία του, με κύριο σκοπό τη φροντίδα του. Εάν το άτομο αποκτήσει τις παραπάνω αξίες θα ευαισθητοποιηθεί και θα αγαπήσει το περιβάλλον.

Μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης το άτομο έχει την δυνατότητα απόκτησης γνώσεων και στάσεων αφοσίωσης και δεξιότητες που χρειάζονται για να καλυτερεύσει το περιβάλλον. Η

περιβαλλοντική εκπαίδευση συμβάλλει στη δημιουργία νέων προτύπων συμπεριφοράς ατόμων, ομάδων, κοινωνιών προς το περιβάλλον. Επίσης, προωθεί την ανάπτυξη σαφούς αντίληψης και ενδιαφέροντος για την οικονομική, κοινωνική πολιτική και οικολογική αλληλεξάρτηση σε αστικές και αγροτικές περιοχές (UNESCO,1977).

2.2 Περιβαλλοντική εκπαίδευση

Οι νέοι αποτελούν κατά γενική παράδοση, το βασικό μοχλό της αλλαγής μιας κοινωνίας. Οι νέοι χρειάζονται έναν κόσμο που τα όνειρα, οι ανάγκες και τα δικαιώματά τους μπορούν να πραγματοποιούνται. Αισθάνονται βαθιά την ανάγκη για ενότητα, ειρήνη, συνεργασία και σεβασμό προς τον καθένα άρα και στο περιβάλλον. Όμως, για να μπορέσουν οι νέοι να διαδραματίσουν την αλλαγή μιας κοινωνίας θα πρέπει να αποκτήσουν περιβαλλοντική συνείδηση. Σημαντικό ρόλο έχει η παιδεία σε κάθε κοινωνία που συμβάλλει στην περιβαλλοντική συνείδηση μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση (Βουδρισλής, 1999).

Η παιδεία είναι το βασικό εργαλείο για να μπει σε εφαρμογή το μήνυμα της προστασίας του περιβάλλοντος. Διότι η παιδεία διδάσκει στον κόσμο τις βασικές αρχές της βιολογίας και την ανάγκη της διατήρησης της ζωής. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική και ο πιο σημαντικός δείκτης του πολιτισμού ενός λαού είναι το επίπεδο της εκπαίδευσης του. Μόνο μια «σωστή εκπαίδευση μπορεί να διαμορφώσει υπεύθυνα άτομα που θα σεβασθούν το περιβάλλον και θα αγαπήσουν όλα τα πλάσματα που ζουν μέσα σε αυτό» (Δερμιτζάκης, 1988).

Ο σεβασμός προς το περιβάλλον προκύπτει από την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας που προσφέρει η περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η κριτική ικανότητα προκύπτει τόσο από τη θεωρία όσο και από τη συμμετοχική προσπάθεια, ιδιαίτερα μέσα από περιβαλλοντικές δράσεις π.χ. ανακύκλωση (Warfield, John N.).

Παράλληλα, όμως η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι εκείνη που θα δώσει δυνατότητες στους μαθητές να αντιληφθούν τις θεμελιακές σχέσεις ανάμεσα στον άνθρωπο και το περιβάλλον του. Επίσης, διαμορφώνει οικολογική συνείδηση και ώριμους αυριανούς πολίτες έτοιμους να

προτείνουν λύσεις για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων (Αθανασάκη, Κουσουρή, 1987).

Επομένως, η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι η διαδικασία η οποία θα βοηθήσει τους πολίτες να αποκτήσουν γνώση για το περιβάλλον, να έχουν διάθεση να εργαστούν ατομικά και συλλογικά, για την επίτευξη και τη διατήρηση μιας δυναμικής ισορροπίας μεταξύ της ποιότητας ζωής και της ποιότητας του περιβάλλοντος (Hungerford, Peyton και Wilke, 1987). Επίσης, τονίζει στα παιδιά ότι το περιβάλλον δεν είναι μόνο το φυσικό δηλαδή χλωρίδα, πανίδα, βιότοποι, οικοσυστήματα είναι και το τεχνικό ιστορικό περιβάλλον δηλαδή αρχιτεκτονική χώρων, οικισμοί, τεχνικά έργα, το ιστορικό περιβάλλον όπως ιστορία τόπων, δραστηριοτήτων αλλά και το κοινωνικό περιβάλλον δηλαδή χωροταξική οργάνωση, οικονομία κ.λ.π. (<http://1epal-an-lision.att.sch.gr>).

Παράλληλα, παρουσιάζεται η αειφόρος ανάπτυξη ως ένας τρόπο ζωής, για να τροποποιηθεί ο ατομικός και κοινωνικός τρόπος ζωής με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση επικεντρώνεται στη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και στη διατήρηση των φυσικών πόρων του (Bhawani, 2009).

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση ορίζεται ως «η διαδικασία που οδηγεί, με την αναγνώριση αξιών και τη διασαφήνιση εννοιών, στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και των στάσεων που είναι απαραίτητες για την κατανόηση και την εκτίμηση της συσχέτισης ανθρώπου, πολιτισμού και βιοφυσικού περιβάλλοντος» (Τσαμπούκου, 2004). Σύμφωνα με τον παραπάνω όρο «συνεπάγεται άσκηση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τη διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς του κάθε ατόμου ξεχωριστά γύρω από τα προβλήματα που αφορούν την ποιότητα του περιβάλλοντος».

Όμως οι διαφορετικές απόψεις που διατυπώθηκαν ήδη από την πρώτη εμφάνιση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, κατά τις δεκαετίες '60 και '70, αλλά και στην συνέχεια της εξελικτικής πορείας, τόσο ως προς τον τρόπο που αναπτύσσεται όσο και στην μορφή και το περιεχόμενο που θα έχει, οδήγησαν στην εφαρμογή τριών διαφορετικών πρακτικών προσεγγίσεων στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. Έτσι οι τρεις όψεις που χαρακτηρίζουν την περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι (sterling \$ cooper ,1992. UNESCO – UNER , 1985) :

1. Εκπαίδευση δια μέσου του περιβάλλοντος. Το περιβάλλον χρησιμοποιείται ως πεδίο γνώσεων και δεξιοτήτων . Δίνεται σημασία στην ανάπτυξη συναισθημάτων και σεβασμού προς το περιβάλλον.

2. Εκπαίδευση για το περιβάλλον. Περιλαμβάνει τη μετάδοση γνώσεων σχετικά με τις λειτουργίες του περιβάλλοντος αλλά και όλους τους άλλους τομείς της ζωής όπως κοινωνικών, οικονομικών κ.α. που επηρεάζουν το περιβάλλον.

3. Εκπαίδευση για χάρη του περιβάλλοντος. Βασικός στόχος είναι η ανάπτυξη αξιών και στάσεων σχετικά με το περιβάλλον οι οποίες οδηγούν σε μια υπεύθυνη συμπεριφορά, χωρίς να αγνοείται ο ρόλος της ικανοποίησης αναγκών.

Παράλληλα, διακρίνεται σε τυπική, μη τυπική και άτυπη. Η τυπική αφορά την εκπαίδευση που αναπτύσσεται στα όρια του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος και το κοινό που απευθύνεται είναι ορισμένο, με κοινά χαρακτηριστικά (π.χ. ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης). Επίσης, το είδος και η ποιότητα της εκπαίδευσης βρίσκονται στον έλεγχο και στην κρίση του διδάσκοντα ή του εκπαιδευτικού ιδρύματος. Η τυπική περιβαλλοντική εκπαίδευση έχει καθορισμένους στόχους και οι διδασκόμενοι μέσα από θεσμοθετημένες διαδικασίες καλούνται να αφομοιώσουν τους στόχους (Τσαμπούκου, 2004).

Η μη τυπική περιβαλλοντική εκπαίδευση περιλαμβάνει το είδος της σκόπιμης εκπαίδευσης η οποία στοχεύει στην ανάπτυξη, σε διάφορους τομείς της κοινωνίας, περιβαλλοντικών εννοιών, δεξιοτήτων, στάσεων και περιβαλλοντικού ήθους. Αύτη η εκπαίδευση πραγματοποιείται σε διάφορα ιδρύματα της κοινωνίας, στα οποία περιλαμβάνονται τα σχολεία και τα Πανεπιστήμια. αλλά εκτείνεται πέρα από τα όρια του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος σε ανθρώπους κάθε ηλικίας και πραγματοποιείται σε κέντρα διαφόρων επαγγελματικών ομάδων, σε περιοχές φυσικού κάλλους και σε ιδρύματα. Δε λειτουργεί σε ένα ήδη θεσμοθετημένο πλαίσιο κανόνων που να στηρίζεται στη συνεχή εξέταση των διδασκόμενων.

Η άτυπη περιβαλλοντική εκπαίδευση εξελίσσεται σε όλη τη διάρκεια ζωής του ανθρώπου. Στη διαδικασία της άτυπης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης το κοινό αποτελείται αποκλειστικά από εθελοντές και αποδέχεται την εκπαίδευση μετά από δική του επιθυμία και δεν απαιτείται η συνεχής και υποχρεωτική παρουσία του.

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο οι στάσεις που έχουν τα άτομα αποτελούν τις αξίες, οι στάσεις που έχουν επηρεάζονται από τα συναισθήματα. «Η θεωρία της μάθησης υποστηρίζει ότι οι στάσεις σχηματίζονται και αλλάζουν μέσω της μάθησης του μηνύματος και της μεταφοράς του συναισθήματος». Πολλές στάσεις αποκτώνται από τα συναισθήματα χωρίς υποστηρικτικές γνώσεις και μεγαλώνοντας τα παιδιά αποκτούν γνώσεις και υποστηρίζουν τις στάσεις τους. Άρα η περιβαλλοντική εκπαίδευση συμβάλλει στην ανάπτυξη της προσωπικότητας (Tailor, 1994).

Επιπρόσθετα, μια από τις σημαντικότερες μεθόδους περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι η αποσαφήνιση αξιών. Η αποσαφήνιση αξιών ασχολείται με τη διαδικασία διαμόρφωσης αξιών. Δηλαδή βοηθάει τους εκπαιδευόμενους να εμπλακούν στη διαδικασία διαμόρφωσης αξιών και διακρίνεται σε τρία στάδια. την επιλογή, την εκτίμηση και την πράξη. Το βασικό πλεονέκτημα είναι ότι αυτή η μέθοδος δίνει την ευκαιρία στους εκπαιδευόμενους να ανακαλύψουν τις αξίες και τα πιστεύω, τόσο τα προσωπικά τους όσο και των άλλων (Caduto, 1985).

Αναγκαία είναι η διαμόρφωση αξιών και η ένταξη τους στην καθημερινότητα του παιδιού. Το μέλλον της γης είναι στα χέρια των παιδιών, τους αξίζει να ζήσουν ένα καλύτερο μέλλον. Οπότε η διαμόρφωση αξιών θα βελτιώσει τη σχέση του ατόμου με το περιβάλλον (www.doukas.gr/ekd/PDFPerivallon2/73-75.pdf). Όμως, απαραίτητο είναι οι εκπαιδευτικοί να συνδυάζουν γνώση και συναισθημα για την καλλιέργεια αξιών. Τα παιδιά καλό θα είναι να αποκτήσουν πρώτα γνώσεις και δεξιότητες για κάποιο θέμα ώστε να είναι επιστημονικά καταρτισμένα π.χ. για το περιβάλλον και στη συνέχεια να διδαχθούν αξίες όπως σεβασμός και να αναπτύξουν παράλληλα, κάποια συναισθήματα για αυτό.

Όμως, είναι αδύνατο να διδάξει κάποιος αξίες και να αναπτύξει συναισθήματα χωρίς παράλληλα, να αναγκαστεί να βασιστεί ή και να διδάξει ακόμα γνώσεις και δεξιότητες. Όπως επίσης, ισχύει και το αντίστροφο, διδάσκοντας γνώσεις και δεξιότητες, παράλληλα, διδάσκονται και αξίες και αναπτύσσονται συναισθήματα (Κρίβας, 1998).

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι κυρίως κοινωνικά προβλήματα και λιγότερα επιστημονικά ή τεχνολογικά. «Σήμερα τόσο η επιστήμη όσο και η τεχνολογία είναι προηγμένες ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τέτοιου είδους προβλήματα, για να προχωρήσουν όμως σε τέτοιου είδους λύσεις πρέπει να συνοδεύονται από ανάλογες κοινωνικές στάσεις και τρόπους ζωής».

Άρα, τα άτομα πρέπει να αποκτούν αξίες μέσα από το σχολείο, οι οποίες θα συμβάλλουν στην κοινωνική και φυσικά περιβαλλοντική τους συνείδηση (Γεωργόπουλος, 2002).

Κύριος στόχος είναι η ανάλυση των προβλημάτων με τον προσδιορισμό οικολογικών αρχών και η επίλυση τους. Η πρόβλεψη των οικολογικών συνεπειών στις διάφορες εναλλακτικές λύσεις στην επίλυση των προβλημάτων. Και γενικότερα, η εφαρμογή των οικολογικών αντιλήψεων στην εκπαιδευτική πράξη (Λιβανή, 1996). Με αποτέλεσμα, ο άνθρωπος αποκτάει ευαισθησία για το περιβάλλον και αναπτύσσει το συνεργατικό του πνεύμα στη λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων (Αγγελίδης, 1993).

Η αποκοπή του ανθρώπου από το περιβάλλον έχει συνέπειες στην υγεία, στην ψυχολογία γι' αυτό ο άνθρωπος έχει ανάγκη από περιβαλλοντικές αξίες. Πολύ σημαντικό στην περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι τα άτομα να εφαρμόζουν πολλά από αυτά που ακούν θεωρητικά και στην πράξη. Σύμφωνα με την Παπαπέτρου οι νέοι με το να συμμετέχουν βιωματικά, ευαισθητοποιούνται περισσότερο και αναδεικνύονται σε ενεργούς και αναπτυσσόμενους πολίτες με συνείδηση απέναντι στο περιβάλλον και στον εαυτό τους. Επίσης, καλλιεργούν την δημιουργικότητα τους, αποκτούν εποικοδομητική εμπειρία και υπεύθυνη στάση ζωής. Εάν ο νέος συμμετέχει σε δραστηριότητες π.χ. δέντροφύτευση, αυτό συμβάλλει όχι μόνο στην ευαισθητοποίηση του αλλά και στην απόκτηση αξιών.

Συμπερασματικά, η Περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι μία από τις πιο ουσιώδες διαδικασίες των εκπαιδευτικών συστημάτων με στόχο να προετοιμάσει τα παιδιά – μελλοντικούς αυριανούς πολίτες για αλλαγές που να μπορούν να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον (Αγγελίδης, 1993). Η προετοιμασία των παιδιών μπορεί να υπάρξει μέσα από την πληροφόρηση και την ενημέρωση, ώστε να επιτυγχάνεται η κατανόηση των προβλημάτων αλλά και η επίγνωση τους (Λιβανή, 1994).

Συνοψίζοντας, η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποτελεί δραστικό μέσο για την επίτευξη της αφύπνισης και την αλλαγή του μονοδιάστατου τρόπου σκέψης του σημερινού ατόμου. Επίσης, συμβάλλει στην αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης η οποία προέκυψε από την μόλυνση της ατμόσφαιρας, των τροφίμων, την εξαφάνιση των ζώων και του πρασίνου. Επιπρόσθετα, συμβάλλει στην διαμόρφωση κάποιων αξιών ώστε το παιδί να αποκτήσει γνώσεις, δεξιότητες προς το περιβάλλον. Αξίες όπως σεβασμό, υπευθυνότητα, αυτενέργεια, συνεργασία, συνέπεια

προς το περιβάλλον οι οποίες θα συμβάλλουν στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση του παιδιού. Απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση των αξιών είναι ο συνδυασμός γνώσης και συναισθήματος (Κρίβας, 1998)

2.3 Προβλήματα του περιβάλλοντος

Περιβαλλοντικά προβλήματα θεωρούνται οι διαταραχές στη γη και στο φυσικό περιβάλλον που οφείλονται στον άνθρωπο. Εάν τα προβλήματα απειλούν τη ζωή των ανθρώπων τότε υπάρχει οικολογική κρίση. Η οικολογική κρίση μπορεί να προέρχεται και από φυσικά αίτια. Περιβαλλοντικά προβλήματα είναι η ρύπανση του εδάφους, νερού, ατμόσφαιρας, η κλιματική αλλαγή, η τρύπα του όζοντος, η αποδάσωση, η ερημοποίηση, η όξινη βροχή αλλά και η εξαφάνιση των βιολογικών ειδών (www.wikipedia.org).

Η εμφάνιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων οφείλεται σε ανθρώπινες δραστηριότητες που τα επηρεάζουν σημαντικά. Τα φαινόμενα που εμφανίζονται πιο συχνά είναι η άνοδος της θερμοκρασίας του πλανήτη από τον άνθρωπο (αποτέλεσμα του φαινομένου του θερμοκηπίου) και η μείωση του στρώματος του όζοντος (Gerstenfeld, 1999).

Τα προβλήματα αυτά οφείλονται στο σχεδιασμό της οικονομικής ανάπτυξης δηλαδή υπερσυγκέντρωση στα αστικά κέντρα, απογύμνωση υπαίθρου, βιομηχανικές επιπτώσεις αλλά και στις καταναλωτικές, οικονομικές και κοινωνικές στάσεις, πρότυπα, αξίες που έφεραν νέα ήθη και συμπεριφορές αδιαφορώντας για την προστασία το περιβάλλοντος (Αθανασάκης 1996).

Ο άνθρωπος κατά τη διαμονή του πάνω στη γη έμαθε να τροποποιεί και να εκμεταλλεύεται το περιβάλλον με πολλούς τρόπους. Καλλιεργεί φυτά, εκτρέφει ζώα, χρησιμοποιεί πρώτες ύλες, εκτελεί μεγάλα έργα και γενικά αυξάνει τον ρυθμό με τον οποίο αποσπά πόρους από τα φυσικά οικοσυστήματα της γης (Γεωργόπουλο, 2002).

Το φυσικό περιβάλλον αποτελείται από το έδαφος, το νερό, την ατμόσφαιρα και τους ζωντανούς οργανισμούς. Η ρύπανση του περιβάλλοντος αποτελεί μεγάλο και σοβαρό πρόβλημα .Σαν

ορισμός η ρύπανση του περιβάλλοντος «είναι κάθε ανεπιθύμητη αλλοίωση της σύστασης ή της μορφής του, που μπορεί να οδηγήσει σε απότομες και σημαντικές διαταραχές της ισορροπίας της φύσης και να προκαλέσει βλάβες στον άνθρωπο και φθορές στην υλική και πολιτιστική του δραστηριότητα». Σε αντίθεση, η μόλυνση προκαλείται από την είσοδο στο περιβάλλον μικροβίων, ιών ή παθογόνων μικροοργανισμών, είναι μια διαφορετική κατάσταση από τη ρύπανση (Αθανασάκη και Κουσούρη, 1987).

Η διαφορά των όρων βρίσκεται στο αποτέλεσμα και όχι στο αίτιο. Δηλαδή βρίσκεται στο αίτιο που προκαλεί την υποβάθμιση της φυσικής ποιότητας του νερού, ενώ η μόλυνση περιορίζεται, η ρύπανση αποτελεί κίνδυνο για την υγεία του ανθρώπου (Αγγελίδης, 1993).

Η ρύπανση του περιβάλλοντος οφείλεται τόσο σε φυσικές διεργασίες όσο και σε ανθρώπινες δραστηριότητες. Σε ότι αφορά τις φυσικές πηγές ρύπανσης, η ίδια η φύση έχει αναπτύξει δια μέσου των αιώνων διάφορους μηχανισμούς αποκαθαρισμού που εξισορροπούν τη ρύπανση που προκαλείται απ' αυτές.

Αντίθετα, η ρύπανση που προκαλείται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες είναι επικίνδυνη, επειδή οδηγεί τα οικοσυστήματα σε μη αντιστρεπτές καταστάσεις. Οι δραστηριότητες αυτές που συνεχώς αυξάνονται έχουν προκαλέσει αλλοιώσεις στο περιβάλλον. Αν συνεχιστεί η αλλοίωση των οικοσυστημάτων, έτσι ώστε να περιορισθεί ο βαθμός αυτορύθμισης τους τότε θα βρεθεί σε κίνδυνο η σταθερότητα του οικοσυστήματος που ονομάζεται γη (Κουιμτζή, Σαμαρά 1994).

Το έδαφος μιας περιοχής προέρχεται συνήθως από τη διάβρωση του γεωλογικού υπόβαθρου, αποτελεί βάση στήριξης του φυσικού περιβάλλοντος καθώς και πηγή παραγωγής και θρέψης. Όμως το έδαφος συχνά απειλείται από πλημμύρες, πυρκαγιές αλλά και από εξορυκτικές δραστηριότητες των λατομείων και μεταλλείων (Αθανασάκη και Κουσούρη, 1987).

Επίσης, σύμφωνα με το Γεωργόπουλο (2002) το έδαφος συχνά υπόκειται σε διάβρωση εξαιτίας της εντατικής γεωργίας, λόγω του ότι οι συνεχείς κατ' έτος οργώσεις εκθέτουν το έδαφος σε υδατική ή αιολική διάβρωση με συνεχή προσθήκη λιπασμάτων. Παρόμοια αποτελέσματα έχει και η εντατική βόσκηση που μειώνει τη φυτοκάλυψη. Όσο πιο συμπαγές είναι το χώμα τόσο πιο

δύσκολη είναι η βλάστηση και αυτό οφείλεται στα βαριά μηχανήματα και στο μεγάλο αριθμό ζώων που πατούν με μεγάλη συχνότητα κομμάτια γης. Επιπρόσθετα, το έδαφος ρυπαίνεται συχνά από διάφορα απορρίμματα (σκουπίδια) και ιδιαίτερα από αυτά που δε διασπώνται (πλαστικά), τα οποία παραμένουν χρόνια αμετάβλητα. Αλλά και τα οικιακά απορρίμματα αποτελούν σημαντικό πρόβλημα ιδιαίτερα στους κατοίκους των πόλεων (Αθανασάκης, 1996).

Η ζωή βασίζεται στο νερό που είναι υλικό αναντικατάστατο και αποτελεί τα 4/5 του ανθρώπινου σώματος, είναι βασικό στοιχείο διατήρησης και ανάπτυξης της ζωής του πλανήτη. Όμως τόσο οι τρόποι και οι μέθοδοι παραγωγικής διαδικασίας, όσο και η τεχνολογική ανάπτυξη και τα προϊόντα της σε σχέση με το σύστημα αξιών που είναι ενταγμένα προκαλούν κινδύνους στα νερά. Αυτοί οι κίνδυνοι απειλούν την ποιότητα, την επάρκεια αλλά και την ισορροπία των οργανισμών που ζουν μέσα στο νερό. Επίσης, πολύ σοβαρό πρόβλημα είναι και η χημική ρύπανση του νερού από βιομηχανικά απόβλητα, αστικά λύματα και γεωργικές απορροές (Αθανασάκη και Κουσούρη, 1987).

Η ρύπανση του νερού σχετίζεται με την υποβάθμιση της ποιότητας του από χημική, φυσική και βιολογική άποψη. Κατά τη διάρκεια «του υδρολογικού κύκλου το νερό είτε μπορεί να δεχτεί ρύπους από τον αέρα είτε οι ρύποι αυτοί να διαλυθούν στο νερό κατά το πέρασμα του από κοντά τους(π.χ. απόβλητα). Επίσης, κρίσιμη είναι και η κατάσταση των θαλασσών. Τόσο η γεωργία με τα λιπάσματα, η βιομηχανία με τα απόβλητα, λύματα μολύνουν τα υπόγεια υδροφόρα κοιτάσματα με αποτέλεσμα να μειώνεται η ποσότητα του πόσιμου νερού. Επιπροσθέτως οι θαλάσσιοι οργανισμοί επιβιώνουν λιγότερο καθώς υπάρχει και υπερεντατική αλιεία (www.wikipedia.org).

Επίσης, για τη μόλυνση των θαλασσών, τα νερά μολύνονται από κάθε είδους απόβλητα, λύματα από βιομηχανικές εγκαταστάσεις και είναι ακατάλληλα για τους λουόμενους. Οι πληθυσμοί των ψαριών εξαιτίας της υπεραλίευσης μειώνονται συνεχώς και μαζί τους μια σημαντική πηγή διατροφής (Δερμιτζάκης, 1988).

Επίσης, υπάρχει μεγάλο πρόβλημα όσον αφορά τη ρύπανση της ατμόσφαιρας. Μεγάλα είναι τα προβλήματα δυσοσμίας και ατμοσφαιρικής ρύπανσης από πτητικούς ρυπαντές που εκλύονται από χωματερές στις οποίες δεν εφαρμόζεται το σύστημα διαχείρισης του βιοαερίου (Χλέπα και Μερτζίου, 1996).

Η αύξηση του CO₂ στη γήινη ατμόσφαιρα δημιουργεί φράγμα στην θερμική ακτινοβολία και αυτό ονομάζεται φαινόμενο του θερμοκηπίου. (Αθανασάκη και Κουσούρη, 1987). Το CO₂ έχει την ιδιότητα να απορροφά τη γήινη ακτινοβολία, που είναι κυρίως υπέρυθρη και να την αντανακλά κατά ένα σημαντικό ποσοστό πίσω στη γη. Όταν όμως η περιεκτικότητα της ατμόσφαιρας σε CO₂ αυξάνει Παράλληλα, αυξάνεται και η μέση θερμοκρασία της γης (Δερμιτζάκης, 1988).

Ένα άλλο εξίσου σοβαρό πρόβλημα, είναι η τρύπα του όζοντος δηλαδή η μείωση του στρώματος του όζοντος στη στρατόσφαιρα. Αν το στρώμα του όζοντος μειωθεί σημαντικά τότε οι υπεριώδεις ακτίνες ηλίου που συγκρατούνται από το στρώμα αυτό, θα φτάσουν στη γη με καταστρεπτικά αποτελέσματα. Το στρώμα αυτό που παράγεται από την υπεριώδη ακτινοβολία μας προστατεύει από αυτήν, ενώ συμμετέχει στη διαμόρφωση κλίματος της γης. Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε από ερευνητές ότι το όζον στην Ανταρκτική μειώθηκε κατά 40% τους μήνες Σεπτέμβριο και Οκτώβριο που αντιστοιχούν στην Άνοιξη του νοτίου ημισφαιρίου (Αθανασάκης, 1996).

Συμπερασματικά, τα προβλήματα του περιβάλλοντος όλο και αυξάνονται και θα ήταν σκόπιμο οι άνθρωποι να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα προστασίας του. Στη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας της προστασίας του συμβάλλει η απόκτηση γνώσης για τις αιτίες μόλυνσης του περιβάλλοντος που πραγματοποιείται μέσα από την εκπαίδευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Περιβάλλον και Τριτοβάθμια εκπαίδευση

3.1 Προπτυχιακά Τμήματα

Η μελέτη του περιβάλλοντος είναι πολύπλοκη και αποτελείται από λεπτομερή μελέτη βιοφυσικών συστημάτων, πολύπλοκων κοινωνικό- νομικών συστημάτων, ιστορικών και γεωγραφικών εννοιών. Για να εκπαιδευτούν οι φοιτητές στον τομέα του περιβάλλοντος θα πρέπει να εκπαιδευτούν στην κριτική σκέψη αλλά και στην επίλυση προβλημάτων (<http://www.kepekozani.gr/peribalon/methodoi.pdf>).

Η Τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει τη δυνατότητα να επιφέρει αλλαγές στον τρόπο σκέψης των ανθρώπων με σκοπό να αποκτήσουν περιβαλλοντικές αξίες και αειφόρο τρόπο ζωής (Mc Millan, 2003). Απαραίτητο είναι οι σπουδαστές να αναπτύξουν κάποιες ικανότητες για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Για τη σύλληψη των περιβαλλοντικών προβλημάτων χρειάζεται η ικανότητα της ευαίσθητης σύλληψης, για την ανάλυση των προβλημάτων χρειάζεται η διαγνωστική (αναλυτική) ικανότητα, για σχηματοποίηση εναλλακτικών λύσεων για τα περιβαλλοντικά προβλήματα απαραίτητη είναι η δημιουργικότητα, ενώ για την επιλογή της καλύτερης λύσης χρειάζεται αποφασιστικότητα και για την εφαρμογή της λύσης του προβλήματος χρειάζεται επικοινωνία και παρακίνηση. Εκτός από την ανάπτυξη ικανοτήτων χρειάζεται και η καλλιέργεια αξιών για την ποιότητα ζωής, τη διατήρηση των φυσικών πηγών και για τη διαχείριση των φυσικών συστημάτων. Η βελτίωση της συμπεριφοράς και η καλλιέργεια κάποιων αξιών θα μεταφερθούν στους φοιτητές μέσα από τη γνώση (<http://www.kepekozani.gr/peribalon/methodoi.pdf>).

Στην Ελλάδα, υπάρχουν Πανεπιστημιακά Τμήματα που παρέχουν στους φοιτητές περιβαλλοντική εκπαίδευση. Μια από αυτές τις σχολές είναι το Τμήμα Περιβάλλοντος στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου που ασχολείται με την κατανόηση και ερμηνεία τεχνολογικών, κοινωνικών, ηθικών και διαχειριστικών προβλημάτων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Αντικείμενο του Τμήματος είναι οι περιβαλλοντικές επιστήμες με ιδιαίτερο στόχο τα περιβαλλοντικά προβλήματα και μέσα από το περιεχόμενο των μαθημάτων καλλιεργούνται στους φοιτητές περιβαλλοντικές αξίες.

Επιπρόσθετα, το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο με τα Τμήματα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας και Γεωγραφίας, το οποίο παρέχει στους φοιτητές περιβαλλοντική εκπαίδευση και περιβαλλοντικές αξίες. Αρχικά το Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας στο οποίο βασικό στοιχείο έρευνας και διδασκαλίας αποτελεί η σύγχρονη αντίληψη για τη διαχείριση των φυσικών και παραγωγικών πόρων με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη. Το Τμήμα ακόμη περιλαμβάνει και το εργαστήριο το οποίο εξυπηρετεί τις εκπαιδευτικές και ερευνητικές ανάγκες στα αντικείμενα: Οικιακή Οικονομία και Διαχείριση του Ανθρώπινου και Φυσικού περιβάλλοντος, Ήπιες μορφές τουρισμού, οικογένεια κ.α. Το συγκεκριμένο Τμήμα διαθέτει αρκετά μαθήματα τα οποία περιλαμβάνουν την έννοια της ηθικής του περιβάλλοντος με αποτέλεσμα να καλλιεργούνται στους φοιτητές περιβαλλοντικές αξίες.

Επίσης, το Τμήμα Γεωγραφίας ασχολείται με την προσέγγιση και κριτική ανάλυση των δυνάμεων που διαμορφώνουν τα γεωγραφικά φαινόμενα και τη σφαιρική και συνθετική αντίληψη των φυσικών πτυχών της ανθρώπινης παρουσίας και δράσης στο χώρο. Ακόμη στο Τμήμα Γεωγραφίας εμπεριέχεται το εργαστήριο Φυσικής Γεωγραφίας όπου πραγματοποιούνται μαθήματα, ασκήσεις και έρευνες που το περιεχόμενο τους εντάσσεται ή σχετίζεται με το αντικείμενο της Φυσικής Γεωγραφίας και Γεωμορφολογίας. Επιπρόσθετα, σημαντικό είναι ότι και η συσσώρευση εμπειρίας για τη γεωγραφική εκπαίδευση εκτός των χώρων του πανεπιστημίου πραγματοποιείται με εκπαιδευτικές εκδρομές και έρευνες πεδίου. Οι φοιτητές και φοιτήτριες αποκτούν άμεση εμπειρία για τα φυσικογεωγραφικά και ανθρωπογεωγραφικά φαινόμενα, πραγματοποιούν μετρήσεις και συμμετέχουν στη διοργάνωση εκδρομών. Με αποτέλεσμα οτιδήποτε μαθαίνουν να το εφαρμόζουν και στην πράξη.

Το Τμήμα Μηχανικών Περιβάλλοντος στο Πολυτεχνείο Κρήτης παρέχει περιβαλλοντικές γνώσεις στους φοιτητές. Αρχικά με τη διδασκαλία και έρευνα των αντικειμένων της περιβαλλοντικής επιστήμης και Επίσης, ασχολείται με τη μέτρηση, παρακολούθηση, αξιολόγηση και αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργεί η ανθρώπινη επέμβαση στο περιβάλλον. Σκοπός της σχολής είναι να εκπαιδεύσει τους φοιτητές και μέσω ερευνητικών δραστηριοτήτων σε θέματα σχετικά με την διαχείριση, ποιότητα και αποκατάσταση του περιβάλλοντος. Επίσης, ένα από τα εργαστήρια που διαθέτει είναι το εργαστήριο Τεχνολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος το οποίο χρησιμεύει σε ερευνητικές ανάγκες σε θέματα διαχείρισης απορριμμάτων, διαχείρισης και επεξεργασίας υγρών αποβλήτων. Με αποτέλεσμα, να μην υπάρχουν μόνο θεωρητικές γνώσεις αλλά και πρακτικές εφαρμογές, οπότε οι φοιτητές συνδέουν τη θεωρία με τη πράξη. Οι φοιτητές εφόσον ολοκληρώσουν τις πτυχιακές σπουδές τους και είναι έτοιμοι να εισέλθουν στην αγορά εργασίας έχουν ως κύρια δραστηριότητα την ενασχόληση με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων για την προστασία, ανάπτυξη, διαχείριση του περιβάλλοντος καθώς και τον έλεγχο προγραμμάτων διαχείρισης φυσικών ή ανθρωπογενών συστημάτων.

Συνοψίζοντας, οι περιβαλλοντικές σπουδές συμβάλλουν στη δημιουργία μιας περιβαλλοντικής κουλτούρας και στην ανάπτυξη περιβαλλοντικών αξιών και Παράλληλα, και δεξιοτήτων που δημιουργούν μια περιβαλλοντικά φιλική κοινωνία. Σε περίπτωση που οι σπουδαστές προτιμούν να αυξήσουν τις γνώσεις τους και να εξειδικευτούν περισσότερο στο τομέα του περιβάλλοντος επιλέγουν μεταπτυχιακά προγράμματα.

3.2 Μεταπτυχιακά Τμήματα

Είναι απαραίτητο, υψηλής ποιότητας περιβαλλοντικές σπουδές να αποτελούν μέρος του εκπαιδευτικού συστήματος. Σύμφωνα με το Ragou (2000) οι περιβαλλοντικές προκλήσεις αποτελούν μια ολιστική και μια αντιληπτική ικανότητα για την αντιμετώπιση των σύγχρονων περιβαλλοντικών προκλήσεων. Η αντιληπτική ικανότητα μπορεί να αποκτηθεί από τις περιβαλλοντικές σπουδές. Επίσης, στην Ελλάδα υπάρχουν αρκετές σχολές που εμπεριέχουν μεταπτυχιακά προγράμματα.

Ένα από αυτά είναι το Τμήμα Περιβάλλοντος που περιέχει το μεταπτυχιακό με τίτλο Ειδίκευση στη Περιβαλλοντική και Οικολογική Μηχανική. Το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό περιλαμβάνει μαθήματα, διδακτική και ερευνητική απασχόληση, πρακτικές ασκήσεις και διάφορες είδους ερευνητικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Καθώς Επίσης, περιλαμβάνει και εργαστήρια όπως Αναλυτικής Χημείας Περιβάλλοντος με συγκεκριμένες ασκήσεις, εργαστήριο Προσομοίωσης Περιβαλλοντικών Διεργασιών με υπολογιστικές μεθόδους. Με αποτέλεσμα, αυτά που μαθαίνουν οι σπουδαστές να τα εφαρμόζουν και στην πράξη. Κάποια μαθήματα που περιλαμβάνει το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό είναι Χημεία των Φυσικών Υδάτων, Επεξεργασία Υγρών Αποβλήτων κ.α. (www.evrytanica.com).

Επίσης, το Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας διαθέτει και μεταπτυχιακό στη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Άλλωστε η Ελλάδα αντιμετωπίζει ένα τεράστιο οικολογικό και πολιτιστικό απόθεμα, καλείται να αντιμετωπίσει τη πρόκληση της βιώσιμης ανάπτυξης. Από τον όρο βιώσιμη ανάπτυξη προέρχεται και ο σκοπός του μεταπτυχιακού προγράμματος Βιώσιμη Ανάπτυξη ως συνδυασμός τριών επιμέρους κυρίαρχων επιδιώξεων : της τοπικής ανάπτυξης, της διαχείρισης του περιβάλλοντος και της αγωγής του καταναλωτή, επιδιώξεις που προωθούνται από τη λειτουργία των αντίστοιχων κατευθύνσεων. Οι κάτοχοι του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού διπλώματος είναι εξειδικευμένοι να εργαστούν σε τράπεζες, χρηματιστηριακές εταιρίες, επιχειρήσεις παραγωγής και εμπορίας, ερευνητικά ινστιτούτα, στο Υπουργείο Γεωργίας, στο Συνήγορο του πολίτη, σε συνεταιρισμούς και σε πανεπιστημιακά ερευνητικά προγράμματα ανάπτυξης, κ.α. Συχνά, διοργανώνονται και ημερίδες από το μεταπτυχιακό που ενημερώνουν τους σπουδαστές για περιβαλλοντικά θέματα. Το μεταπτυχιακό Βιώσιμης Ανάπτυξης περιλαμβάνει μαθήματα τα οποία συνδέουν τη θεωρία με την πράξη με σκοπό να αποκτήσουν οι σπουδαστές εξειδικευμένες γνώσεις, παράλληλα, να ευαισθητοποιηθούν για το περιβάλλον και αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα, να καλλιεργηθούν περιβαλλοντικές αξίες. Κάποια

από τα μαθήματα που περιλαμβάνει είναι η εισαγωγή στη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Τοπική Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση- Θεσμικό Πλαίσιο - Αναπτυξιακά - Προγράμματα και Παγκοσμιοποίηση, Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός, Θεσμικό Πλαίσιο Προστασίας Περιβάλλοντος και Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων κ.α. Συμπερασματικά, το μεταπτυχιακό της Βιώσιμης Ανάπτυξης εκπαιδεύει τα άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις προς το περιβάλλον και μπορεί να δημιουργήσει κατάλληλα και ικανά στελέχη για την αγορά εργασίας.

Το Τμήμα Γεωγραφίας περιλαμβάνει το μεταπτυχιακό στην Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου. Το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών του αποσκοπεί στη δημιουργία ικανών στελεχών να σχεδιάσουν παρεμβάσεις και να διαχειριστούν προβλήματα σε διάφορες κλίμακες του τοπικού, περιφερειακού, εθνικού και Ευρωπαϊκού χώρου σε τρεις κατευθύνσεις οι οποίες αποτελούν ερευνητικές αιχμές. Κάποια από τα μαθήματα που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα σπουδών είναι τα εξής : Περιβαλλοντικοί Κίνδυνοι και Ασφάλεια, Σύγχρονες Τεχνολογίες στη Διαχείριση των Καταστροφών, Σχεδιασμός Έκτακτης Ανάγκης και Αποκατάστασης κ.α.

(<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11409&subid=2&pubid=33823>).

Σπουδαίο είναι ακόμη και το μεταπτυχιακό που υπάρχει στη σχολή Μηχανικών Περιβάλλοντος με τίτλο Περιβαλλοντική και Υγειονομική Μηχανική, με στόχο την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων και το συσχετισμό τους με την υγεία. Στόχοι του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού είναι η εμβάθυνση στη διεπιστημονική γνώση και στην πρακτική της περιβαλλοντικής και υγειονομικής μηχανικής καθώς και η προαγωγή έρευνας που διεξάγεται για το περιβάλλον και την υγεία. Οι σπουδαστές εφόσον ολοκληρώσουν τις μεταπτυχιακές σπουδές τους είναι επιστήμονες ερευνητές που έχουν τα απαραίτητα εφόδια για την προσφορά εξειδικευμένου έργου, την διεξαγωγή πρωτότυπης επιστημονικής έρευνας, την συνεισφορά στην επίλυση των σημαντικών περιβαλλοντικών προβλημάτων και στην προστασία της δημόσιας υγείας που αντιμετωπίζει η Ελλάδα.

Κάποια από τα μαθήματα που εμπεριέχονται στο πρόγραμμα σπουδών είναι η Διαχείριση Υγρών και Αέριων Αποβλήτων, Διαχείριση Αστικών Απορριμμάτων και Επιπτώσεις στην Υγεία, Επεξεργασία Τοξικών Αποβλήτων κ.α.(www.enveng.tuc.gr).

Οι περιβαλλοντικές σπουδές στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση οφείλουν να προετοιμάσουν τους φοιτητές στην περιβαλλοντική πραγματικότητα και σε αποτελεσματικότερους επιστήμονες – πολίτες που θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της αειφορίας τον 21^ο αιώνα (Ράγκου, Καραμέρης, Καστάνη, 2006).

Στην Ελλάδα υπάρχουν αρκετές σχολές οι οποίες παρέχουν σημαντικές γνώσεις για το περιβάλλον και παράλληλα, περιέχουν εργαστήρια με τα οποία συνδέουν το θεωρητικό μέρος με το πρακτικό μέρος της έρευνας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αποτελούν τα προγράμματα περιβαλλοντικού σχεδιασμού, καθώς και δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης. Επιπρόσθετα, τα προγράμματα περιβαλλοντικών σπουδών συμβάλλουν στην καλλιέργεια αξιών και στην οικοδόμηση περιβαλλοντικού ήθους μέσω των μαθημάτων, περιβαλλοντικών ερευνών, πρακτικών εφαρμογών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι νέοι να καλλιεργούν περιβαλλοντική συνείδηση και να μπορούν συγχρόνως να εισέλθουν στην αγορά εργασίας με εξειδικευμένες γνώσεις για το περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

4.1 Χαρακτηριστικά των νέων

Γενικά σημαντική είναι η στροφή του ενδιαφέροντος των κοινωνιών προς τους νέους. Σε κάθε κοινωνία οι νέοι συνδέονται με τη βιολογική περίοδο μετάβασης από την παιδικότητα στην ενήλικη ζωή. Ιδιαίτερη έμφαση, δίνεται στις ψυχολογικές και κοινωνικές διαδικασίες της μετάβασης, που παρατηρούνται μεγάλες αντιθέσεις της νέας γενιάς με τις παλαιότερες. Ο νεανικός πληθυσμός χαρακτηρίζεται από κάποια γνωρίσματα όπως αστάθεια, αυθορμητισμός, άγνοια, πειραματισμός. Διότι, ξεκινάνε οι νέοι να δημιουργούνται και βρίσκονται στα αρχικά βήματα της καριέρας τους, με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο (Αριστοτέλης, 1940).

Οι νέοι πολλές φορές θεωρούνται ως ένα περίπλοκο και δισεπίλυτο κοινωνικό πρόβλημα (Giroux, 2003). Σύμφωνα με τον το κρίσιμο ζήτημα θεωρείται η συμβολή της νεολαίας στη σταθερότητα και στη συνέχεια της κοινωνικής οργάνωσης (Parsons, 1964). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ασταθή και ανασφαλή χαρακτήρα των νέων που οφείλεται στο μεταβατικό κοινωνικό ρόλο τους (Mannheim 1952).

Επίσης, βρίσκονται σε μια περίοδο πειραματισμού, ρίσκου με μη επακριβή επίγνωση του αποτελέσματος των πράξεων τους. Με αποτέλεσμα, να αποδιαρθρώνεται η ώριμη και σταθερή ταυτότητα του ενήλικα εμφανίζοντας συμπτώματα έλλειψης αυτοπεποίθησης και εμπιστοσύνης. Ταυτόχρονα σήμερα οι νέοι έρχονται σε επαφή με κρίσιμες κοινωνικές πληροφορίες και γνώσεις, αναλαμβάνουν ενεργητικότερους κοινωνικούς ρόλους και διευρύνονται τα ενδιαφέροντα τους στο δημόσιο και ιδιωτικό χώρο (Baron, Rildon, Wilson 1999).

Η νεανική κουλτούρα συνδέεται όλο και πιο στενά με την ευρύτερη δημοφιλή κουλτούρα τόσο την κατανάλωση και τις πολιτιστικές βιομηχανίες που οι συμμετοχή των νέων αυξάνεται ανάλογα την ηλικία, τα ενδιαφέροντα και τους οικονομικούς πόρους. Σχετικά με την ηλικία παρατηρείται άνοδος του μέσου όρου των νέων στους χώρους και στα μέρη της νεανικής κουλτούρας. Όσον αφορά, τα νεανικά ενδιαφέροντα, υπάρχει έντονο ενδιαφέρον στη μουσική, στο ντύσιμο, στα ηλεκτρονικά παιχνίδια, στα αθλήματα, στην κοινωνικότητα. Η ενασχόληση με τα παραπάνω αποτελεί για ορισμένους βάση στη συγκρότηση ταυτότητας ενώ για άλλους είναι ένας τρόπος διασκέδασης (Offe, 1985). Σχετικά με τους οικονομικούς πόρους πρόσβασης επενδύονται στις τεχνολογίες π.χ. ηλεκτρονικοί υπολογιστές, κινητά τηλέφωνα ή σε κινηματογραφικές ταινίες (Roberts 1997).

Επιπρόσθετα, είναι χαρακτηριστική η αδιαφορία της συντριπτικής πλειοψηφίας των νέων για την εκπαιδευτική τηλεόραση και για εκπομπές μορφωτικού περιεχομένου. Σύμφωνα με μια έρευνα που έδειξε την περίοπτη θέση που κατέχουν τα Μ.Μ.Ε. στις δραστηριότητες των νέων και αφετέρου την αδιαφορία για ορισμένες πρακτικές όπως στην ανάγνωση βιβλίων και θέατρο (Κορωναίου, 1992).

4.2 Στατιστικές έρευνες και μελέτες για τη στάση των νέων απέναντι στις αξίες

Η διαμόρφωση των ηθικών αξιών απαιτεί μεγάλο χρονικό διάστημα, ένας από τους παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση τους είναι η εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να βοηθήσει στη διατήρηση και ενίσχυση των ηθικών αξιών, τονίζοντας τη συλλογική λειτουργία, την κοινωνική λειτουργία, την αλληλεγγύη, την εντιμότητα. Παράλληλα, οι νέοι εφόσον γαλουχηθούν με αξίες καταπολεμούν τη διαφθορά και αποκτούν ανθρωπιά (Λιανός, 2000). Εκτός από την εκπαίδευση σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια ηθικών αξιών έχει η οικογένεια και η θρησκεία. Ο νέος θα επηρεαστεί από τις αρχές που θα του μεταφέρει η οικογένεια του. Όμως παράλληλα, επηρεάζεται από τη θρησκεία του, ιδιαίτερα εάν οι κανόνες και οι θεσμοί της θρησκείας του μιλάνε για αγάπη, αλληλεγγύη, π.χ. Χριστιανισμός.

Οι αξίες που έχει ο κάθε νέος επηρεάζουν τη συμπεριφορά του προς τους άλλους και συγχρόνως καθορίζουν τις διαπροσωπικές σχέσεις τους. Η επικοινωνία με το κοινωνικό περιβάλλον φαίνεται να στηρίζεται κυρίως στην ομοιότητα των ενδιαφερόντων, πρακτικών και συνηθειών, οι οποίες αντανakλούν σε ένα δεύτερο επίπεδο και την ομοιότητα των αξιών. Άρα άνθρωποι με κοινές αξίες μπορούν να επικοινωνούν καλύτερα συγκριτικά με εκείνους που έχουν διαφορετικές αξίες. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο αξίες είναι και τα ενδιαφέροντα ή τα κίνητρα της προσωπικότητας του ανθρώπου (Γαρδίκη, 1999).

Σύμφωνα με το ερευνητικό πρόγραμμα « Η νέα γενιά στην Ελλάδα σήμερα» που είχε ως κυριότερο στόχο την πληρέστερη χαρτογράφηση και ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, στάσεων, πεποιθήσεων της ελληνικής νεολαίας. Σχεδιάστηκε και έλαβε χώρα σε πανελλαδική ποσοτική- δειγματοληπτική και ποιοτική έρευνα σε αντιπροσωπευτικό δείγμα. Το μέγεθος του δείγματος ανήλθε σε 1000 άτομα σε ηλικίες από 18-25 ετών. Σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα κάποιες από τις κυριότερες αξίες κυρίως κοινωνικές για τους νέους είναι η Θρησκεία, η οικογένεια, η γνώση, η καριέρα, το χρήμα, η φιλία. Οι νέοι θεωρούν την οικογένεια πολύ σημαντική αξία και αποτελεί ένα είδος βασικού καταφύγιου. Η οικογένεια λειτουργεί ως πηγή υλικού και συναισθηματικού ανεφοδιασμού των νέων. Είναι εκείνη που θα μεταφέρει στους νέους αρχές και ήθος. Επίσης, η οικογένεια λειτουργεί ως το πλαίσιο ασφάλειας στο οποίο μπορεί να καταφύγει το άτομο για να συζητήσει διαφορά προβλήματα που το απασχολούν. Επίσης, κάποιο ποσοστό των νέων θεωρεί και τη Θρησκεία σπουδαία αξία, καθώς κάποιοι από

εκείνους πιστεύουν Στο Θεό και τηρούν θρησκευτικές πρακτικές όπως τη νηστεία (Πρβλ. ΓΓΝΓ/Ινστιτούτο V.PRC, 1997-1999).

Έρευνα επίσης, πραγματοποίησε και ο Γκοτοβός (1996) σχετικά με τις στάσεις των νέων απέναντι σε διάφορες αξίες. Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε το 1996 σε δείγμα 2000 ατόμων σε ηλικίας από 18-27 ετών τα οποία προέρχονταν από χώρες της Ευρώπης. Ο Γκοτόβος διαπίστωσε πως οι νέοι έχουν θετική στάση απέναντι στην αξία της θρησκείας. Η πίστη των νέων δεν επηρεάζεται από το φύλο, την ηλικία και την κοινωνική προέλευση του νέου. Η Ελληνική νεολαία εμφανίζεται να είναι η πιο θρησκευτική νεολαία, ακολουθούμενη από την πολωνική και τη ρωσική.

Η έρευνα συμπεριλάμβανε και την στάση των νέων απέναντι στην αξία της αρμονίας που περιλαμβάνει την στάση των νέων στην αρμονία με τον εαυτό τους και το περιβάλλον ως αξία για τη ζωή. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι νέοι εκφράζουν μια νοσταλγία της νέας γενιάς σε παλιές καλές αξίες, καθώς τουλάχιστον η αρμονία στην οικογενειακή ζωή συνιστά έναν παραδοσιακό τρόπο σκέψης. Ταυτόχρονα όμως, συνιστά και μια εναλλακτική στάση απέναντι στην ισχυρή νοοτροπία επιτυχίας και απόλαυσης υλικών αγαθών που κυριαρχεί στις σύγχρονες κοινωνίες. Δεν προκύπτουν αρκετές ενδείξεις για να υποστηριχθεί ότι το φύλλο διαφοροποιεί τη στάση των νέων απέναντι στην αρμονία ως αξία. Αντίθετα, στην περίπτωση της ηλικίας οι μεγαλύτεροι υιοθετούν σε μεγαλύτερο βαθμό της αξίας της αρμονίας στη ζωή σε σχέση με τους μικρότερους (Γκοτοβός, 1996).

Άλλο ένα σημαντικό σημείο στην ίδια έρευνα είναι η θέση των άλλων στη ζωή της νεολαίας. Η αλληλεπίδραση με τους άλλους μπορεί να πάρει διάφορες μορφές και μερικές από τις αξίες της κοινωνικής ζωής επηρεάζουν τη σχέση με τους άλλους. Η έρευνα σχετίζεται με τη θέση των νέων στη φιλία και το ρόλο του ατομισμού και του συμφέροντος απέναντι στη φιλία. Ο ατομισμός είναι κάτι που αποκρούουν όλες οι ευρωπαϊκές νεολαίες. Ιδιαίτερα, οι πιο αρνητικές τοποθετήσεις απέναντι στον ατομισμό έρχονται από την Βουδαπέστη και στο Βερολίνο. Επίσης, σαφείς αρνήσεις απέναντι στη νοοτροπία της προώθησης του ατομικού συμφέροντος έχουμε και από τις νεολαίες Ιωαννίνων, Κέρκυρας και Βερολίνου. Λίγοι είναι οι νέοι οι οποίοι τοποθετούν πολύ υψηλά το ατομικό τους συμφέρον. Αυτή η διαφοροποίηση είναι πιθανόν να οφείλεται σε μια διαφορετική κουλτούρα της κοινωνίας που ζουν και έχουν μεγαλώσει ή στην αποτυχία του εκπαιδευτικού – ιδεολογικού συστήματος.

Ως προς τη φιλία η στάση των νέων είναι ενιαία και θετική, με τη νεολαία της Μπρατισλάβας και της Βαρσοβίας να προηγούνται στην ιεραρχία. Η φιλία ως αξία θεωρείται κοινή σε όλους και προκύπτει μια υπέρ-εθνική, υπέρ-συστηματική ευρωπαϊκή συναίνεση. Ελπιδοφόρο είναι το μήνυμα για τη θετική στάση της ευρωπαϊκής νεολαίας απέναντι στη φιλία (Γκοτοβός, 1996).

,

Συμπερασματικά, σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα οι νέοι φαίνεται να είναι θετικοί απέναντι στην αξία της αλληλεγγύης διότι είναι κατά του ατομισμού και γενικά του ατομικού συμφέροντος. Συγχρόνως, φαίνονται να σκέπτονται τους συνανθρώπους τους και να δίνουν μεγάλη βαρύτητα στους θεσμούς της οικογένειας, της φιλίας και της θρησκείας.

Συνοψίζοντας, οι αξίες είναι εκείνες που δημιουργούν τις συνειδήσεις των νέων με σκοπό να τους καθιστούν πιο ενάρετους. «Η συνείδηση του νέου είναι σαν πολύτιμος λίθος που όσο πιο πολλές αξίες αποκτά τόσο περισσότερη λάμψη εκπέμπει». Στη σημερινή εποχή, συνυπάρχουν οι μύθοι της επιτυχίας και του πλουτισμού δίχως προσπάθεια και της επιβολής δίχως ισχύ (Κούτρας, 1998). Συνεπώς, οι σημερινοί νέοι μαστίζονται από την γενική ηθική κρίση και τρέπονται προς το ευχερές και το ευάρεστο της νωθρότητας και της ναρκομανίας. Υπάρχουν όμως και νέοι, που έχουν και μοιράζονται αξίες και ήθος. Ένα από τα παραδείγματα αξιοπρέπειας και ήθους αποτελεί το γεγονός ότι παρά τις υλικές και άλλες δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν κάποιοι νέοι, αριστεύουν στα Πανεπιστήμια είτε στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό. Παράλληλα, έχουν και ιδανικά όπως αλληλεγγύη, υπευθυνότητα τα οποία συμβάλλουν και στην προστασία του ανθρώπινου περιβάλλοντος. Εκείνοι οι νέοι αποτελούν παράδειγμα για τους υπόλοιπους.

Γενικά οι νέοι σύμφωνα με τον Αριστοτέλη έχουν περισσότερο ήθος διότι έχουν περισσότερη ανδρεία, δεν φοβούνται και προσδένονται με την ελπίδα. Όταν ενεργούν δεν σκέπτονται με το συμφέρον, είναι ανιδιοτελείς. Είναι πιο δίκαιοι και οργίζονται με αγανάκτηση όταν τους αδικούν. Ταυτόχρονα όμως, είναι πολύ αυθόρμητοι και ευκολόπιστοι. Άρα, σύμφωνα με το παραπάνω οι νέοι είναι πιο αθώοι, μετρώντας τους άλλους με το μέτρο της δικής τους αθωότητας (Κούτρας, 1998).

Συμπερασματικά, αυτό που απασχολεί τους νέους είναι η αναζήτηση της κοινωνικής τους ταυτότητας και της θέσης τους. Οι νέοι ενδιαφέρονται για την εύρεση εργασίας και τη δημιουργία οικογένειας. Σήμερα οι νέοι θεωρούν ότι και τα δύο δεν είναι δεδομένα και απαιτείται διαρκής προσπάθεια για τη συντήρησή τους. Για πολλούς νέους το εισόδημα και η σταθερότητα της εργασίας αποτελούν βασικά κριτήρια για την επιλογή της εργασίας (Karlsen, 2001).

Όμως, στην σημερινή εποχή υπάρχει μια κρίση αξιών τόσο στον κοινωνικό όσο και στον ηθικό τομέα. Πατροπαράδοτες αξίες που επέζησαν στη φθορά του χρόνου και των ανθρώπινων μεταβολών έχουν χάσει τη σταθερότητα τους. Ο σύγχρονος νέος αμφισβητώντας το κύρος τους και παράλληλα, απορρίπτοντας τη λειτουργικότητά τους, καταντά μετέωρος γιατί δεν υπάρχουν αναπληρωματικές αξίες στις οποίες θα μπορούσε να στηρίξει την ύπαρξή του. Με αποτέλεσμα, πολλοί από εκείνους να μην τα βρίσκουν με τον εαυτό τους και αυτό έχει ως συνέπεια να μην τα βρίσκουν ούτε με τους άλλους. Άρα, τους λείπει και η αξία του σεβασμού, της αλληλεγγύης οι οποίες θεωρούνται και περιβαλλοντικές αξίες. Αυτό θα έχει ως συνέπεια, να μη σέβονται το περιβάλλον (Καργάκος, 1988).

Σημαντική είναι και με μια άλλη έρευνα από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου σε νέους από ηλικία 18 έως 28 ετών που διήρκεσε από τον Σεπτέμβριο 2004 έως τον Οκτώβριο 2006, χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο με βάση τις αξίες των νέων σήμερα. Αρχικά, οι νέοι ερωτήθηκαν για τις αξίες της εμπιστοσύνης και τις κοινωνικής αλληλεγγύης που σύμφωνα με τις απαντήσεις η πλειοψηφία των ερωτηθέντων σε ποσοστό (76.1%) έχει έλλειψη αλληλεγγύης και εσωστρέφεια. Αυτή η αντίληψη πιθανόν να μεταδίδεται από τους γονείς ή να βασίζεται σε προσωπικές εμπειρίες αλλά συνδέεται με την κλίση των ατόμων προς τον εαυτό τους.

Στη συνέχεια ερωτήθηκαν για την αυτοεκτίμηση δηλαδή για το πώς αισθάνονται για το εαυτό τους, που εξαρτάται από την αξία που αποδίδουν σε αυτόν καθώς και από τις ικανότητες που έχουν. Σύμφωνα με τις απαντήσεις οι νέοι έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση ειδικά οι Έλληνες. Παρατηρήθηκε, όσο αφορά το μορφωτικό επίπεδο των νέων ότι εκείνοι που έχουν Πανεπιστημιακό ή μεταπτυχιακό τίτλο έχουν μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση σε σχέση με εκείνους που είναι απόφοιτοι Λυκείου. Σχετικά με κάποια κοινωνικά θέματα, οι νέοι είναι ιδιαίτερα προβληματισμένοι με την εργασία και η πλειοψηφία των νέων θεωρεί ότι η γνωστική επάρκεια

συμβάλλει στην εύρεση εργασίας. Ενώ όσο αφορά για το θεσμό της οικογένειας το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (85.3%) δήλωσε ότι θέλει να δημιουργήσει οικογένεια, το οποίο δηλώνει ότι οι νέοι θεωρούν το θεσμό της οικογένειας σημαντικό κομμάτι στη ζωή τους. Επίσης, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας, οι νέοι έχουν έλλειψη εμπιστοσύνης στους συνανθρώπους τους με αποτέλεσμα να κλείνονται στον εαυτό τους. Παράλληλα όμως, δίνουν μεγάλη βαρύτητα στη μόρφωση αλλά και στη δημιουργία οικογένειας.

Συμπερασματικά, οι νέοι αποτελούν θύματα της κοινωνίας που αντί να τους θρέψει με ηθικές αξίες, τους αποβάλλει. Αυτή η κατάσταση θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με τη σωστή ανατροφή, που επιτυγχάνεται μέσω της οικογένειας και της παιδείας (Καργάκος, 1988). Έχει μεγάλη σημασία η μετάδοση των αξιών στους νέους ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή που υπάρχει και κρίση στην επικοινωνία ανάμεσα στους ανθρώπους (Κορωναίου, 1992). Οι νέοι γενικά βρίσκονται σε μια αμφιβολία σχετικά με τη στάση τους σε ζητήματα της νέας εποχής. Από τη μία είναι ανιδιοτελείς, αθώοι και από την άλλη ζουν σε μια κοινωνία που επικρατεί το συμφέρον και ο ατομισμός. Όπως είναι λογικό αυτά τα δύο συγκρούονται μεταξύ τους. Γενικά στη σημερινή εποχή, λείπουν οι ηθικές αξίες και αυτό έχει ως συνέπεια να λείπουν και οι περιβαλλοντικές διότι η ηθική κρίση σχετίζεται με την περιβαλλοντική κρίση. Αυτό έχει ως συνέπεια, οι νέοι να βρίσκονται αντιμέτωποι τόσο με την ηθική αλλά και με την περιβαλλοντική κρίση.

4.3 Στατιστικές έρευνες και μελέτες σχετικά με τη στάση των νέων στο περιβάλλον

Τη σημερινή εποχή, ο άνθρωπος παύει να δίνει σημασία σε ηθικές αξίες και μαζί με αυτές και στο περιβάλλον που ζει. Η φύση για τον άνθρωπο είναι αναντικατάστατο αγαθό, παράλληλα, όμως ο άνθρωπος ενσωματώνει στο φυσικό περιβάλλον και το τεχνητό (ανθρωπογενές) περιβάλλον και έτσι το αναβαθμίζει, όταν και όπου επιτύχει να προσεγγίσει την αρμονία μεταξύ τους. Όμως πολλές φορές ο άνθρωπος με τις επεμβάσεις του και τη δράση του, υποβαθμίζει τη φύση, την αλλοιώνει, την εξαντλεί ή και την καταστρέφει, άσχετα αν καταστρέφοντας την, χειροτερεύει, καταστρέφει τη δική του ζωή (Βυζάς, 1992).

Επίσης, τα σύγχρονα βιομηχανικά κράτη είναι μη υπεύθυνα, μη ηθικά και μη βιώσιμα και Παράλληλα, αυτό αποδεικνύεται από το μέγεθος της περιβαλλοντικής κρίσης. Πλήθος στοιχείων αποδεικνύουν ότι το πρόβλημα δημιουργείται από συνειδητές επιλογές και από κυρίαρχες πρακτικές και τρόπους ζωής και λιγότερο τόσο από την έλλειψη γνώσης για τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον.

Διαπιστώθηκε ότι άτομα τα οποία έχουν κοινωνικές αξίες όπως η αλληλεγγύη σχετίζονται με έντονη φιλοπεριβαλλοντική συμπεριφορά. Η αξία της αλληλεγγύης υπερισχύει ακόμα και από τις θετικές περιβαλλοντικές στάσεις. Επίσης, άλλες σημαντικές περιβαλλοντικές αξίες είναι η αρμονία προς τη φύση αλλά και η προστασία του περιβάλλοντος οι οποίες θεωρούνται αντιλήψεις του οικοκεντρισμού (Ευαγγελινός, Μποτετζάγιας, Χαραλαμπίδης, 2010). Με αποτέλεσμα, τα άτομα τα οποία έχουν φιλοπεριβαλλοντικές συμπεριφορές, συγχρόνως έχουν και περιβαλλοντικές αξίες. Άλλωστε όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο αξία «είναι μια πεποίθηση η οποία οδηγεί το άτομο σε μία συγκεκριμένη στάση ή συμπεριφορά». Επίσης, οι αξίες σχηματίζονται από στάσεις που έχει κάποιο άτομο (Γεωργόπουλος, 2002).

Οι νέοι πρέπει να έχουν σπουδαίο ρόλο στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων ως μελλοντικοί πολίτες και ως νέοι στην αγορά εργασίας. Επίσης, ως μελλοντικοί γονείς θα πρέπει να έχουν οικολογική συνείδηση, για να δώσουν τις απαραίτητες περιβαλλοντικές αξίες στα παιδιά τους. Σύμφωνα με μία έρευνα σε φοιτητές από διάφορα ΑΕΙ σχετικά με περιβαλλοντικές αξίες, στάσεις και συμπεριφορές, διαπιστώνεται ότι η περιβαλλοντική συμπεριφορά είναι αρνητική παρόλο που οι στάσεις των νέων είναι θετικές. Παρατηρήθηκε ασυνέπεια συμπεριφοράς προς το περιβάλλον όπου οι στάσεις δε συμβαδίζουν με τη συμπεριφορά των νέων. Αυτό σημαίνει ότι οι νέοι δεν έχουν περιβαλλοντικές αξίες οι οποίες να τους παρακινούν σε συμπεριφορές φιλικές προς το περιβάλλον (Παπαστυλιανού, Παπαδημητρίου, 2009).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα του Πανεπιστημίου Δασολογίας και φυσικού περιβάλλοντος που διεξήχθη σε φοιτητές της σχολής Δασολογίας σχετικά με τις έννοιες περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη για να διαπιστωθεί κατά πόσο οι κατεξοχήν περιβαλλοντικές πανεπιστημιακές σπουδές τους έχουν συμβάλλει θετικά στην περιβαλλοντική τους ευαισθητοποίηση και στη δημιουργία θετικών στάσεων και αξιών προς το περιβάλλον. Αρχικά,

ερωτήθηκαν για τη σημασία του όρου περιβάλλον με σκοπό να διαπιστωθούν οι γνώσεις των νέων για κάποιους περιβαλλοντικούς όρους, η πλειοψηφία των νέων το ταυτίζει με την έννοια του δάσους ενώ ένα μικρό ποσοστό συνδέει τον όρο με κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές διαστάσεις και αντιμετωπίζει το περιβάλλον ως κάποιο χώρο που γίνεται η οικονομική δραστηριότητα του ανθρώπου. Νέοι σε μεγαλύτερη ηλικία από τους προηγούμενους θεωρούν το περιβάλλον ως οικοσύστημα, ενώ μικρότερο ποσοστό από εκείνους συνδέουν το περιβάλλον με τον άνθρωπο. Για τον όρο της αειφόρου ανάπτυξης πολλοί νέοι δε γνώριζαν τι σημαίνει. Ένα μικρό ποσοστό συνδέει θετικά την αειφόρος ανάπτυξη με το περιβάλλον και την κοινωνία και ακόμα ένα μικρότερο ποσοστό των νέων συνδέει την αειφόρος ανάπτυξη με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Σε γενικές γραμμές, η αντίληψη για το περιβάλλον είναι πολύ περιορισμένη και γενική. Ενώ από τους φοιτητές φαίνεται να λείπουν κάποιες περιβαλλοντικές αξίες όπως ο σεβασμός, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι ένα μέρος του δείγματος θεωρεί το περιβάλλον ως κάποιο χώρο που γίνεται η οικονομική δραστηριότητα του ανθρώπου (Ράγκου, Καραμέρης, Καστάνη, 2006).

Επίσης, η σχετική έρευνα των Καλλιγιάννη, Σκουτέλη και Σμυρνάκη (2006) στο ΤΕΙ της Κρήτης που πραγματοποιήθηκε σε φοιτητές στους οποίους μοιράστηκαν ερωτηματολόγια, σχετικά με τις στάσεις των νέων απέναντι στο περιβάλλον. Αρχικά όσο αναφορά τις γνώσεις τους, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι σε θέση να γνωρίζουν κάποιους ορισμούς σχετικά με το περιβάλλον και είναι ενημερωμένοι για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τις αιτίες ρύπανσης. Επίσης, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων από περιβαλλοντικές οργανώσεις, γνωρίζει την Greenpeace και την WWF Ελλάς.

Τώρα όσον αφορά την περιβαλλοντική τους στάση προς το περιβάλλον, οι περισσότεροι δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν αυτοκίνητο ως κυρίαρχο μέσο μεταφοράς. Η συντριπτική πλειοψηφία αναφέρει ότι δε συμμετέχει σε περιβαλλοντικές δραστηριότητες για την προστασία του περιβάλλοντος και για την ανακύκλωση των υλικών. Ως λόγο δηλώνουν ότι δεν είναι ενημερωμένοι για τέτοιου είδους δραστηριότητες. Αυτό δείχνει ότι οι ερωτηθέντες δεν είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι και δραστήριοι προς το περιβάλλον.

Σύμφωνα με την μελέτη των καταναλωτικών συνηθειών τους παρουσιάζονται ουδέτεροι απέναντι στα βιολογικά προϊόντα, τονίζοντας συγχρόνως ότι θα τα αγόραζαν εάν μειωνόταν το κόστος τους. Παράλληλα, όμως παρουσιάζονται ευαισθητοποιημένοι σχετικά με το μέλλον του

πλανήτη και είναι προβληματισμένοι σχετικά με την ενημέρωση από την εκπαίδευση, ότι δεν είναι επαρκής για τα περιβαλλοντικά θέματα.

Συμπερασματικά, οι νέοι σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα είναι αρκετά προβληματισμένοι με τα περιβαλλοντικά προβλήματα αλλά λόγω της ελλιπής τους ενημέρωσης από την παιδεία, κοινωνία δεν είναι ιδιαίτερα δραστήριοι για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Σε γενικές γραμμές, σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα παρατηρείται ενδιαφέρον προς το περιβάλλον αλλά η συμπεριφορά τους δεν είναι ιδιαίτερα θερμή. Επίσης, δε δείχνουν τόση υπευθυνότητα για την ανάγκη επίλυσης των προβλημάτων. Πιθανόν τους λείπει σε αρκετό βαθμό η περιβαλλοντική αξία της υπευθυνότητας. Επίσης, η έρευνα δείχνει ότι έχουν αρκετή περιβαλλοντική συνείδηση που μπορεί να μη μετουσιώνεται σε δράση αλλά παρόλα αυτά είναι υπαρκτή. Παρόλο που οι ερωτώμενοι είναι φιλικοί προς την περιβαλλοντική λογική ελάχιστο είναι το ποσοστό που εφαρμόζει κάποια πράγματα και στην πράξη. Γενικότερα, ο μετασχηματισμός της στάσης σε συμπεριφορά είναι το πιο κρίσιμο σημείο στο οποίο πρέπει να επικεντρωθεί η προσοχή όσων ενδιαφέρονται για το περιβάλλον.

Σε έρευνα που αφορά την ευαισθητοποίηση των νέων στο περιβάλλον την οποία πραγματοποίησε η Βασιλακοπούλου (2007) σε φοιτητές του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου. Η έρευνα έγινε με ερωτηματολόγια τα οποία μοιράστηκαν ισόποσα σε άνδρες και γυναίκες, οι περισσότεροι φοιτητές ήταν από το Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, ενώ οι υπόλοιποι μοιράζονται στα άλλα δύο Τμήματα Γεωγραφίας και Διαιτολογίας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η πλειοψηφία θεωρείται ότι είναι αρκετά ευαισθητοποιημένοι. Όσο αφορά τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς οι περισσότεροι απάντησαν ότι τα χρησιμοποιούν συχνά, αυτό είναι πολύ θετικό διότι δείχνει ότι έχουν οικολογική συνείδηση. Ωστόσο, λίγοι είναι εκείνοι που αγοράζουν βιολογικά προϊόντα ενώ αρκετοί είναι εκείνοι που κάνουν ανακύκλωση συσκευών και μπαταριών. Η πλειοψηφία όμως του δείγματος χρησιμοποιεί πλαστικές σακούλες στα σούπερ μάρκετ και χρησιμοποιεί σκεύη μιας χρήσης. Σε γενικές γραμμές, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους οι ερωτηθέντες στις καταναλωτικές τους συνήθειες παρακινούνται σε μικρό βαθμό από τα οικολογικά κριτήρια, προφανώς τους λείπουν σε κάποιο βαθμό οι αξίες της υπευθυνότητας, σεβασμού ως προς η στάση τους απέναντι στο περιβάλλον.

Επίσης, σύμφωνα με μια μεταπτυχιακή έρευνα από τη Ζερβά (2007) σχετικά με την περιβαλλοντική συνείδηση των νέων. Η συγκεκριμένη έρευνα διεξήχθη σε Ελληνικά

Πανεπιστήμια και το δείγμα των φοιτητών αποτελείται από 570 άτομα. Οι φοιτητές εμφανίζονται να έχουν αρκετά υψηλό επίπεδο οικολογικής γνώσης όμως ενώ εμφανίζονται να ανησυχούν για το περιβάλλον, μάλλον δε διαθέτουν ισχυρή συναισθηματική στάση. Μεγάλο είναι το ποσοστό που δεν πιστεύει ότι η καταναλωτική συμπεριφορά ενός ατόμου μπορεί να συμβάλλει στη μείωση της ρύπανσης. Όμως σημαντικό είναι το ποσοστό των φοιτητών που δηλώνουν που θα απέτρεπαν τους φίλους τους από συμπεριφορές που ρυπαίνουν το περιβάλλον.

Επιπρόσθετα, η πλειοψηφία του δείγματος δε συμμετέχει σε οικολογικές δραστηριότητες και δεν προσφέρουν εθελοντική εργασία σε περιβαλλοντικές δραστηριότητες διαφόρων φορέων. Δεν καταναλώνουν σε μεγάλο βαθμό βιολογικά προϊόντα γιατί θεωρούν ότι υπάρχει δυσκολία διάθεσης των προϊόντων αυτών πωλούνται σε υψηλή τιμή. Επίσης, η πλειοψηφία δεν ανακυκλώνει σε μεγάλο βαθμό και δεν αγοράζουν προϊόντα με ανακυκλώσιμη συσκευασία που έχουν ειδικό σήμα ανακύκλωσης.

Βάση των αποτελεσμάτων της παραπάνω έρευνας οι φοιτητές δηλώνουν ευαισθητοποιημένοι για τα προβλήματα του περιβάλλοντος και ανησυχούν για τα περιβαλλοντικά προβλήματα όμως δεν πιστεύουν τόσο ότι με τη δική τους συμπεριφορά μπορούν να συμβάλλουν στη μείωση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και στην ουσία δε διαθέτουν υψηλό προβληματισμό για τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στην έλλειψη κάποιων περιβαλλοντικών αξιών οι οποίες συμβάλλουν περισσότερο στην οικοδόμηση περιβαλλοντικού ήθους.

Συμπερασματικά, σύμφωνα με τις παραπάνω έρευνες οι νέοι είναι ευαισθητοποιημένοι για το περιβάλλον και έχουν συνειδητοποιήσει σε κάποιο βαθμό την αναγκαιότητα της προστασίας του. Όμως, στην καθημερινή τους ζωή δεν είναι τόσο υπεύθυνοι και δραστήριοι προς το περιβάλλον και αυτό ίσως να οφείλεται σε έλλειψη περιβαλλοντικής παιδείας. Από ότι φαίνεται δεν έχουν καλλιεργήσει περιβαλλοντικές αξίες σε μεγάλο βαθμό οι οποίες να τους επηρεάσουν στην συμπεριφορά τους προς το περιβάλλον. Η καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών αποσκοπεί στην προστασία του περιβάλλοντος διότι καθοδηγεί τους ανθρώπους, με αποτέλεσμα αυτά που μαθαίνουν για την προστασία του περιβάλλοντος να τα χρησιμοποιούν και στην πράξη. Ο νέος που έχει αποκτήσει περιβαλλοντικές αξίες, έχεις συγχρόνως και περιβαλλοντική ηθική.

Υπάρχουν πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα και η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει τους νέους να τα αντιμετωπίσουν. Μπροστά στο αποκρουστικό θέαμα της αλλοίωσης και παραμόρφωσης της φύσης και ο νέος πρέπει και είναι προς όφελος του να συνειδητοποιήσει ότι βρίσκεται σε λάθος κατεύθυνση και να αντιδράσει, να καταλάβει σωστά τις αιτίες των φυσικών ανισορροπιών και να δράσει προς το καλύτερο για τη φύση και για εκείνον. Πρέπει να αντιληφθεί ότι στην επίμονη μετατρεπτική δράση πάνω και μέσα στη φύση οφείλεται η διατάραξη της φυσικής τάξης, σοβαρή για εχθές, κρίσιμη για σήμερα και καταστροφική για αύριο. Και ακόμη, καταστρέφοντας τη φύση καταστρέφεται και ο ίδιος, αφού αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της (Βυζάς,1992).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

5.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο οι φοιτητές του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, και συγκεκριμένα των τμημάτων Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας και Γεωγραφίας, έχουν αποκτήσει περιβαλλοντικές αξίες από τα περιβαλλοντικά μαθήματα του προγράμματος σπουδών τους. Επίσης, μέσα από την έρευνα επιδιώκεται να διαπιστωθεί εάν οι φοιτητές έχουν γενικά περιβαλλοντική συνείδηση και εάν μέσα από τις καθημερινές πράξεις τους συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος. Παράλληλα ερευνήθηκε κατά πόσο τα περιβαλλοντικά μαθήματα έχουν επηρεάσει την αλλαγή της συμπεριφοράς τους προς το περιβάλλον.

5.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Για τη διεξαγωγή της έρευνας, επελέγη η μέθοδος της πρωτογενούς δειγματοληπτικής έρευνας, με ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από 120 άτομα, φοιτητές των Τμημάτων Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας και Γεωγραφίας του 3^{ου} και 4^{ου} έτους του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου. Η διαδικασία διανομής των ερωτηματολογίων διήρκεσε από τις 10/6/2010 έως τις 28/6/2010.

5.3 Δομή του ερωτηματολογίου και μέθοδοι επεξεργασίας των στοιχείων

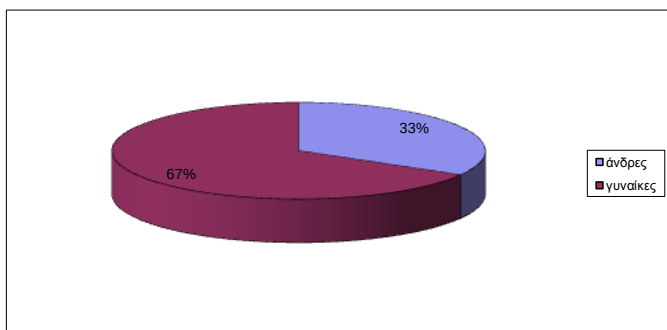
Το ερωτηματολόγιο περιείχε 22 ερωτήσεις, από τις οποίες οι 20 ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου με προκαθορισμένες απαντήσεις.

Η δομή του ερωτηματολογίου έγινε με βάση τους σκοπούς της έρευνας και αποτελείται από δύο ευδιάκριτες ενότητες. Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων, όπως το φύλο, την ηλικία, το τμήμα φοίτησης και τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους. Στη δεύτερη ενότητα, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην καταγραφή των απόψεων του δείγματος σχετικά με το βαθμό ευαισθητοποίησής του απέναντι στο περιβάλλον, την απόκτηση περιβαλλοντικών αξιών από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων, το βαθμός ενημέρωσής του για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και το βαθμό συμμετοχής του σε περιβαλλοντικές δράσεις. Επίσης, οι φοιτητές των δύο τμημάτων ερωτήθηκαν για το εάν επέλεξαν τη σχολή λόγω περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων και για τη συμβολή των περιβαλλοντικών μαθημάτων του τμήματός τους στην αύξηση των γνώσεών τους σχετικά με το περιβάλλον και τα προβλήματά του, καθώς και στην ανάπτυξη περιβαλλοντικών αξιών. Επίσης, ζητήθηκε από το δείγμα να απαντήσει πόσο σημαντικά θεωρεί ορισμένα προβλήματα, όπως είναι η οικονομική κρίση, η ανεργία, το περιβάλλον, τα ναρκωτικά, η παιδεία, η φτώχεια και η εγκληματικότητα. Επίσης, ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να απαντήσουν εάν οργανώνονται περιβαλλοντικές δράσεις στο τμήμα τους και το είδος των δράσεων αυτών. Στη συνέχεια, τους ζητήθηκε να αξιολογήσουν την προσφορά των μαθημάτων που διδάσκονται στην καλλιέργεια περιβαλλοντικών αξιών και στον τρόπο διαμόρφωσης της συμπεριφοράς τους απέναντι στο περιβάλλον. Τέλος, το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από ερωτήσεις που αφορούσαν πρακτικές που ακολουθούν οι φοιτητές στην καθημερινή τους ζωή με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος (π.χ. ανακύκλωση υλικών, αγορά ανακυκλώσιμων/βιολογικών προϊόντων, μείωση όγκου απορριμμάτων κ.ά.).

Μετά την ολοκλήρωση της συλλογής των στοιχείων, ακολούθησε η κωδικοποίηση όλων των απαντήσεων και καταρτίστηκε το κωδικό πλάνο, προκειμένου να ακολουθήσει η επεξεργασία των δεδομένων με ηλεκτρονικό υπολογιστή. Τα προγράμματα που χρησιμοποιήθηκαν για την επεξεργασία των στοιχείων ήταν το Microsoft Excel και το στατιστικό πακέτο SPSS. Για κάθε μία από τις ερωτήσεις βρέθηκαν ποσοστά και έγιναν τα αντίστοιχα διαγράμματα.

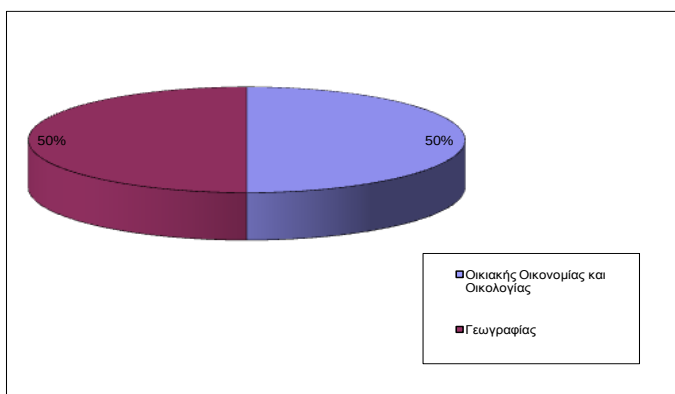
Προκειμένου να μετρηθεί ο βαθμός εξάρτησης μεταξύ δύο μεταβλητών X και Y χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος χ^2 . Αναλυτικότερα, πραγματοποιήθηκε έλεγχος υποθέσεων για να καθοριστεί εάν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ δύο μεταβλητών. Σε όλες τις περιπτώσεις στατιστικού ελέγχου ως ελάχιστο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας υιοθετήθηκε το $p\text{-value} < 0,10$.

5.4 Παρουσίαση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων της έρευνας

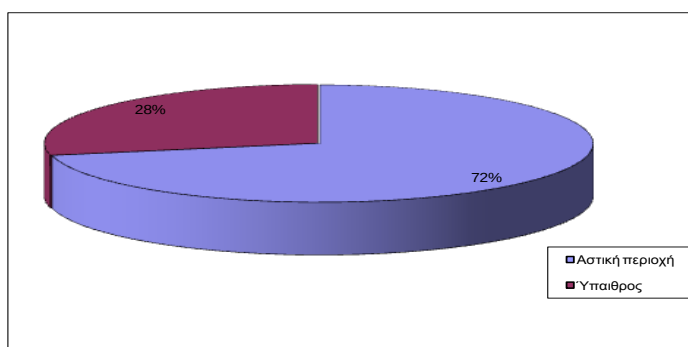
Διάγραμμα 1. Φύλο ερωτηθέντων

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε, στο πλαίσιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας συμμετείχαν 120 φοιτητές του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, εκ των οποίων το 67% ήταν γυναίκες και το 33% άνδρες (Διάγραμμα 1, πίνακας 1, παράρτημα).

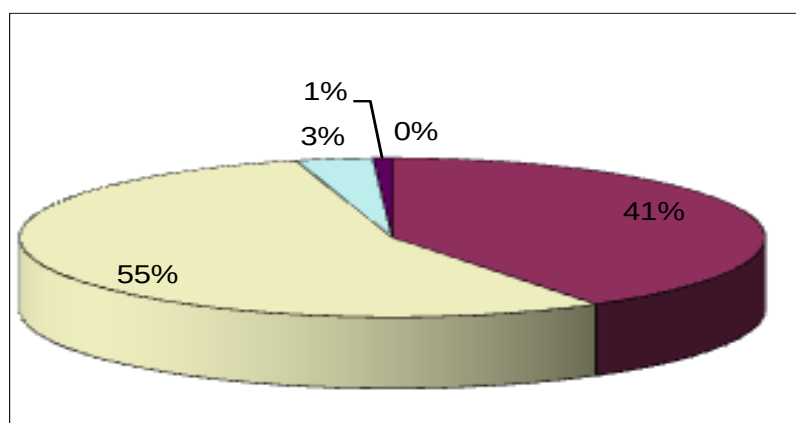
Διάγραμμα 2. Τμήμα ερωτηθέντων

Το 50% των φοιτητών προερχόταν από το τμήμα της Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας ενώ το υπόλοιπο 50% των φοιτητών από το τμήμα Γεωγραφίας (Διάγραμμα 2, πίνακας 3, παράρτημα).

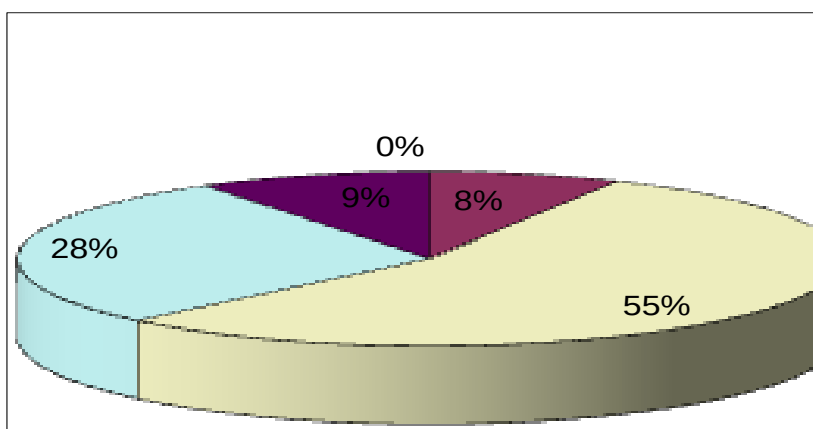
Διάγραμμα 3. Τόπος μόνιμης κατοικίας ερωτηθέντων

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε τον τόπο μόνιμης κατοικίας των ερωτηθέντων. Το 72% του δείγματος δήλωσε ότι διαμένει μόνιμα σε αστική περιοχή και το 28% του δείγματος των ερωτηθέντων δήλωσε ότι διαμένει μόνιμα στην ύπαιθρο (Διάγραμμα 3, πίνακας 4, παράρτημα).

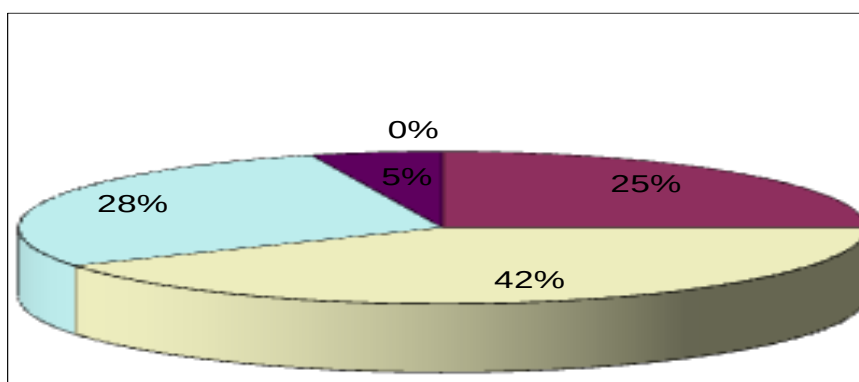
Διάγραμμα 4. Βαθμός οικολογικής συνείδησης ερωτηθέντων

Στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι οι νέοι έχουν οικολογική συνείδηση σήμερα;», το 55% των φοιτητών του δείγματος απάντησε αρκετά, ενώ το 41% απάντησε λίγο, γεγονός που σημαίνει ότι οι ερωτηθέντες φοιτητές θεωρούν ότι οι νέοι δεν είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι απέναντι στο περιβάλλον. Επίσης, το 3% του δείγματος απάντησε ότι οι νέοι διαθέτουν οικολογική συνείδηση σε μεγάλο βαθμό, ενώ το 1% απάντησε ότι οι νέοι έχουν οικολογική συνείδηση σε πολύ μεγάλο βαθμό. Τέλος κανένας δεν θεωρεί ότι οι νέοι δεν διαθέτουν οικολογική συνείδηση (Διάγραμμα 4, πίνακας 5, παράρτημα).

Διάγραμμα 5. Βαθμός ενδιαφέροντος για τα περιβαλλοντικά προβλήματα

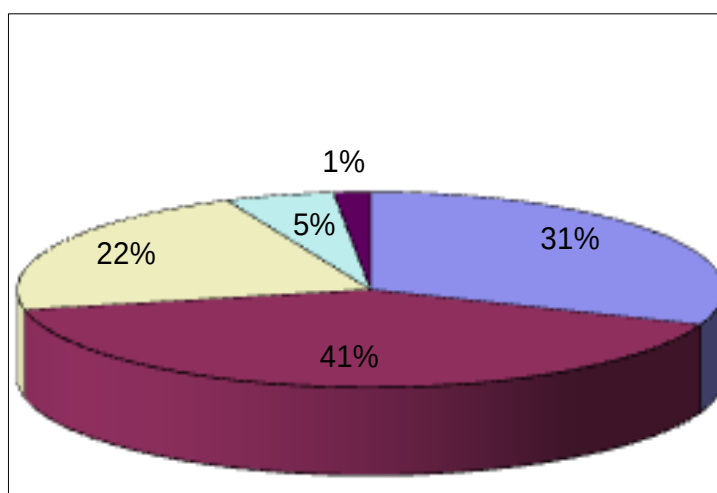
Στην ερώτηση σχετικά με το εάν ενδιαφέρονται για τα περιβαλλοντικά προβλήματα η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε ότι ενδιαφέρεται αρκετά σε ποσοστό 55%, ενώ αρκετοί ήταν εκείνοι που απάντησαν ότι ενδιαφέρονται πολύ σε ποσοστό 28%. Σημαντικό θεωρείται το γεγονός ότι κανένας δεν απάντησε ότι δεν ενδιαφέρεται για τα περιβαλλοντικά προβλήματα, ενώ το 9% των ερωτηθέντων απάντησε ότι ενδιαφέρεται πάρα πολύ και το 8% ότι ενδιαφέρεται λίγο (Διάγραμμα 5, πίνακας 6, παράρτημα).

Διάγραμμα 6. Βαθμός ενημέρωσης για τα περιβαλλοντικά προβλήματα

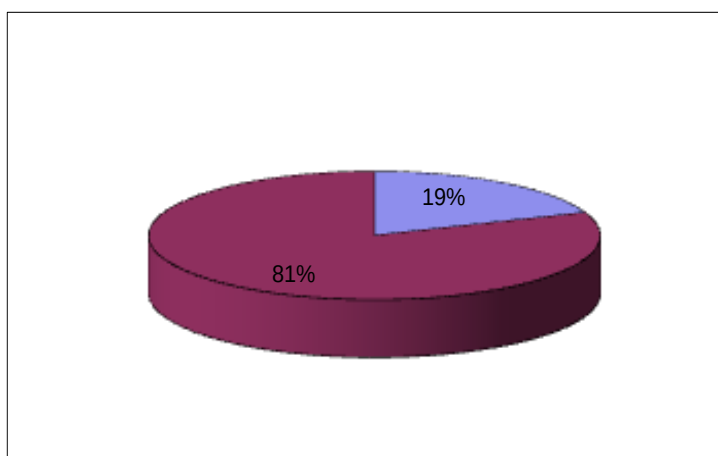
Στην ερώτηση για το εάν οι ερωτηθέντες ενημερώνονται για τα περιβαλλοντικά προβλήματα το 25% δήλωσε ότι ενημερώνεται σε μικρό βαθμό, το 42% απάντησε ότι ενημερώνεται σε μέτριο βαθμό, το 28% σε μεγάλο βαθμό και το 5% σε πολύ μεγάλο βαθμό. Συμπερασματικά, οι περισσότεροι φοιτητές του δείγματος απάντησαν ότι ενημερώνονται αρκετά για τα περιβαλλοντικά προβλήματα (Διάγραμμα 6, πίνακας 7, παράρτημα).

Σύμφωνα και με τα αποτελέσματα έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 570 φοιτητές που προέρχονταν από Πανεπιστήμια της Ελλάδας, οι νέοι εμφανίζονται να διαθέτουν αρκετά υψηλό επίπεδο οικολογικής γνώσης (Ζέρβα,2007).

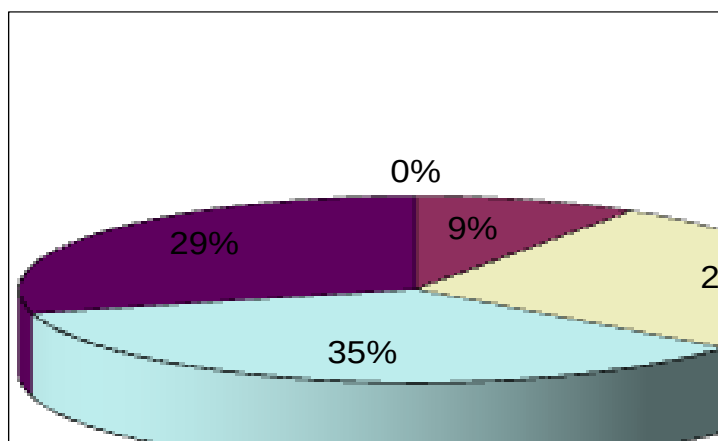
Διάγραμμα 7. Η συμμετοχή των ερωτηθέντων στις περιβαλλοντικές δράσεις

Όσον αφορά τη συνδιοργάνωση των περιβαλλοντικών δράσεων το 31% των φοιτητών του δείγματος απάντησε ότι δεν έχει συμμετάσχει σε συνδιοργάνωση περιβαλλοντικών δράσεων, το 41% απάντησε ότι έχει συμμετάσχει σε μικρό βαθμό, το 22% απάντησε ότι έχει συμμετάσχει σε μέτριο βαθμό, το 5% σε μεγάλο βαθμό και το 1% σε πολύ μεγάλο βαθμό. Σε γενικές γραμμές οι ερωτηθέντες φοιτητές δε συμμετέχουν στη συνδιοργάνωση περιβαλλοντικών δράσεων (Διάγραμμα 7, πίνακας 8, παράρτημα).

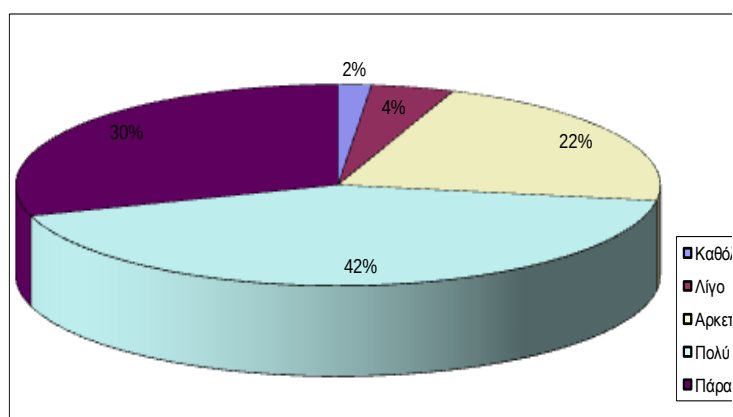
Διάγραμμα 8. Επιλογή σχολής λόγω περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων

Σε ότι αφορά την επιλογή της σχολής το 81% δεν την επέλεξε λόγω περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος ενώ μόνο το 19% την επέλεξε λόγω περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος (Διάγραμμα 8, πίνακας 9, παράρτημα).

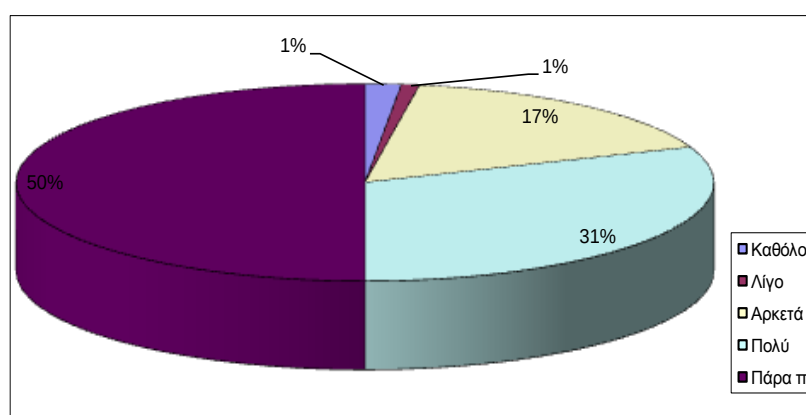
Διάγραμμα 9. Η αύξηση των γνώσεων των ερωτηθέντων μέσω των συγκεκριμένων σπουδών

Στην ερώτηση για το εάν οι συγκεκριμένες σπουδές έχουν αυξήσει τις γνώσεις των ερωτηθέντων για το περιβάλλον το 9% απάντησε σε μικρό βαθμό, το 27% απάντησε σε μέτριο βαθμό, το 35% απάντησε σε μεγάλο βαθμό και το 29% απάντησε σε πολύ μεγάλο βαθμό. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος θεωρεί ότι η σχολή του αύξησε τις περιβαλλοντικές του γνώσεις. Αυτό θεωρείται λογικό καθώς και τα δύο τμήματα περιλαμβάνουν μαθήματα περιβαλλοντικού περιεχομένου (Διάγραμμα 9, πίνακας 10, παράρτημα).

Διάγραμμα 10. Βαθμός σημαντικότητας της οικονομικής κρίσης ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

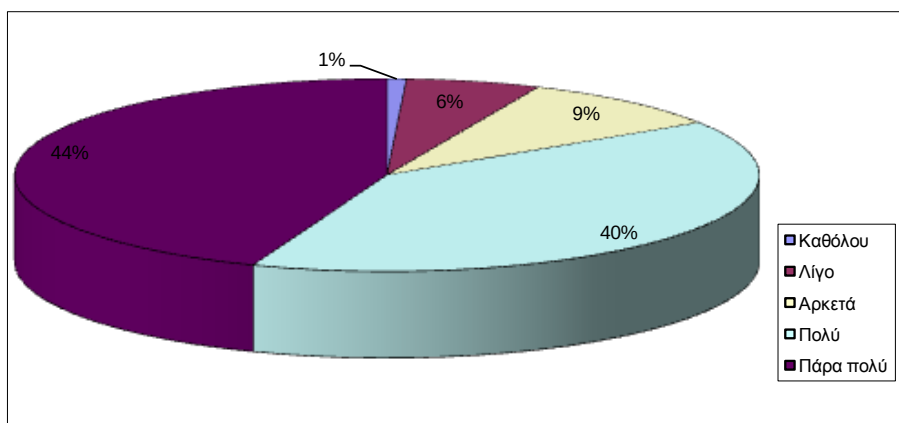
Στην ερώτηση κατά πόσο η οικονομική κρίση θεωρείται σημαντικό πρόβλημα, μόνο το 2% του δείγματος απάντησε ότι δεν το θεωρεί σημαντικό πρόβλημα. Αντίθετα, το 4% το θεωρεί λίγο σημαντικό, το 22% το θεωρεί αρκετά σημαντικό, ενώ το 42% το θεωρεί πολύ σημαντικό πρόβλημα και το 30% πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα. Γενικά η πλειοψηφία του δείγματος (42%) θεωρεί την οικονομική κρίση πολύ σημαντικό πρόβλημα (Διάγραμμα 10, πίνακας 11, παράρτημα).

Διάγραμμα 11. Βαθμός σημαντικότητας της ανεργίας ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

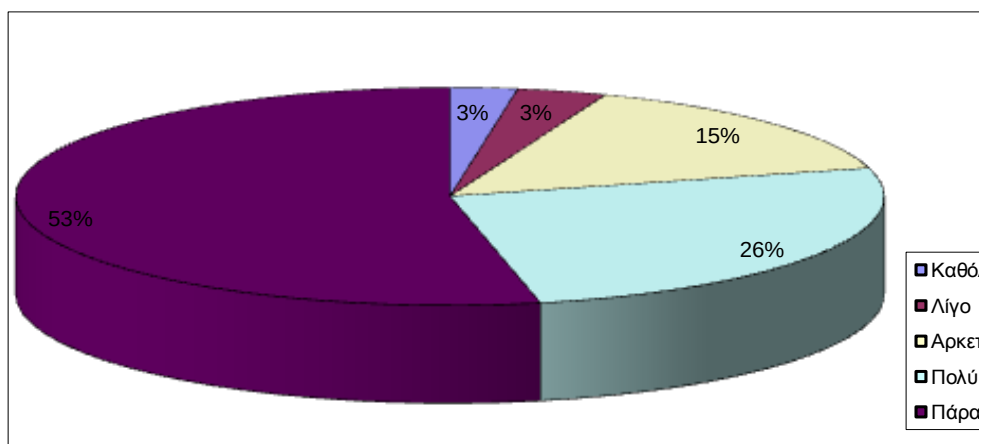
Στην ερώτηση κατά πόσο η ανεργία είναι σημαντικό πρόβλημα, οι μισοί ερωτηθέντες (50%) απάντησαν ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα. Το 31% θεωρεί ότι η ανεργία είναι πολύ σημαντικό πρόβλημα και το 17% τη θεωρεί αρκετά σημαντικό πρόβλημα. Μόνο το 1% τη

θεωρεί λίγο σημαντικό πρόβλημα και Επίσης, το 1% δεν τη θεωρεί σημαντικό πρόβλημα. Συμπερασματικά, η ανεργία θεωρείται από τα πιο σημαντικά προβλήματα που απασχολούν τους ερωτηθέντες (Διάγραμμα 11, πίνακας 12, παράρτημα).

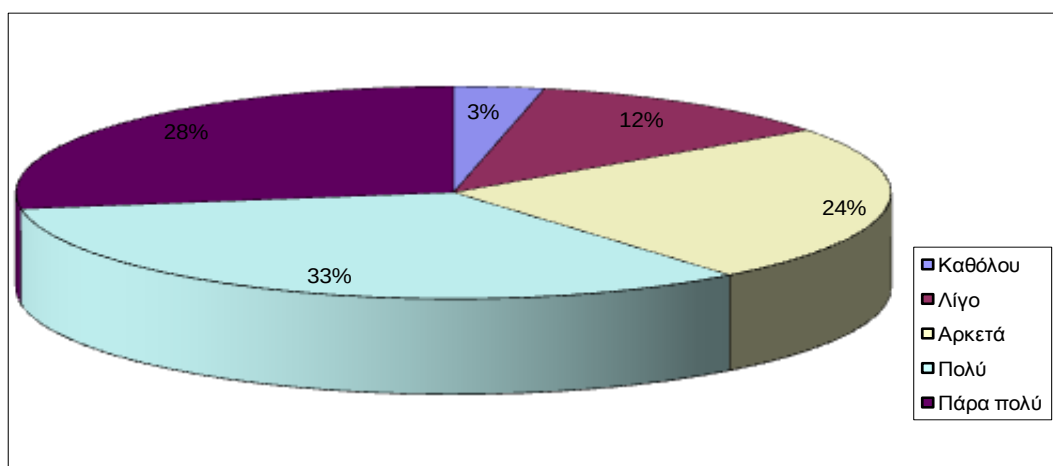
Διάγραμμα 12. Βαθμός σημαντικότητας του περιβάλλοντος ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

Επίσης, το περιβάλλον θεωρείται σημαντικό πρόβλημα από τους ερωτηθέντες καθώς το 44% του δείγματος το θεωρεί πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα, το 40% πολύ σημαντικό, ενώ το 9% αρκετά σημαντικό. Το 6% το θεωρεί λίγο σημαντικό και μόνο το 1% δεν το θεωρεί σημαντικό πρόβλημα. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες θεωρούν το περιβάλλον σημαντικότερο πρόβλημα και αυτό δείχνει ότι οι νέοι είναι προβληματισμένοι με τα προβλήματα του περιβάλλοντος (Διάγραμμα 12, πίνακας 13, παράρτημα).

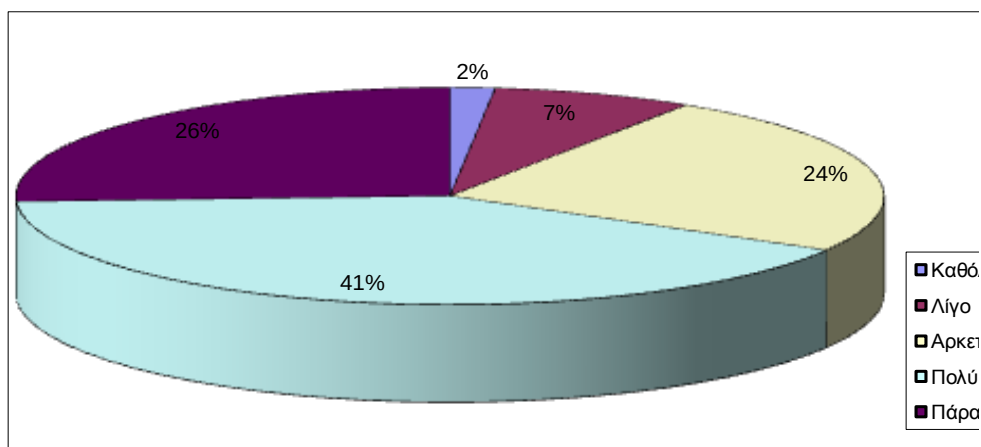
Διάγραμμα 13. Βαθμός σημαντικότητας της παιδείας ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

Άλλο ένα σημαντικό πρόβλημα για τους ερωτηθέντες φοιτητές είναι η παιδεία. Το 53% τη θεωρεί ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα, το 26% τη θεωρεί πολύ σημαντικό, το 15% τη θεωρεί αρκετά σημαντικό, το 3% τη θεωρεί λίγο σημαντικό και το υπόλοιπο 3% δεν τη θεωρεί σημαντικό πρόβλημα. Επίσης, και η παιδεία φαίνεται να προβληματίζει τους ερωτηθέντες (Διάγραμμα 13, πίνακας 14, παράρτημα).

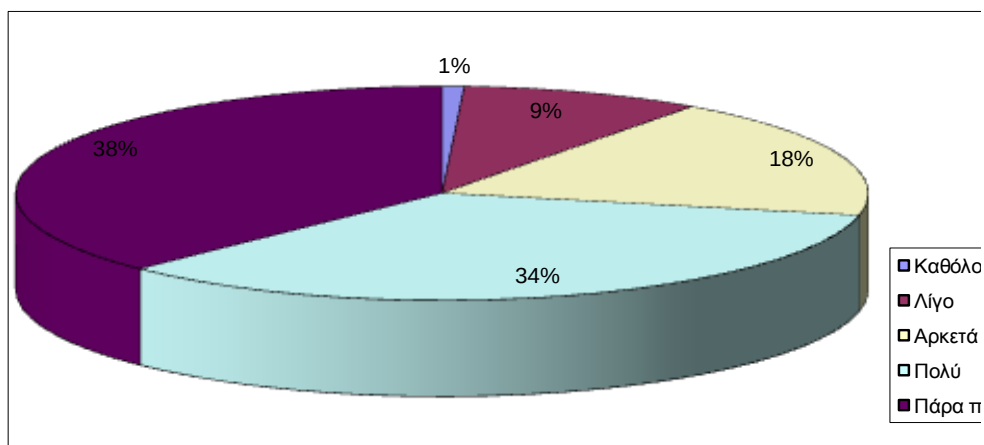
Διάγραμμα 14. Βαθμός σημαντικότητας των ναρκωτικών ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

Τα ναρκωτικά, σύμφωνα με την πλειοψηφία του δείγματος (ποσοστό 33%), θεωρείται πολύ σημαντικό πρόβλημα. Ειδικότερα, το 28% των φοιτητών του δείγματος τα θεωρεί πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα, το 33% τα θεωρεί πολύ σημαντικό, το 24% αρκετά σημαντικό, το 12% λίγο σημαντικό και μόνο το 3% δεν τα θεωρεί σημαντικό πρόβλημα (Διάγραμμα 14, πίνακας 15, παράρτημα). Σύμφωνα με την Ψυχογιού(1997), τα ναρκωτικά θεωρούνται σημαντικό πρόβλημα και ταυτόχρονα πρόκειται για κοινωνικό φαινόμενο το οποίο εξαπλώνεται με μορφή πανδημίας.

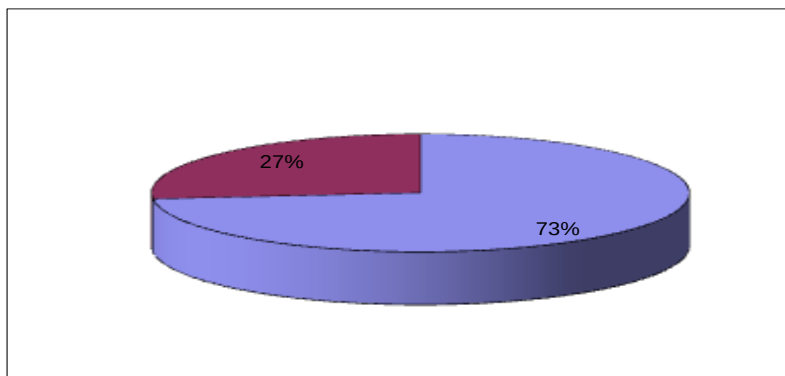
Διάγραμμα 15. Βαθμός σημαντικότητας της φτώχειας ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

Τη φτώχεια το 26% του δείγματος τη θεωρεί πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα, το 41% τη θεωρεί πολύ σημαντικό, το 24% τη θεωρεί αρκετά σημαντικό, το 7% τη θεωρεί λίγο σημαντικό και το 2% δεν τη θεωρεί σημαντικό πρόβλημα. Συγκριτικά με τα προηγούμενα προβλήματα η φτώχεια θεωρείται από τους νέους λιγότερο σπουδαίο πρόβλημα (Διάγραμμα 15, πίνακας 16, παράρτημα).

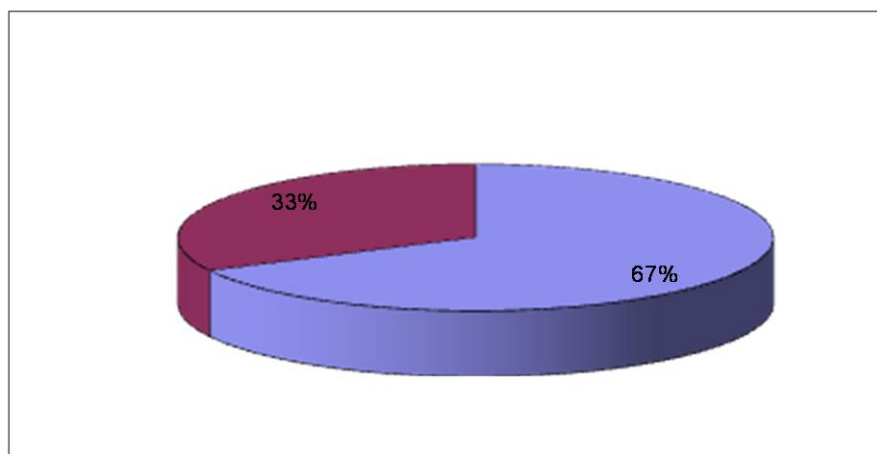
Διάγραμμα 16. Βαθμός σημαντικότητας της εγκληματικότητας κατά την άποψη των ερωτηθέντων

Την εγκληματικότητα το 38% των ερωτηθέντων τη θεωρεί πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα, το 34% τη θεωρεί πολύ σημαντικό πρόβλημα, το 18% αρκετά σημαντικό, το 9% λίγο σημαντικό και το 1% δεν τη θεωρεί σημαντικό πρόβλημα (Διάγραμμα 16, πίνακας 17, παράρτημα).

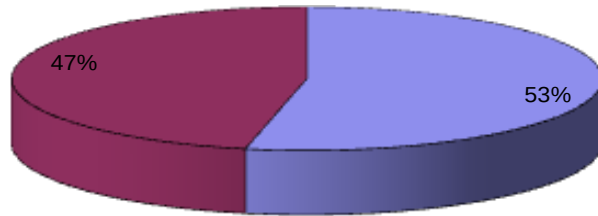
Διάγραμμα 17. Συνειδητοποίηση της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος μέσω των περιβαλλοντικών μαθημάτων

Το 73% του δείγματος δήλωσε ότι συνειδητοποίησε τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος μέσα από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων, ενώ το 27% δήλωσε ότι δεν την έχει συνειδητοποιήσει (Διάγραμμα 17, πίνακας 22, παράρτημα).

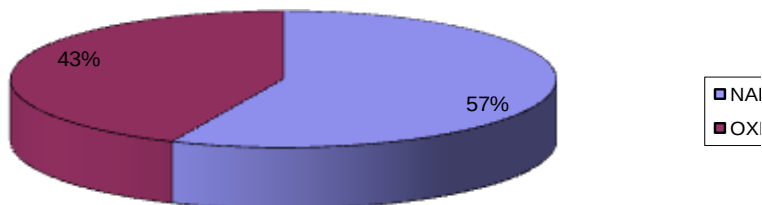
Διάγραμμα 18. Απόκτηση πληροφοριών για τα προβλήματα του περιβάλλοντος μέσω των περιβαλλοντικών μαθημάτων

Επίσης, από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων το 67% των ερωτηθέντων απέκτησε πληροφορίες για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το περιβάλλον, ενώ το 33% δεν απέκτησε (Διάγραμμα 18, πίνακας 23, παράρτημα).

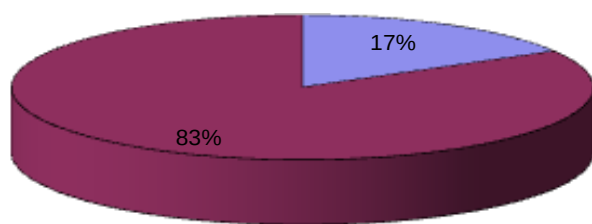
Διάγραμμα 19. Ενημέρωση για τις αιτίες μόλυνσης του περιβάλλοντος μέσω των περιβαλλοντικών μαθημάτων

Από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων το 53% έμαθε για τις αιτίες μόλυνσης του περιβάλλοντος, σε αντίθεση με το 47% του δείγματος των ερωτηθέντων φοιτητών (Διάγραμμα 19, πίνακας 24, παράρτημα).

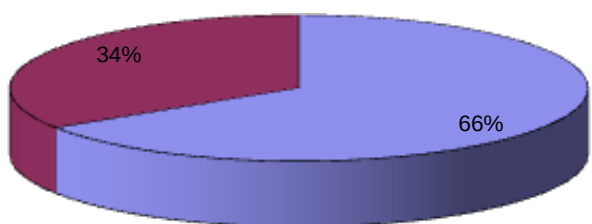
Διάγραμμα 20. Αύξηση ενδιαφέροντος και δημιουργίας κινήτρων μέσω των περιβαλλοντικών μαθημάτων

Από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων το 57% του δείγματος απάντησε ότι του δημιουργήθηκαν κίνητρα για την προστασία του περιβάλλοντος και το 43% ότι δεν του δημιουργήθηκαν (Διάγραμμα 20, πίνακας 25, παράρτημα).

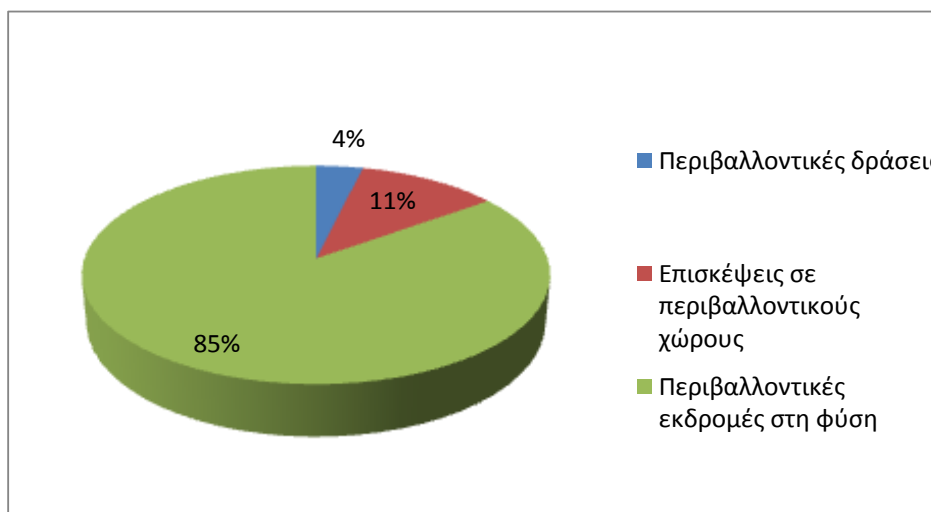
Διάγραμμα 21. Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω των περιβαλλοντικών μαθημάτων

Από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων το 17% ανέπτυξε τις δεξιότητες για την προστασία του περιβάλλοντος και μόνο το 17% των ερωτηθέντων δεν τις ανέπτυξε (Διάγραμμα 21, πίνακας 26, παράρτημα).

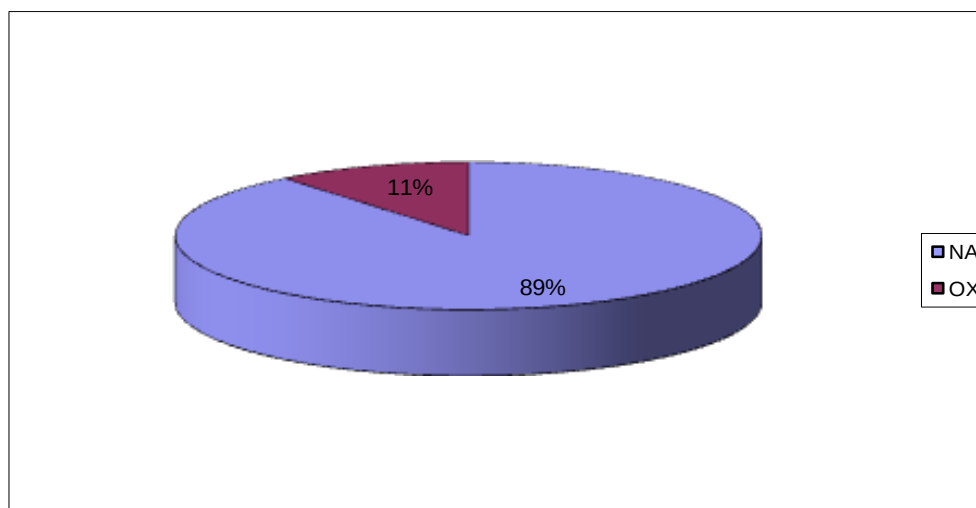
Διάγραμμα 22. Διοργάνωση περιβαλλοντικών δράσεων στο τμήμα σύμφωνα με τη γνώμη των ερωτηθέντων

Στην ερώτηση εάν οργανώνονται περιβαλλοντικές δράσεις στο τμήμα το 66% των ερωτηθέντων απάντησε ότι οργανώνονται ενώ το 34% απάντησε ότι δεν οργανώνονται (Διάγραμμα 22, πίνακας 27, παράρτημα).

Διάγραμμα 23. Τα είδη των περιβαλλοντικών δράσεων που διοργανώνονται σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων

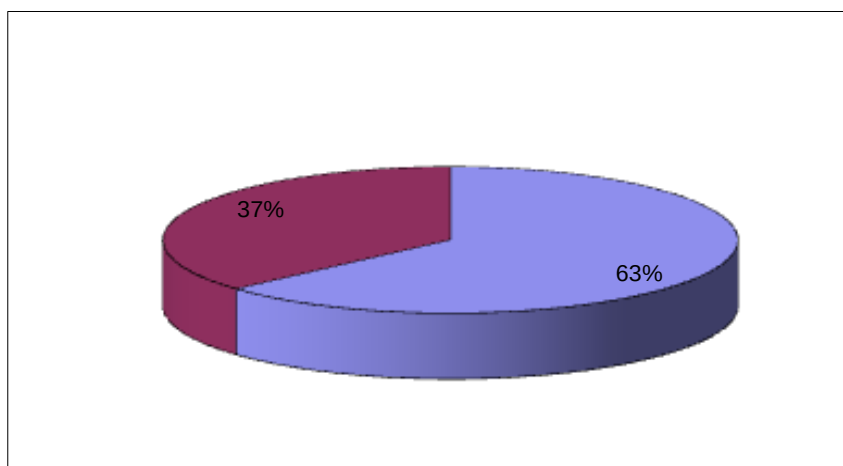
Σε ό,τι αφορά για το ποια είδη περιβαλλοντικών δράσεων οργανώνονται στα τμήματα, το 85% απάντησε περιβαλλοντικές εκδρομές στη φύση, το 11% επισκέψεις σε περιβαλλοντικούς χώρους και μόνο το 4% απάντησε περιβαλλοντικές δράσεις (Διάγραμμα 23, πίνακας 28, παράρτημα).

Διάγραμμα 24. Η γνώμη των ερωτηθέντων για την ανάπτυξη αξιών για το περιβάλλον στο πρόγραμμα σπουδών τους

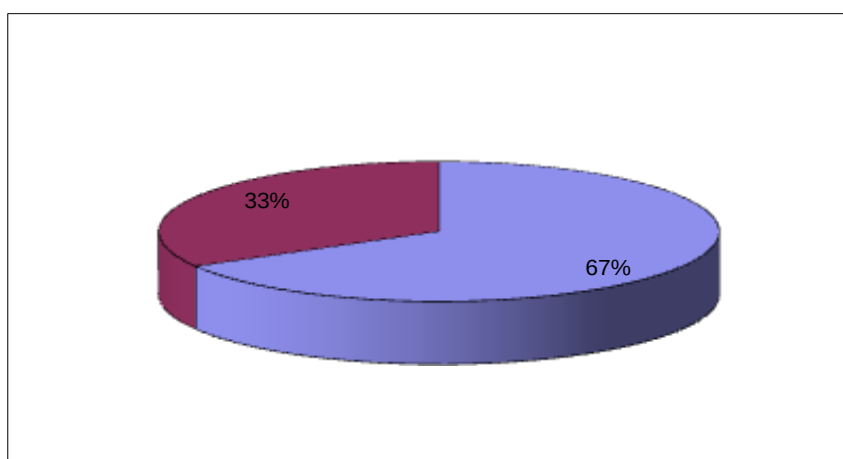
Στην ερώτηση εάν μέσα από τα περιβαλλοντικά θέματα στο πρόγραμμα σπουδών αναπτύσσονται οι περιβαλλοντικές αξίες, το 89% του δείγματος απάντησε ότι αναπτύσσονται,

ενώ μόνο το 11% απάντησε ότι δεν αναπτύσσονται. Αυτό σημαίνει ότι οι ερωτηθέντες έχουν αναπτύξει τις περιβαλλοντικές αξίες μέσα από το πρόγραμμα σπουδών τους (Διάγραμμα 24, πίνακας 29, παράρτημα).

Διάγραμμα 25. Ανάπτυξη αξιών μέσω συναισθηματικής ευαισθητοποίησης για τα περιβαλλοντικά θέματα

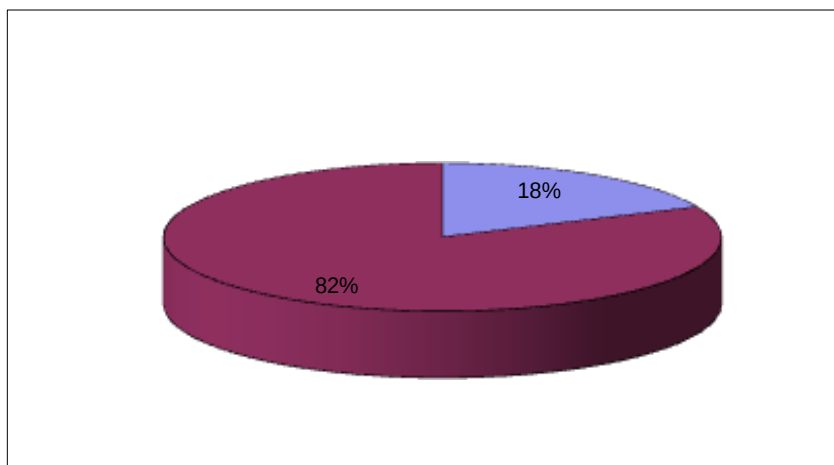
Την απόκτηση αξιών το 63% την έχει αποκτήσει μέσω συναισθηματικής ευαισθητοποίησης για τα περιβαλλοντικά θέματα. Άρα, εκτός από τη γνώση επηρεάζει πολύ και το συναίσθημα (Διάγραμμα 25, πίνακας 30, παράρτημα).

Διάγραμμα 26. Ανάπτυξη αξιών μέσω της λογικής κατανόησης των αιτιών των προβλημάτων

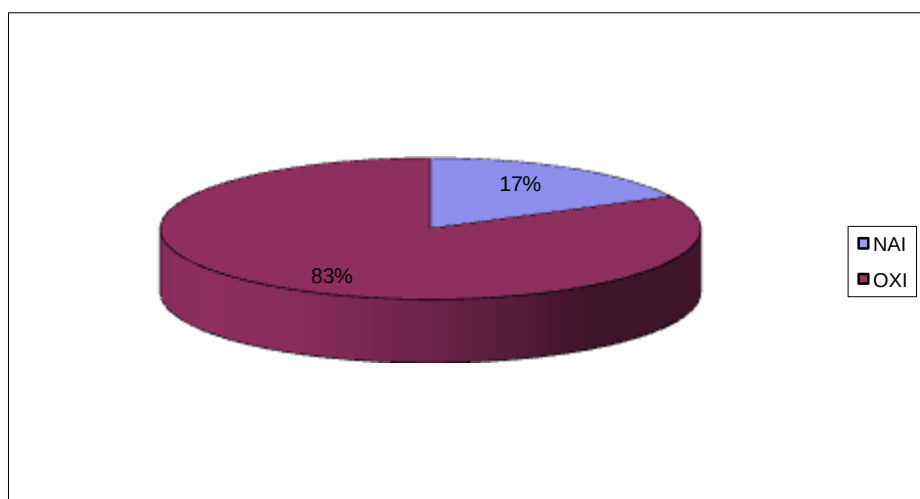
Επίσης, την απόκτηση των αξιών το 67% του δείγματος την έχει αποκτήσει μέσω της λογικής κατανόησης των περιβαλλοντικών προβλημάτων γεγονός που σημαίνει ότι και η γνώση μέσω

της λογικής επηρεάζει στην απόκτηση περιβαλλοντικών αξιών (Διάγραμμα 26, πίνακας 31, παράρτημα).

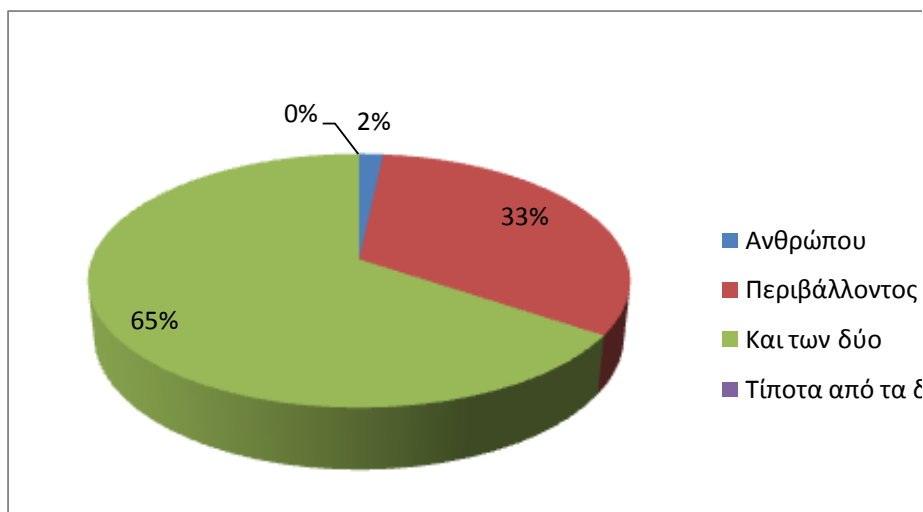
Διάγραμμα 27. Ανάπτυξη αξιών μέσω της προβολής προτύπων από τον κοινωνικό περίγυρο

Στην απόκτηση αξιών σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων δεν επηρεάζει η προβολή προτύπων από τον κοινωνικό περίγυρο, καθώς μόνο το 18% απάντησε ότι η απόκτηση των αξιών πραγματοποιείται μέσω της προβολής προτύπων, ενώ το 82% απάντησε ότι δεν πραγματοποιείται (Διάγραμμα 27, πίνακας 32. παράρτημα).

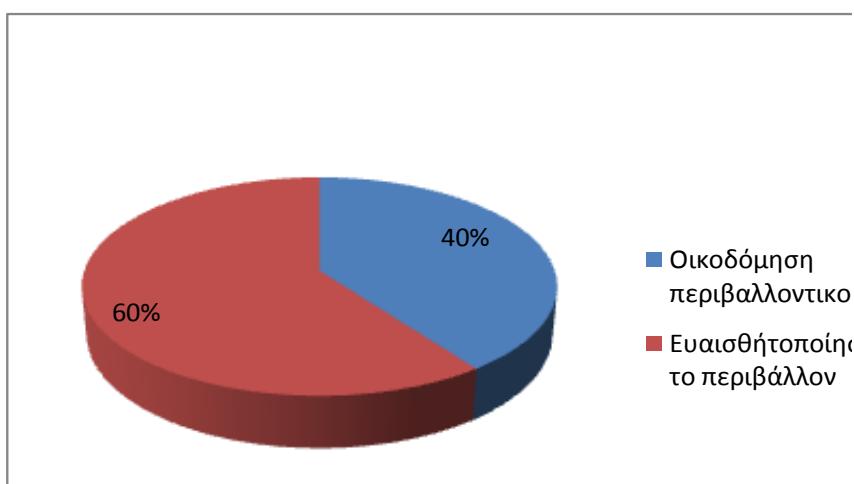
Διάγραμμα 28. Ανάπτυξη αξιών μέσω της βιωματικής εμπειρίας από περιβαλλοντικές δράσεις

Επίσης, μόνο για το 17% η απόκτηση των αξιών επηρεάζεται από τη βιωματική εμπειρία μέσα από περιβαλλοντικές δράσεις. Οι ερωτηθέντες επηρεάζονται περισσότερο από τη συναισθηματική ευαισθητοποίηση και τη λογική κατανόηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων (Διάγραμμα 28, πίνακας 33, παράρτημα).

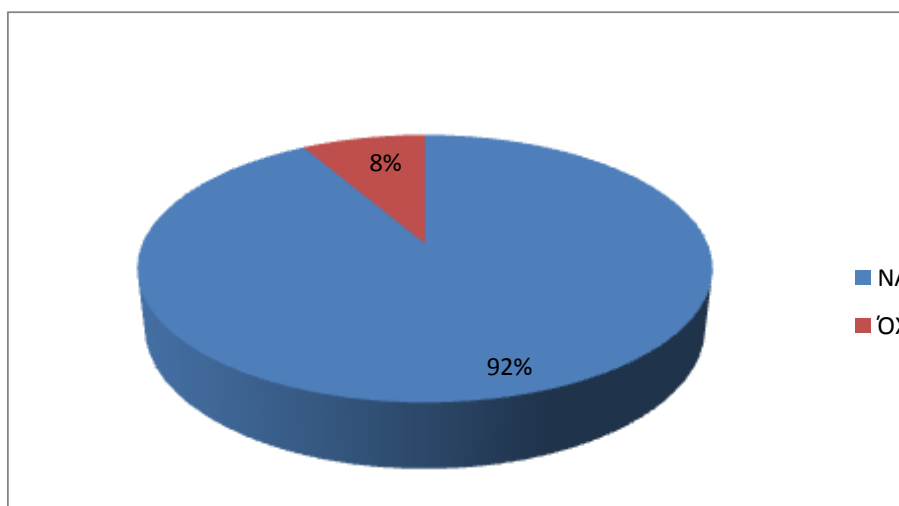
Διάγραμμα 29. Ποιους προστατεύει η καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών

Στην ερώτηση για το πού αποσκοπεί η καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών το 2% των ερωτηθέντων απάντησε ότι αποσκοπεί στην προστασία του ανθρώπου, το 33% απάντησε ότι αποσκοπεί στην προστασία του περιβάλλοντος, το 65% απάντησε ότι αποσκοπεί στην προστασία και των δύο. Γενικά, η πλειοψηφία του δείγματος (65%) θεωρεί ότι η καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών είναι απαραίτητη για την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος (Διάγραμμα 29, πίνακας 35, παράρτημα).

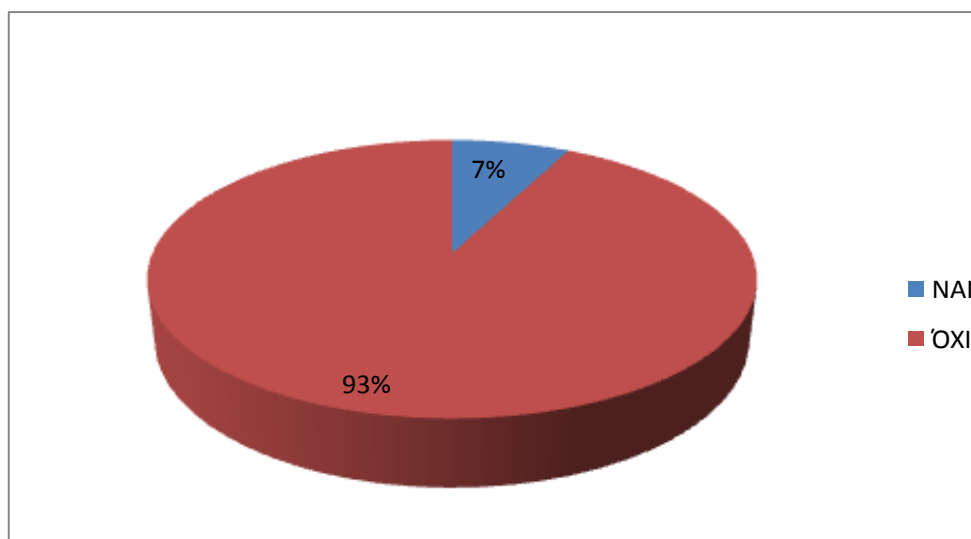
Διάγραμμα 30. Τι αφορούν οι περιβαλλοντικές αξίες στο μέτρο που διδάσκονται στο πανεπιστήμιο

Οι περιβαλλοντικές αξίες στο μέτρο που διδάσκονται στο πανεπιστήμιο, σύμφωνα με το 60%, αφορούν περισσότερο την ευαισθητοποίηση προς το περιβάλλον. Αντίθετα, το 40% του δείγματος απάντησε ότι αφορούν περισσότερο την οικοδόμηση του περιβαλλοντικού ήθους (Διάγραμμα 30, πίνακας 36, παράρτημα).

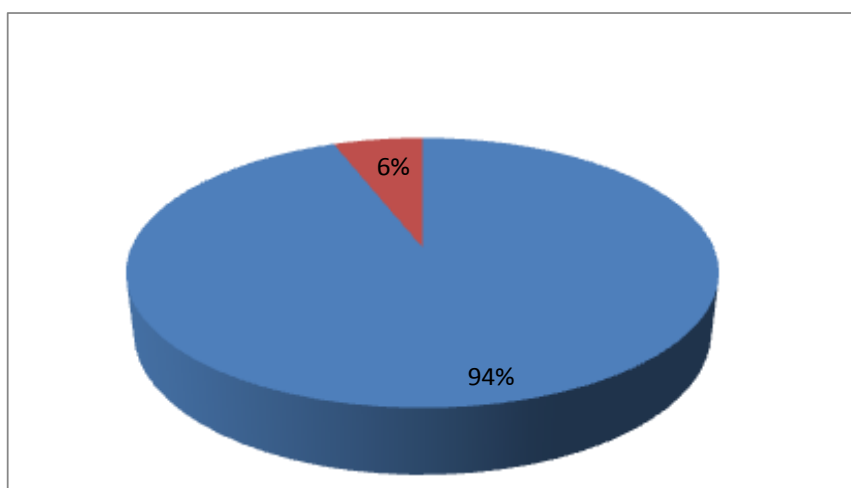
Διάγραμμα 31. Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν ο σεβασμός ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

Στην ερώτηση εάν ο σεβασμός ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες, το 92% του δείγματος απάντησε ότι ανήκει και μόνο το 8% απάντησε ότι δεν ανήκει. Ο σεβασμός ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες και είναι πολύ σημαντική αξία προς το περιβάλλον, διότι ο σεβασμός προς τα είδη του πλανήτη βοηθάει στη διατήρηση της οικολογικής αλυσίδας (Διάγραμμα 31, πίνακας 37, παράρτημα).

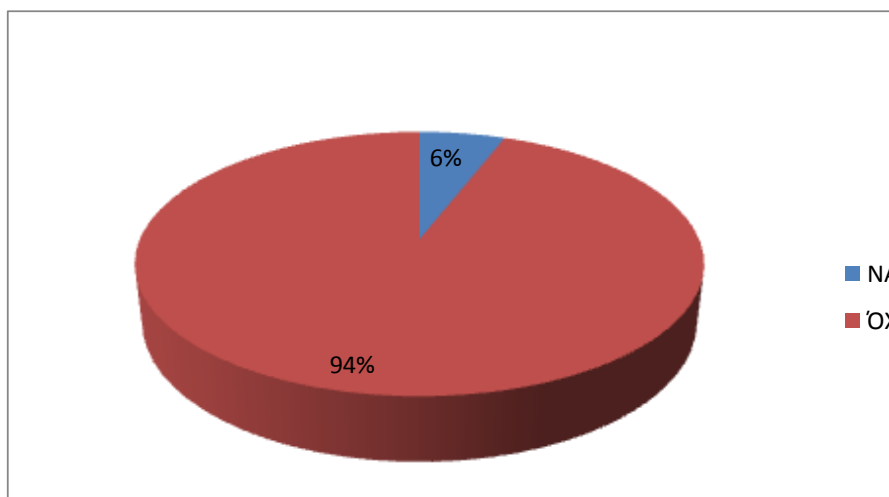
Διάγραμμα 32. Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν το θάρρος ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

Στην ερώτηση εάν το θάρρος ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες, το 93% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν ανήκει, ενώ μόνο το 7% απάντησε ότι ανήκει. Γενικά το θάρρος δεν θεωρείται περιβαλλοντική αξία, άρα οι περισσότεροι ερωτηθέντες είναι σωστά ενημερωμένοι για τις περιβαλλοντικές αξίες (Διάγραμμα 32, πίνακας 38, παράρτημα).

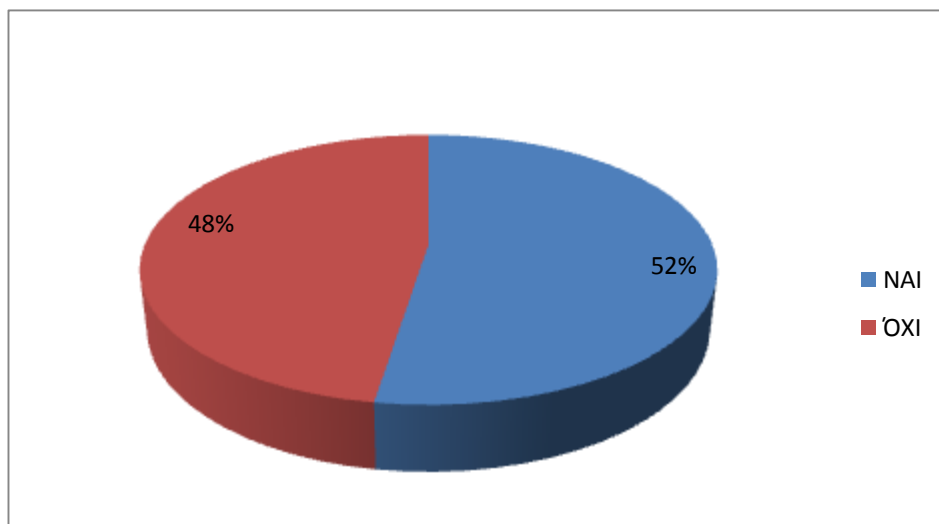
Διάγραμμα 33. Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η υπευθυνότητα ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

Επίσης, το 94% του δείγματος θεωρεί ότι η υπευθυνότητα ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες και μόνο το 6% δεν θεωρεί ότι ανήκει. Η υπευθυνότητα είναι σπουδαία αξία και σχετίζεται με τις πράξεις του ανθρώπου στο περιβάλλον (Διάγραμμα 33, πίνακας 39, παράρτημα).

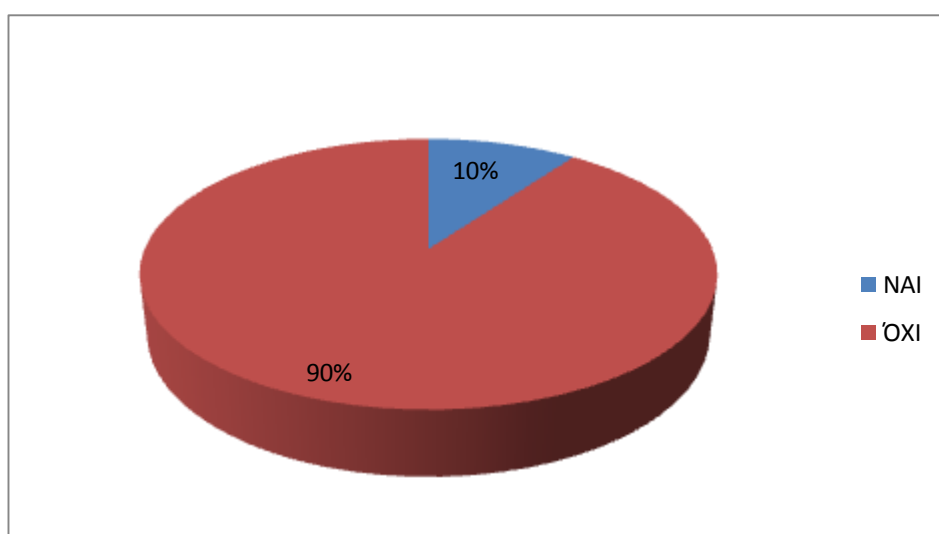
Διάγραμμα 34. Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η καλοσύνη ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

Η καλοσύνη, από την πλειοψηφία του δείγματος(94%), δεν θεωρείται περιβαλλοντική αξία ενώ μόνο το 6% του δείγματος τη θεωρεί περιβαλλοντική αξία. Γενικά η καλοσύνη δεν θεωρείται περιβαλλοντική αξία, καθώς ανήκει στις ανθρωπιστικές αξίες (Διάγραμμα 34, πίνακας 40, παράρτημα).

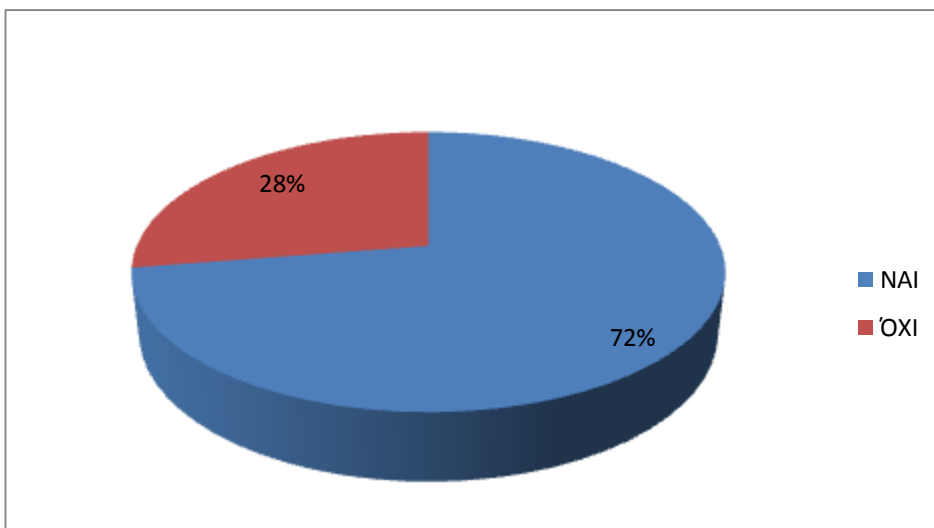
Διάγραμμα 35. Η γνώμη των ερωτηθέντων εάν η αλληλεγγύη ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

Η αλληλεγγύη θεωρείται από το 52% των ερωτηθέντων περιβαλλοντική αξία, ενώ από το 48% δεν θεωρείται. Η αλληλεγγύη αποτελεί βασική αξία για την αειφορία διότι αφορά τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση αλλά και με τις επόμενες γενεές. Έχοντας ο άνθρωπος αλληλεγγύη ενδιαφέρεται και για την ικανοποίηση των αναγκών των επόμενων γενεών (Διάγραμμα 35, πίνακας 41, παράρτημα).

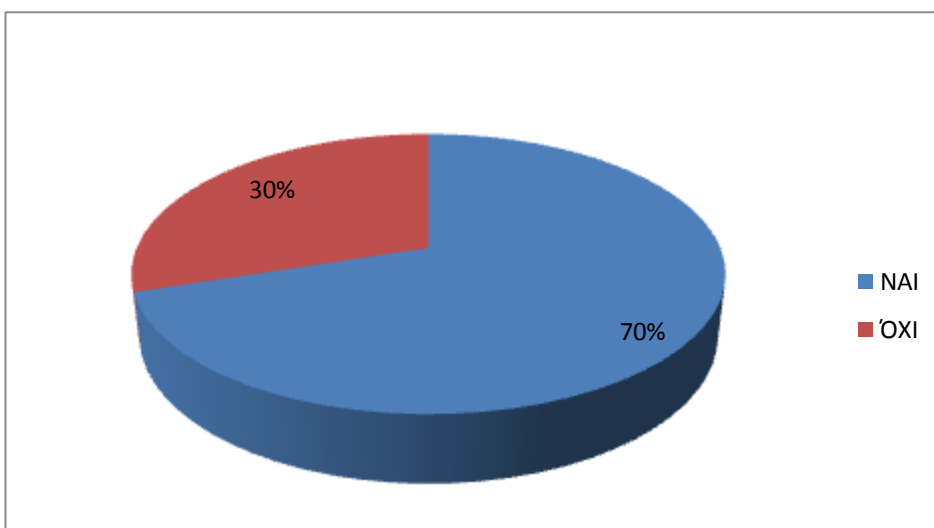
Διάγραμμα 36. Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η τιμιότητα ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

Η τιμιότητα δεν θεωρείται από το 90% του δείγματος περιβαλλοντική αξία, ενώ από το 10% θεωρείται. Η τιμιότητα δεν είναι περιβαλλοντική αξία, αλλά ηθική (Διάγραμμα 36, πίνακας 42, παράρτημα).

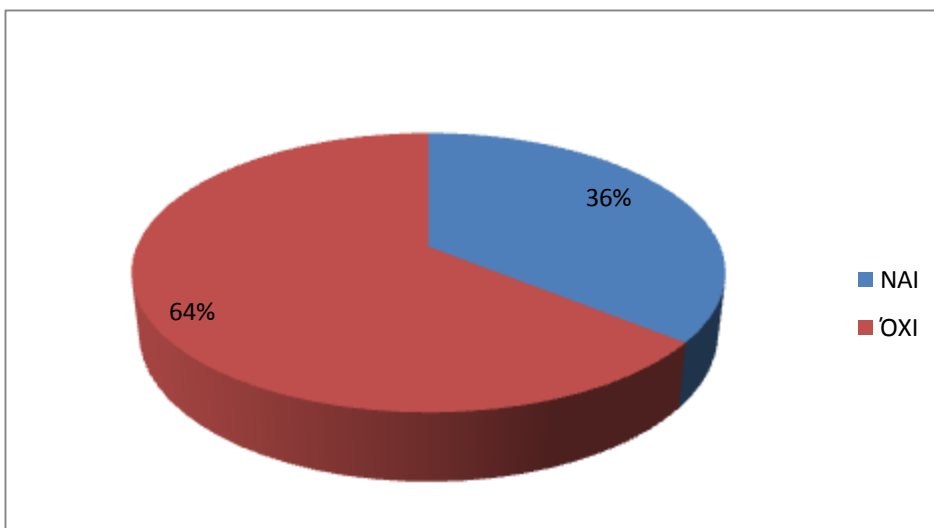
Διάγραμμα 37. Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η περιβαλλοντική αξία σεβασμός έχει αναφερθεί στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών τους

Στην ερώτηση «Σε ποιες από τις περιβαλλοντικές αξίες έχει γίνει συστηματική αναφορά στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών του τμήματος σας;», το 72% του δείγματος απάντησε ότι συστηματική αναφορά έχει γίνει για τον σεβασμό (Διάγραμμα 37, πίνακας 43, παράρτημα).

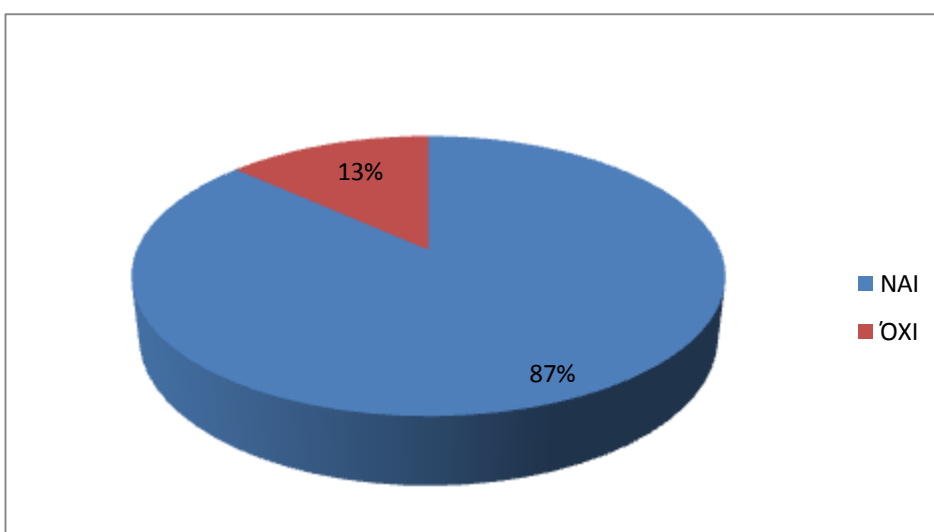
Διάγραμμα 38. Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η περιβαλλοντική αξία υπευθυνότητα έχει αναφερθεί στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών τους

Όσον αφορά την υπευθυνότητα, το 70% του δείγματος απάντησε ότι γίνεται συστηματική αναφορά στο πρόγραμμα σπουδών του (Διάγραμμα 38, πίνακας 45, παράρτημα).

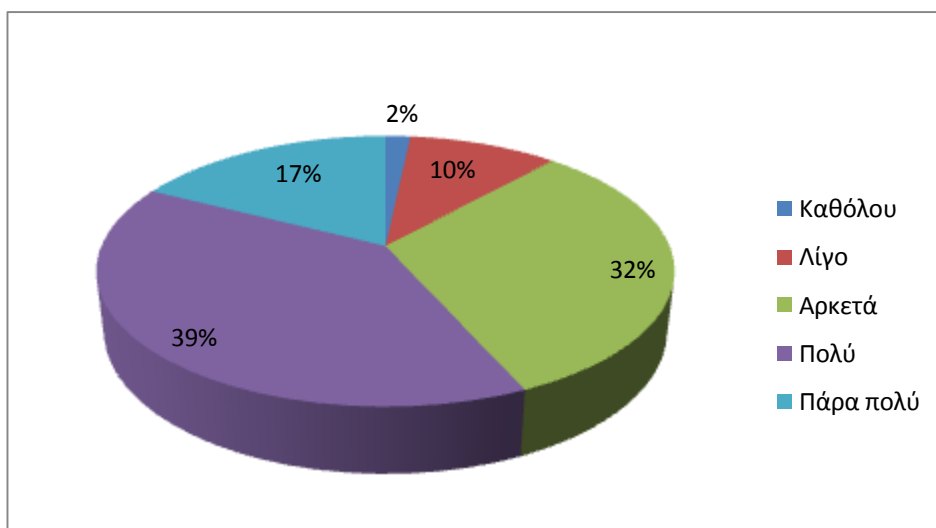
Διάγραμμα 39. Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η περιβαλλοντική αξία αλληλεγγύη έχει αναφερθεί στο πρόγραμμα σπουδών τους.

Επίσης, το 36% του δείγματος θεωρεί ότι γίνεται συστηματική αναφορά στο πρόγραμμα των σπουδών του για την αξία της αλληλεγγύης, ενώ το 64% θεωρεί ότι δεν γίνεται (Διάγραμμα 39, πίνακας 47, παράρτημα).

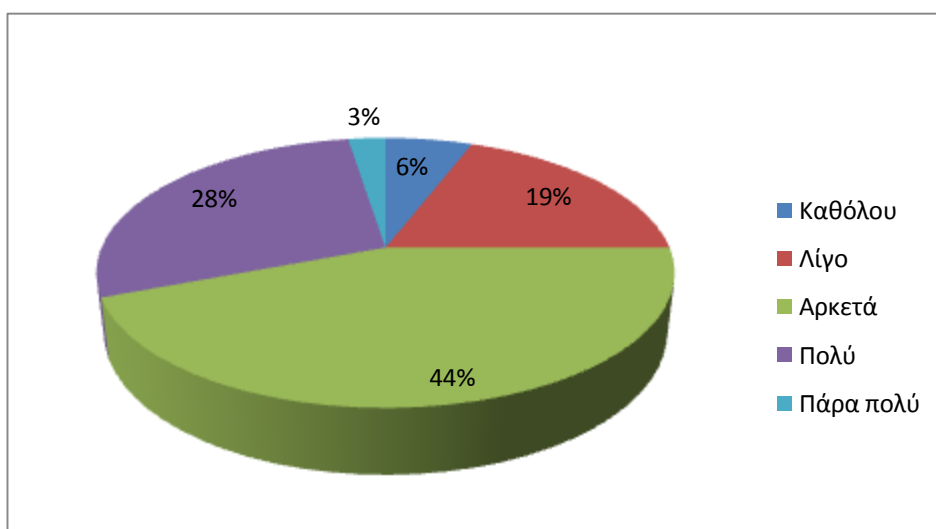
Διάγραμμα 40. Η άποψη των ερωτηθέντων για το εάν προστατεύουν το περιβάλλον σκεπτόμενοι τις επόμενες γενεές

Το 87% του δείγματος απάντησε ότι σκέπτεται τις επόμενες γενεές σε σχέση με το περιβάλλον και μόνο το 13% απάντησε ότι δεν τις σκέπτεται. Γενικά η αλληλεγγύη είναι περιβαλλοντική αξία που έχουν αποκτήσει οι περισσότεροι ερωτηθέντες σκεπτόμενοι τις επόμενες γενεές (Διάγραμμα 40, πίνακας 49, παράρτημα).

Διάγραμμα 41. Βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στην ανακύκλωση

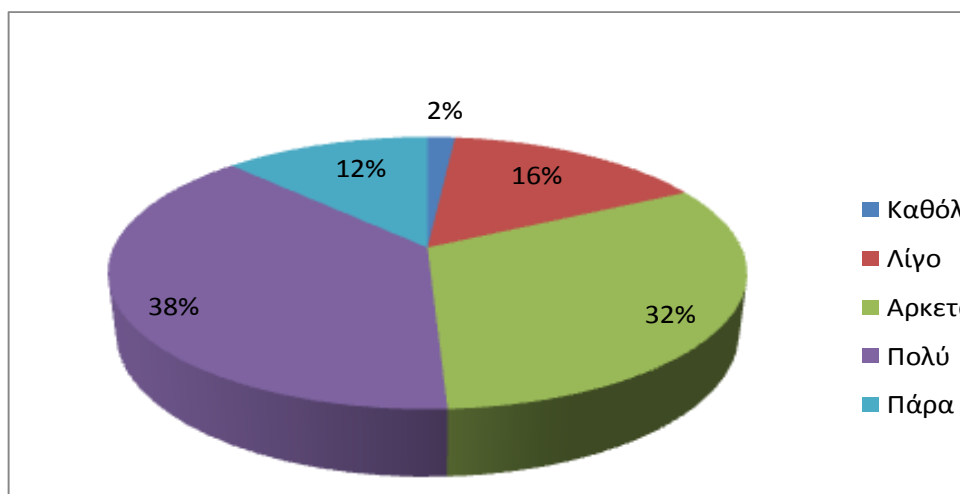
Στην ερώτηση εάν οι ερωτηθέντες στην καθημερινή τους ζωή συμμετέχουν στην ανακύκλωση των υλικών, το 17% απάντησε ότι συμμετέχει σε πολύ μεγάλο βαθμό, το 39% σε μεγάλο βαθμό, το 32% σε μέτριο βαθμό, το 10% σε μικρό βαθμό και το 2% δεν συμμετέχει. Οι ερωτηθέντες, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, συμμετέχουν στην ανακύκλωση των υλικών (Διάγραμμα 41, πίνακας 50, παράρτημα).

Διάγραμμα 42. Βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στην αγορά βιολογικών/ανακυκλώσιμων προϊόντων

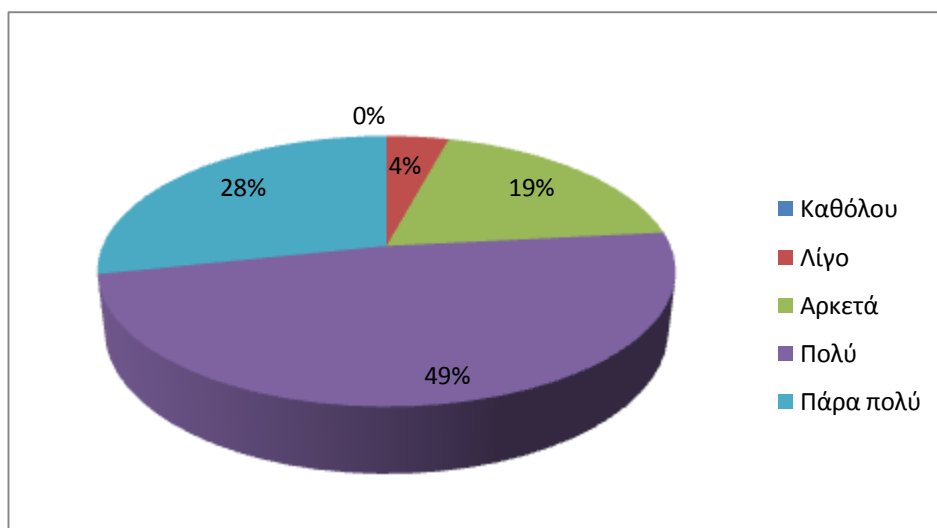
Όσον αφορά τη συμμετοχή των ερωτηθέντων στην αγορά βιολογικών και ανακυκλώσιμων προϊόντων στην καθημερινή ζωή τους, το 3% του δείγματος απάντησε ότι συμμετέχει σε πολύ μεγάλο βαθμό, το 28% δήλωσε ότι συμμετέχει σε μεγάλο βαθμό, το 44% σε μέτριο βαθμό, το

19% σε μικρό βαθμό και το 6% δεν συμμετέχει στην αγορά τέτοιου είδους προϊόντων (Διάγραμμα 42, πίνακας 51, παράρτημα).

Διάγραμμα 43. Βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στην εξοικονόμηση νερού στο σπίτι

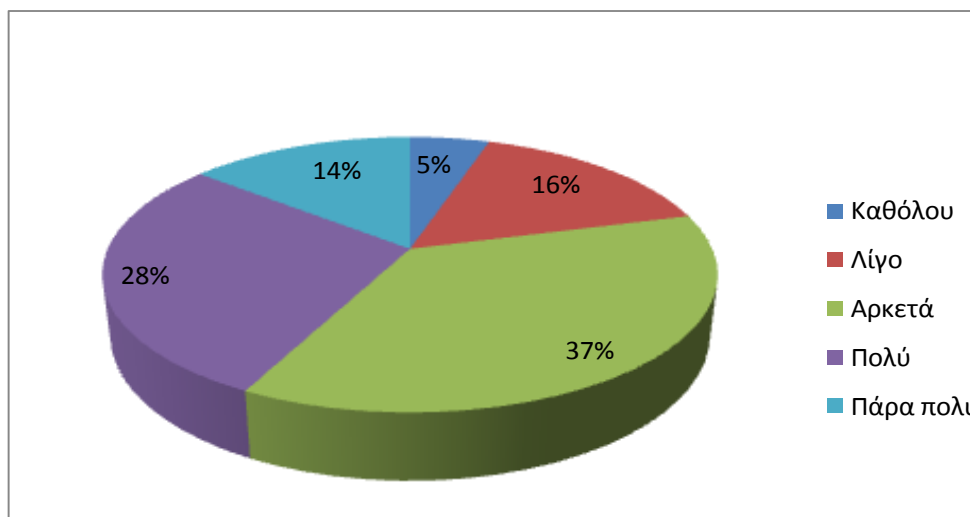
Επίσης, το 12% του δείγματος δήλωσε ότι εξοικονομεί νερό σε πολύ μεγάλο βαθμό, το 38% σε μεγάλο βαθμό, το 32% σε μέτριο βαθμό, το 16% σε μικρό βαθμό και το 2% δεν εξοικονομεί νερό μέσα στο σπίτι (Διάγραμμα 43, πίνακας 52, παράρτημα).

Διάγραμμα 44. Βαθμός συμμετοχής ερωτηθέντων στο σβήσιμο των φώτων των ηλεκτρικών συσκευών όταν δεν τις χρειάζονται

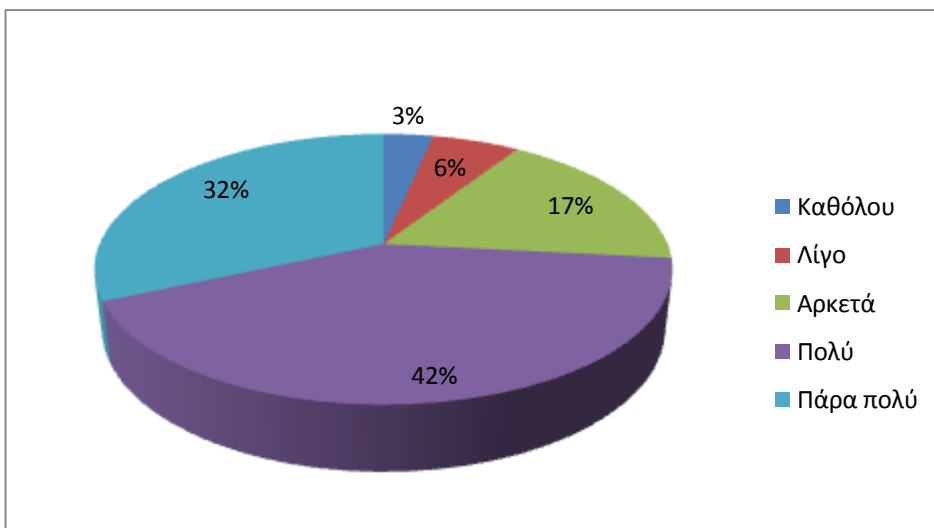
Στην ερώτηση εάν οι ερωτηθέντες σβήνουν τα φώτα ή κλείνουν τις ηλεκτρικές συσκευές στο σπίτι όταν δεν τις χρειάζονται, το 28% απάντησε ότι ακολουθεί αυτές τις πρακτικές σε πολύ μεγάλο βαθμό, το 49% απάντησε σε μεγάλο βαθμό, το 19% απάντησε σε μέτριο βαθμό, το 4% απάντησε σε μικρό βαθμό, ενώ κανένας από τους ερωτηθέντες δεν δήλωσε ότι δεν σβήνει τα

φώτα και τις ηλεκτρικές συσκευές όταν δεν τις χρειάζεται (Διάγραμμα 44, πίνακας 53, παράρτημα). Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη σε φοιτητές από διάφορα πανεπιστήμια της Ελλάδας, το 56% του δείγματος δήλωσε ότι δεν αφήνει την τηλεόραση και το στερεοφωνικό σε κατάσταση «αναμονής» όταν δεν τα χρησιμοποιεί (Ζέρβα, 2007). Συμπερασματικά από τις παραπάνω έρευνες οι φοιτητές συνεισφέρουν στην εξοικονόμηση ενέργειας.

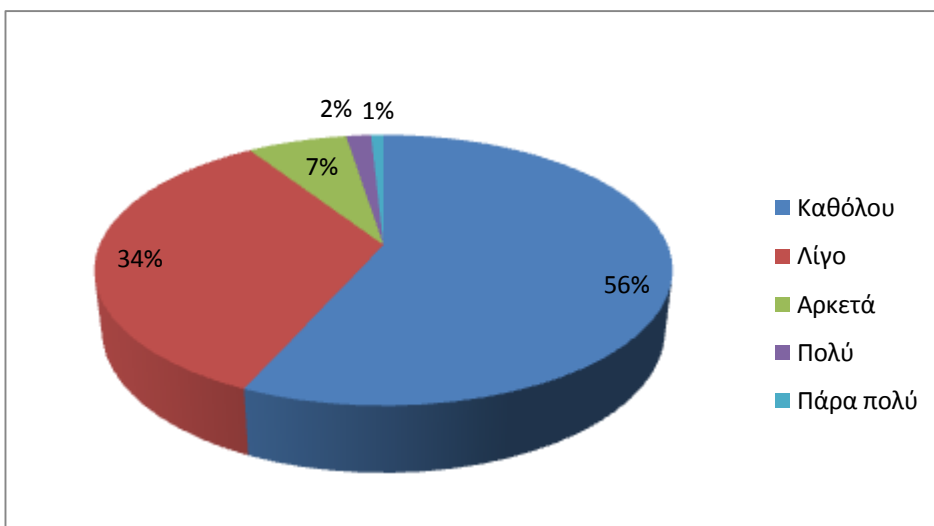
Διάγραμμα 45. Βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στη μείωση του όγκου σκουπιδιών και αποβλήτων που δημιουργούν

Στην ερώτηση εάν οι ερωτηθέντες προσπαθούν να μειώσουν τον όγκο των σκουπιδιών ή των αποβλήτων που δημιουργούν, το 14% απάντησε ότι προσπαθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό, το 28% απάντησε ότι προσπαθεί σε μεγάλο βαθμό, το 37% απάντησε σε μέτριο βαθμό, το 16% απάντησε σε μικρό βαθμό και το 5% απάντησε ότι δεν συμμετέχει στη μείωση του όγκου των σκουπιδιών και των αποβλήτων που δημιουργεί (Διάγραμμα 45, πίνακας 54, παράρτημα).

Διάγραμμα 46. Βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στη χρήση μαζικών μέσων μεταφοράς

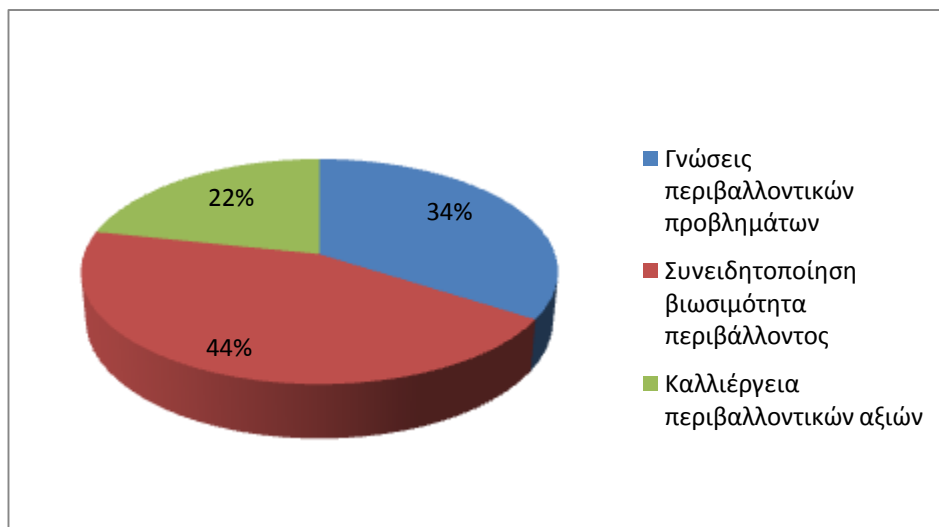
Στην ερώτηση εάν οι ερωτηθέντες χρησιμοποιούν τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς αντί για το αυτοκίνητο, το 32% απάντησε ότι τα χρησιμοποιεί σε πολύ μεγάλο βαθμό, το 42% απάντησε σε μεγάλο βαθμό, το 17% απάντησε σε μέτριο βαθμό, το 6% απάντησε σε μικρό βαθμό και το 3% απάντησε ότι δεν χρησιμοποιεί Μέσα Μαζικής Μεταφοράς για τις μετακινήσεις του (Διάγραμμα 47, πίνακας 55, παράρτημα).

Διάγραμμα 48. Βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων σε αναδασώσεις

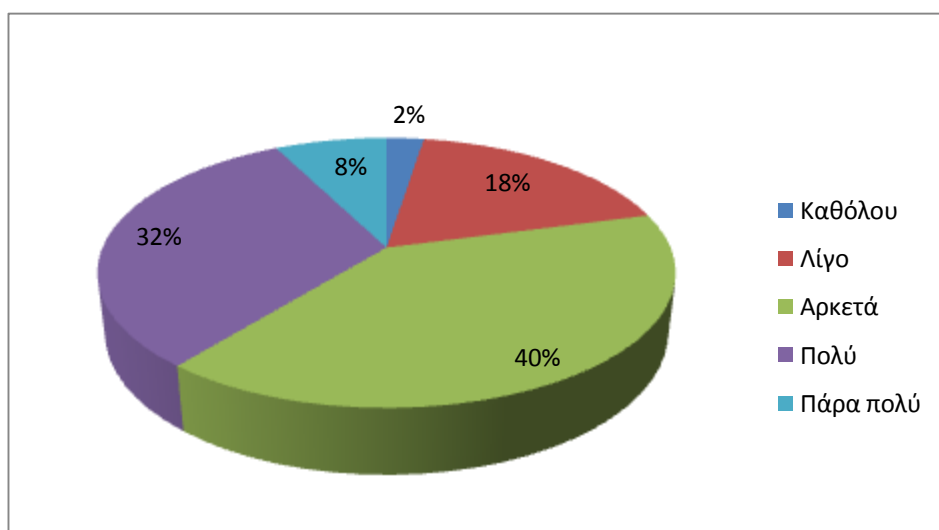
Στην ερώτηση εάν οι ερωτηθέντες συμμετέχουν εθελοντικά σε αναδασώσεις, μόνο το 1% απάντησε ότι συμμετέχει σε πολύ μεγάλο βαθμό, το 2% απάντησε σε μεγάλο βαθμό, το 7%

απάντησε σε μέτριο βαθμό, το 34% απάντησε σε μικρό βαθμό και το 56% δεν συμμετέχει σε αναδασώσεις εθελοντικά (Διάγραμμα 48, πίνακας 56, παράρτημα).

Διάγραμμα 49. Πώς έχει διαμορφωθεί ο τρόπος συμπεριφοράς των ερωτηθέντων απέναντι στο περιβάλλον

Στην ερώτηση για το «Πώς έχει διαμορφωθεί ο τρόπος συμπεριφοράς των ερωτηθέντων απέναντι στο περιβάλλον;», το 34% απάντησε από τις γνώσεις του για τα περιβαλλοντικά προβλήματα, το 44% απάντησε από τη συνειδητοποίηση της χρησιμότητας του περιβάλλοντος και το 22% απάντησε μέσα από την καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες διαμόρφωσαν την περιβαλλοντική τους συμπεριφορά επειδή συνειδητοποίησαν τη σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης (Διάγραμμα 49, πίνακας 57, παράρτημα).

Διάγραμμα 50. Βαθμός αλλαγής των ερωτηθέντων προς το περιβάλλον επηρεασμένοι από τα περιβαλλοντικά μαθήματα

Στην ερώτηση για το εάν οι ερωτηθέντες από τις γνώσεις των περιβαλλοντικών μαθημάτων στο τμήμα τους έχουν διαπιστώσει αλλαγές στον τρόπο ζωής τους, το 8% απάντησε ότι έχει διαπιστώσει αλλαγές σε πολύ μεγάλο βαθμό, το 32% απάντησε σε μεγάλο βαθμό, το 40% απάντησε σε μέτριο βαθμό, το 18% απάντησε σε μικρό βαθμό και το 2% απάντησε ότι δεν έχει διαπιστώσει αλλαγές (Διάγραμμα 50, πίνακας 58, παράρτημα).

5.5 Έλεγχοι Υποθέσεων

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 1: ΦΥΛΟ/ΕΑΝ ΕΧΟΥΝ ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
	0	1	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΝΔΡΑΣ	11	29	40
ΓΥΝΑΙΚΑ	21	59	80
ΣΥΝΟΛΟ	32	88	120

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται εάν η μεταβλητή «Μέσα από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων έχετε συνειδητοποιήσει πόσο σημαντική είναι η βιωσιμότητα του περιβάλλοντος;» επηρεάζεται από το φύλο των ερωτηθέντων. Από τη στατιστική επεξεργασία δεδομένων, με βάση το κριτήριο χ^2 , βρέθηκε να ισχύει ότι οι δύο αυτές μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους ($\chi^2=0,021$, $df=1$, $p\text{-value}=0,884$). Επομένως, η συνειδητοποίηση της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος δεν συσχετίζεται με το φύλο.

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 2: ΦΥΛΟ/ ΑΥΞΗΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΑΥΞΗΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
	0	1	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΝΔΡΑΣ	22	18	40
ΓΥΝΑΙΚΑ	30	50	80
ΣΥΝΟΛΟ	52	68	120

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται εάν η μεταβλητή «Αυξήθηκε το ενδιαφέρον σας και δημιουργήθηκαν κίνητρα για την προστασία του περιβάλλοντος από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων;» επηρεάζεται από το φύλο των ερωτηθέντων. Με βάση τα αποτελέσματα του στατιστικού ελέγχου ($\chi^2=3,326$, $df=1$, $p\text{-value}=0,068$), προέκυψε ότι η αύξηση του ενδιαφέροντος για το περιβάλλον και η δημιουργία κινήτρων για την προστασία του συσχετίζεται με το φύλο των ερωτηθέντων.

Γενικά οι γυναίκες είναι εκείνες που ενδιαφέρονται περισσότερο για το περιβάλλον απ' ό,τι οι άνδρες, με αποτέλεσμα η αύξηση κινήτρων για την προστασία του περιβάλλοντος να είναι περισσότερο έντονη στις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες. Εξάλλου το ότι οι γυναίκες δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον για το περιβάλλον, έχουν ισχυρότερη στάση απέναντι στα οικολογικά ζητήματα και συμμετέχουν περισσότερο σε πράσινες δραστηριότητες έχει αποδειχτεί και από εμπειρικές μελέτες (Zelezny, 2000, Διαμαντόπουλος, 2003).

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 3: ΦΥΛΟ/ ΕΑΝ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΞΙΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 : ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΞΙΩΝ ΜΕΣΩ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ

	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
	0	1	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΝΔΡΑΣ	21	19	40
ΓΥΝΑΙΚΑ	23	57	80
ΣΥΝΟΛΟ	44	76	120

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται εάν η μεταβλητή «Η ανάπτυξη των αξιών πραγματοποιείται μέσω συναισθηματικής ευαισθητοποίησης για τα περιβαλλοντικά θέματα;» επηρεάζεται από το φύλο των ερωτηθέντων. Καθώς προκύπτει ότι το $\chi^2=6,277$ και το $p\text{-value}=0,011$, οι μεταβλητές αυτές συσχετίζονται. Αυτό ενδεχομένως να σχετίζεται με το ότι οι γυναίκες είναι περισσότερο συναισθηματικές σε περιβαλλοντικά θέματα απ' ό,τι οι άνδρες, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται για την ανάπτυξη αξιών, μέσω της συναισθηματικής ευαισθητοποίησης (Gossling, 2005).

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 4: ΗΛΙΚΙΑ/ ΕΑΝ ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ

	ΚΑΘΟΛΟΥ/ ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ/ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	
	1	2	3	ΣΥΝΟΛΟ
20-21	17	26	25	68
22-27	13	24	15	52
ΣΥΝΟΛΟ	30	50	40	120

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται εάν η μεταβλητή «Θεωρείτε ότι είστε ευαισθητοποιημένος για το περιβάλλον επειδή ενημερώνεστε για τα προβλήματα του περιβάλλοντος;» επηρεάζεται από το φύλο των ερωτηθέντων. Από τη στατιστική επεξεργασία βρέθηκε ότι οι δύο αυτές μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους ($\chi^2=0,998$, $df=1$, $p\text{-value}=0,607$). Επομένως, η ενημέρωση των περιβαλλοντικών προβλημάτων δε συσχετίζεται με την ηλικία.

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 5: ΗΛΙΚΙΑ/ΕΑΝ ΘΕΩΡΟΥΝ ΟΤΙ Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ

	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
	0	1	ΣΥΝΟΛΟ
20-21	33	35	68
22-27	24	28	52
ΣΥΝΟΛΟ	57	63	120

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται εάν η μεταβλητή «Θεωρείτε ότι η αλληλεγγύη εμπίπτει στις περιβαλλοντικές αξίες;» επηρεάζεται από την ηλικία των ερωτηθέντων. Από τη στατιστική επεξεργασία χ^2 βρέθηκε ότι οι δύο αυτές μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους ($\chi^2=0,067$, $df=1$, $p\text{-value}=0,828$). Επομένως, η ηλικία των φοιτητών του δείγματος δεν επηρεάζει την άποψή τους σχετικά με το εάν η αλληλεγγύη ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες.

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 6: ΗΛΙΚΙΑ/ ΑΓΟΡΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΙΜΩΝ/ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Η ΑΓΟΡΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΙΜΩΝ/ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ

	ΚΑΘΟΛΟΥ/ ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ/ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	
	1	2	3	ΣΥΝΟΛΟ
20-21	20	35	13	68
22-27	10	18	24	52
ΣΥΝΟΛΟ	30	53	37	120

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται εάν η αγορά ανακυκλώσιμων ή βιολογικών προϊόντων επηρεάζεται από την ηλικία των ερωτηθέντων. Από τα αποτελέσματα της επεξεργασίας προέκυψε ότι οι μεταβλητές συσχετίζονται μεταξύ τους, καθώς ισχύει $\chi^2=10,103$, με $p\text{-value}=0,006$.

Παρατηρείται ότι η αγορά ανακυκλώσιμων ή βιολογικών προϊόντων είναι πιο συχνή στην καθημερινή ζωή των φοιτητών ηλικίας 22 έως 27 ετών συγκριτικά με εκείνη των φοιτητών ηλικίας 20 έως 21 ετών. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στο ότι οι φοιτητές μεγαλύτερης ηλικίας είναι πιο συνειδητοποιημένοι απέναντι στο περιβάλλον και διαθέτουν οικολογικές ανησυχίες που εκφράζονται μέσα από τις προτιμήσεις τους.

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 7: ΤΟΠΟΣ/ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΕΑΝ ΕΧΟΥΝ ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
	0	1	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	23	63	86
ΥΠΑΙΘΡΟΣ	9	25	34
ΣΥΝΟΛΟ	32	88	120

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται εάν η μεταβλητή «Μέσα από τα περιβαλλοντικά μαθήματα έχετε συνειδητοποιήσει τη χρησιμότητα της βιωσιμότητας;» επηρεάζεται από τον τόπο μόνιμης κατοικίας των ερωτηθέντων. Από τη στατιστική επεξεργασία χ^2 βρέθηκε ότι οι δύο αυτές μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους ($\chi^2=0,001$, $df=1$, $p\text{-value}=0,976$). Άρα, η συνειδητοποίηση της χρησιμότητας της βιωσιμότητας μέσα από τη διδασκαλία περιβαλλοντικών μαθημάτων δε συσχετίζεται με τον τόπο μόνιμης κατοικίας των ερωτηθέντων.

ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ 8: ΤΟΠΟΣ/ ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΗ ΝΕΡΟΥ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Η ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΗ ΝΕΡΟΥ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

	ΚΑΘΟΛΟΥ/ ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ/ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	
	1	3	4	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	16	28	42	86
ΥΠΑΙΘΡΟΣ	5	10	19	34
ΣΥΝΟΛΟ	21	38	61	120

Εξετάζεται εάν η μεταβλητή «Στην καθημερινή σας ζωή εξοικονομείτε νερό στο σπίτι;» επηρεάζεται από τον τόπο μόνιμης κατοικίας των ερωτηθέντων. Από τον έλεγχο χ^2 βρέθηκε ότι οι δύο αυτές μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους ($\chi^2=0,526$, $df=2$, $p\text{-value}=0,769$). Αυτό σημαίνει ότι ο τόπος μόνιμης κατοικίας των φοιτητών του δείγματος δεν επηρεάζει τη συμπεριφορά τους ως προς την εξοικονόμηση νερού μέσα στο σπίτι.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΑΓΟΡΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΙΜΩΝ/ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

	ΚΑΘΟΛΟΥ/ ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ/ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	
	1	2	3	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	24	32	30	86
ΥΠΑΙΘΡΟΣ	6	21	7	34
ΣΥΝΟΛΟ	30	53	37	120

Τέλος, εξετάστηκε εάν η αγορά ανακυκλώσιμων ή βιολογικών προϊόντων επηρεάζεται από τον τόπο μόνιμης κατοικίας των ερωτηθέντων. Βρέθηκε ότι $\chi^2=5,968$, $df=2$ και $p\text{-value}=0,051$, με αποτέλεσμα οι δύο μεταβλητές να συσχετίζονται. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι η αγορά ανακυκλώσιμων ή βιολογικών προϊόντων είναι πιο συχνή στην καθημερινή ζωή των φοιτητών που διαμένουν μόνιμα σε αστική περιοχή. Η αγορά κυρίως βιολογικών προϊόντων είναι πιο σπάνια από τους φοιτητές που μένουν μόνιμα στην ύπαιθρο, πιθανόν λόγω της ανεπαρκούς διάθεσης τέτοιου είδους προϊόντων από οργανωμένα καταστήματα (π.χ. σούπερ μάρκετ).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο οι φοιτητές έχουν αποκτήσει περιβαλλοντικές αξίες από τα περιβαλλοντικά μαθήματα στο πρόγραμμα σπουδών τους. Συγκεκριμένα, στην παρούσα εργασία επιλέχτηκαν ως δείγμα τα Τμήματα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας και Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου. Κύριος σκοπός ήταν να διερευνηθεί κατά πόσο γίνεται συστηματική αναφορά των περιβαλλοντικών αξιών στη διδασκαλία των μαθημάτων στο πρόγραμμα σπουδών και αν αυτό έχει επιδράσει στις στάσεις των φοιτητών απέναντι στο περιβάλλον.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, διαπιστώθηκε ότι οι φοιτητές του δείγματος θεωρούν ότι γενικότερα οι νέοι έχουν σε μικρό βαθμό οικολογική συνείδηση. Επίσης, η πλειοψηφία του δείγματος δήλωσε ότι ενδιαφέρεται για τα προβλήματα του περιβάλλοντος όμως σε γενικές γραμμές ενημερώνεται μέτρια για αυτά και συμμετέχει σε μικρό βαθμό σε συνδιοργανώσεις περιβαλλοντικών δράσεων.

Στο μηχανογραφικό για την εισαγωγή τους στο Πανεπιστήμιο, οι ερωτηθέντες δεν είχαν ως πρώτο μέλημα τις σπουδές με περιβαλλοντικό προσανατολισμό, ωστόσο η επιρροή από τα περιβαλλοντικά μαθήματα του κάθε Τμήματος φαίνεται να είναι σημαντική στις στάσεις στους απέναντι στο περιβάλλον. Γενικότερα, οι ερωτηθέντες είναι προβληματισμένοι με όσα συμβαίνουν γύρω τους. Συγκεκριμένα, θεωρούν το περιβάλλον και την ανεργία πολύ σημαντικά προβλήματα. Αυτό όμως που τους απασχολεί περισσότερο είναι η παιδεία, την οποία η πλειοψηφία του δείγματος θεωρεί ότι αντιμετωπίζει πολύ σημαντικά προβλήματα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από το ρόλο της διδασκαλίας των περιβαλλοντικών μαθημάτων στους φοιτητές για το περιβάλλον. Οι περισσότεροι δήλωσαν ότι συνειδητοποίησαν τη χρησιμότητα της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος, απόκτησαν πληροφορίες για τα προβλήματα του περιβάλλοντος. Επίσης, αυξήθηκε το ενδιαφέρον τους και δημιουργήθηκαν κίνητρα για την προστασία του περιβάλλοντος. Φαίνεται ότι ενδιαφέρονται περισσότερο οι γυναίκες και αυξάνουν τα κίνητρα τους για την προστασία του περιβάλλοντος, αυτό έχει διαπιστωθεί και από άλλες έρευνες (Zelezny, 2000, Διαμαντόπουλος, 2003). Θετικό

είναι το γεγονός ότι συνδιοργανώνονται περιβαλλοντικές δράσεις στα Τμήματα των φοιτητών και κυρίως περιβαλλοντικές εξορμήσεις με περιβαλλοντικό ενδιαφέρον.

Επίσης, θετικό θεωρείται το αποτέλεσμα που προέκυψε από τη διερεύνηση εάν μέσα από τα περιβαλλοντικά θέματα στο πρόγραμμα σπουδών αναπτύσσονται οι περιβαλλοντικές αξίες. Συγκεκριμένα, το 89% του δείγματος απάντησε ότι αναπτύσσονται οι περιβαλλοντικές αξίες. Οι περισσότεροι θεωρούν ότι η ανάπτυξη των αξιών πραγματοποιείται μέσω της συναισθηματικής ευαισθητοποίησης για τα περιβαλλοντικά θέματα και μέσω της λογικής κατανόησης των αιτιών των προβλημάτων. Ιδιαίτερα οι γυναίκες επηρεάζονται περισσότερο από τη συναισθηματική ευαισθητοποίηση, το οποίο έχει διαπιστωθεί και από άλλες έρευνες (Gossling, 2005). Στην ανάπτυξη αξιών επηρεάζει τόσο η γνώση όσο και το συναίσθημα.

Επίσης, πιστεύουν ότι η καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών αποσκοπεί τόσο στην προστασία του ανθρώπου όσο και του περιβάλλοντος, ενώ ταυτόχρονα υπάρχουν θετικές ενδείξεις ότι οι ερωτηθέντες έχουν συνειδητοποιήσει τη χρησιμότητα των περιβαλλοντικών αξιών και έχουν αντιληφθεί το ρόλο τους. Όμως γενικότερα η πλειοψηφία του δείγματος θεωρεί ότι οι περιβαλλοντικές αξίες με τον τρόπο που διδάσκονται στο Πανεπιστήμιο συμβάλλουν κυρίως στην ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον και όχι τόσο σε κάτι πιο βαθύτερο όπως στην οικοδόμηση περιβαλλοντικού ήθους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα για την κατάταξη των αξιών σε περιβαλλοντικές και μη. Αξίες όπως ο σεβασμός και η υπευθυνότητα αναφέρονται συχνά στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών τους σε αντίθεση με την αλληλεγγύη που το 64% δήλωσε ότι δε γίνεται συστηματική αναφορά. Επίσης, ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι η αξία της αλληλεγγύης ως μία από τις περιβαλλοντικές αξίες είναι περισσότερο οικεία στους φοιτητές και τους κινητοποιεί να προστατέψουν το περιβάλλον με απώτερο σκοπό τις επόμενες γενιές.

Σύμφωνα με τα στατιστικά αποτελέσματα οι φοιτητές στην πλειοψηφία τους συμμετέχουν σε μεγάλο βαθμό στην ανακύκλωση των υλικών, αγοράζουν σε μέτριο βαθμό ανακυκλώσιμα ή βιολογικά προϊόντα. Συμμετέχουν σε μέτριο βαθμό στη μείωση του όγκου των σκουπιδιών και των αποβλήτων που δημιουργούν όμως συμμετέχουν σε μεγάλο βαθμό στη χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς. Σε αντίθεση, στη συμμετοχή των αναδασώσεων το 56% του δείγματος δήλωσε ότι δε συμμετέχει. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται η αναγκαιότητα της μεγαλύτερης

συμμετοχής τους σε δράσεις αναδάσωσης. Η πλειοψηφία των φοιτητών έχει θετική περιβαλλοντική συμπεριφορά το οποίο σχετίζεται με την απόκτηση περιβαλλοντικών αξιών. Ωστόσο, το μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών δήλωσε ότι η διαμόρφωση του τρόπου συμπεριφοράς τους προς το περιβάλλον έχει διαμορφωθεί περισσότερο επειδή συνειδητοποίησαν τη χρησιμότητα της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος και από τη γνώση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και λιγότερο από την καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών.

Επίσης, δήλωσαν ότι τα περιβαλλοντικά μαθήματα έχουν επιδράσει σε μέτριο βαθμό αλλαγές στον τρόπο ζωής τους απέναντι στο περιβάλλον. Σε μία συνολική αποτίμηση των εμπειρικών αποτελεσμάτων, οι φοιτητές του δείγματος σύμφωνα με αυτά που δηλώνουν, είναι θετικοί σε διάφορες περιβαλλοντικές ενέργειες. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, ένα μέρος από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων είναι και η καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών. Ωστόσο, δηλώνουν ότι ο τρόπος συμπεριφοράς τους απέναντι στο περιβάλλον έχει δημιουργηθεί περισσότερο από την απόκτηση γνώσεων για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και λιγότερο από την καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών. Θετικό αποτελεί το γεγονός, ότι γνωρίζουν πως ο σεβασμός, η υπευθυνότητα και η αλληλεγγύη ανήκουν στις περιβαλλοντικές αξίες, καθώς Επίσης, και ότι γίνεται συστηματική αναφορά για τις αξίες σεβασμός, υπευθυνότητα στα περιβαλλοντικά μαθήματα στο πρόγραμμα σπουδών τους.

Είναι σκόπιμο, να δημιουργηθεί μια συνέχεια στη περιβαλλοντική εκπαίδευση την οποία είχαν λάβει στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και να τους δοθεί η ευκαιρία να διεκδικούν σε βάθος τις γνώσεις τους γύρω από τις περιβαλλοντικές αξίες. Ο εμπλουτισμός των προγραμμάτων σπουδών με ανάλογα περιβαλλοντικά θέματα και η ανάλυση των περιβαλλοντικών αξιών θα εντείνει τις συνολικές προσπάθειες της πολιτείας και της οικογένειας για ενεργούς πολίτες με περιβαλλοντικό ήθος.

Γενικότερα, διαπιστώνεται ότι θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στην καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση. Όμως, με δεδομένη τη μεθοδολογία της δειγματοληπτικής έρευνας και το μέγεθος του δείγματος, τα παραπάνω συμπεράσματα για την έρευνα της καλλιέργειας των περιβαλλοντικών αξιών δεν μπορούν να γενικευτούν στο σύνολο των Πανεπιστημίων της Χώρας. Ο περιορισμένος αριθμός συμμετεχόντων στο δείγμα αλλά και οι συγκεκριμένες ερευνητικές υποθέσεις δεν μπορούν παρά να αποτελούν δυο περιορισμούς που εμποδίζουν την απόκτηση γενικών συμπερασμάτων στον Ελλαδικό χώρο. Ωστόσο, μέσα

από την έρευνα αυτή εξάγονται χρήσιμα στοιχεία για την κατεύθυνση των σπουδών σε ότι αφορά τις περιβαλλοντικές αξίες και επομένως διευκολύνουν τον προβληματισμό γύρω από το θέμα αυτό. Με σκοπό να είναι πιο ολοκληρωμένη η εικόνα για την καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών, θα ήταν ενδιαφέρον να πραγματοποιηθούν έρευνες που θα συμπεριλαμβάνουν μεγαλύτερο δείγμα φοιτητών από Πανεπιστήμια της Ελλάδας (τόσο περιβαλλοντικού όσο και μη περιβαλλοντικού περιεχομένου) για την απόκτηση περιβαλλοντικών αξιών από τα προγράμματα σπουδών τους. Αυτό θα μπορούσε να διαπιστωθεί περισσότερο, με έρευνες στα Πανεπιστήμια σχετικά με τη συνδιοργάνωση περιβαλλοντικών δράσεων, οι οποίες οικοδομούν περιβαλλοντικό ήθος συνδέοντας τη θεωρία με την πράξη. Επιπρόσθετα, με έρευνα στα προγράμματα σπουδών σχετικά με μαθήματα τα οποία τονίζουν τη χρησιμότητα των περιβαλλοντικών αξιών.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μέσα από τα περιβαλλοντικά μαθήματα στα προγράμματα σπουδών που περιέχει η Τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι φοιτητές θα ήταν απαραίτητο να μπορούν να αυξήσουν τις γνώσεις τους για το περιβάλλον και Παράλληλα, να αποκτήσουν περιβαλλοντικές αξίες οι οποίες θα τους καλλιεργήσουν περιβαλλοντικό ήθος. Οι περιβαλλοντικές αξίες είναι εκείνες που θα βοηθήσουν στη μόνιμη αλλαγή του τρόπου συμπεριφοράς του ανθρώπου προς το περιβάλλον. Οι περιβαλλοντικές σπουδές συμβάλλουν στη δημιουργία περιβαλλοντικής κουλτούρας και στην ανάπτυξη περιβαλλοντικών δεξιοτήτων που δημιουργούν μια περιβαλλοντικά φιλική κοινωνία. Παράλληλα, οι φοιτητές εφόσον ολοκληρώσουν τις περιβαλλοντικές σπουδές τους εισέρχονται στην αγορά εργασίας με περιβαλλοντική συνείδηση και αργότερα ως νέοι γονείς θα μπορέσουν να μεταφέρουν την κατάλληλη περιβαλλοντική παιδεία στα παιδιά τους.

Κρίνεται όμως απαραίτητο, να ενισχυθεί η καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση μέσω τη βιωματικής εμπειρίας όπως δράσεις, π.χ. αναδάσωση, επισκέψεις σε χώρους για την προστασία του περιβάλλοντος, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα οι φοιτητές να συνδέσουν περισσότερο τη θεωρία με την πράξη, να υιοθετήσουν τα κατάλληλα πρότυπα περιβαλλοντικής συμπεριφοράς και να αποκτήσουν περιβαλλοντικές αξίες όπως σεβασμός.

Επίσης, σκόπιμο κρίνεται στο πρόγραμμα σπουδών να προστεθούν περιβαλλοντικά μαθήματα τα οποία να τονίζουν περισσότερο τη σημασία των περιβαλλοντικών αξιών ώστε να συνειδητοποιήσουν οι νέοι τη συμβολή τους στην προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος. Επίσης, η καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω της συναισθηματικής ευαισθητοποίησης για περιβαλλοντικά θέματα, της λογικής κατανόησης των αιτιών των προβλημάτων μέσα από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγγελίδης, Ζ. (1993) «Εισαγωγή στην περιβαλλοντική εκπαίδευση», εκδόσεις Art Of Text, Θεσσαλονίκη.
2. Αθανασάκη, Α. και Κουσούρης, Θ. (1987) «Οικολογική παιδεία κ' περιβαλλοντική αγωγή», εκδόσεις Μπουκουμάνη, Αθήνα.
3. Αθανασάκης, Α. (1996) «Οικοπεριβαλλοντική παιδαγωγική», εκδόσεις Χρήστος Ε. Δαρδανός, Αθήνα.
4. Αριστοτέλης, Ι. & Π. Ζαχαρόπουλος, (1940) «Ρητορική», Αθήνα.
5. Βυζάς, Γ. (1992) «Ζωή και περιβάλλον», έκδοση: Εφημερίδα, Μέλλον επαγγελματιών- βιοτεχνών, Αθήνα.
6. Βασιλακοπούλου, Ε. (2007) «Έρευνα για τις καταναλωτικές συνήθειες των φοιτητών του Χαροκοπείου με βάση οικολογικά κριτήρια», Πτυχιακή εργασία.
7. Γαρδίκη, Ο. Κελπέρης, Χ., Μουρίκη, Α. , Μυριζάκης, Γ. , Παραδέλλης, Θ. και Τεπερόγλου, Α. (1987) «Νέοι: Διάθεση χρόνου – Διαπροσωπικές σχέσεις», (Τόμος Α'), Αθήνα.
8. Γαρδίκη, Ο., Κελπέρης, Χ. , Μουρίκη, Α. , Μυριζάκης, Γ. , Παραδέλλης, Θ. , Τεπερόγλου, Α. (1999) «Νέοι: Διάθεση χρόνου – Διαπροσωπικές σχέσεις, Αθήνα (Τόμος Β')».
9. Γεωργόπουλος, Α. (2002) «Γη ένας μικρός και εύθραυστος πλανήτης», εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

10. Γεωργόπουλος, Α. (2002) «Περιβαλλοντική Ηθική», εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
11. Γκοτοβός, Α. (1996) «Νεολαία και κοινωνική μεταβολή: Αξίες, Εμπειρίες, προοπτικές», Αθήνα, εκδόσεις Gutenberg.
12. Δερμιτζάκης, Μ. (1988) «Περιβάλλον διατροφή κ' ποιότητα ζωής», εκδόσεις Θυμάρι.
13. Δημοσιεύματα της Ελληνικής εταιρείας φιλοσοφικών μελετών (1991) «Οι Αξίες Παράδοση και Δημιουργία», Αθήνα.
14. Ευαγγελινός, Κ. , Μποτετζάγιας, Ι. και Χαραλαμπίδης, Δ. (2010) «Πρακτικά 3^{ου} Πανελλήνιου συνεδρίου πολιτικής και διαχείρισης», τμήμα περιβάλλοντος Πανεπιστημίου Αιγαίου.
15. Ευαγγέλου, Ι. (1996) «Ανθρωπιστική ηθική», εκδόσεις Σαββάλα, Αθήνα.
16. Ζέρβα, Α. (2007) «Ο οικολογικός προβληματισμός στην καταναλωτική Συμπεριφορά των νέων», Διπλωματική εργασία
17. Καλλιγιάννη, Μ. , Σκουτέλη, Μ. και Σμυρνάκη, Ε. (2006) «Καταγραφή των απόψεων, της στάσης και της συμπεριφοράς των νέων σχετικά με το περιβάλλον στην περιοχή του Ηρακλείου. Συγκριτική μελέτη των αποτελεσμάτων μεταξύ φοιτητών του Τ.Ε.Ι. και κατοίκων άνω των 40 ετών», πτυχιακή εργασία.
18. Καργάκος, Σ., (1988) «Προβληματισμοί, ένας διάλογος με τους νέους», Τόμος Α', εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
19. Κορωναίου, Α. (1992) «Νεολαία και κοινωνική δυναμική», εκδόσεις Οδυσσέας.
20. Κουιμτζή, Θ. και Σαμαρά, Κ. (1994) «Έλεγχος ρύπανσης περιβάλλοντος», εκδόσεις Ζητή, Θεσσαλονίκη.

21. Κουρπέτη, Κ. (1997) «Περιβαλλοντική ηθική και παιδεία», Νέα οικολογία, τ. 155/1997.
22. Κούτρας, Δ., (1998) «Διήμερο πολιτικής φιλοσοφίας, οι νέοι και η πολιτική», Αθήνα, Τυποθήτω Γιώργος Δαρδανός.
23. Κρίβας, Σ. (1998) «Περιβαλλοντική Αγωγή και Περιβαλλοντική Συμπεριφορά», Παιδαγωγική συμπεριφορά.
24. Λιανός, Θ. (2000) «Η διδασκαλία των ηθικών αξιών», Κυριακή 4 Ιουνίου 2000, Εφημερίδα, «Το Βήμα».
25. Λιβανή, Α. (1996) «Οικολογία, Κοινωνία και Εκπαίδευση», Αθήνα.
26. Μποτετζάγιας, Ι. (2010) «ιδέα της φύσης», εκδόσεις κριτική 2010-11-01.
27. Νταρζανού, Κ. (2004) «Η Περιβαλλοντική εκπαίδευση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση», πτυχιακή εργασία.
28. Παπακωνσταντινίδης, Λ. (2003) «Στρατηγική οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης».
29. Παπανούτσος, Ε. (1989) «Ο νόμος και η αρετή», εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα.
30. Παρασκευόπουλος, Ι.Ν., (1985) «Εξελικτική ψυχολογία: Ψυχολογική θεώρηση της πορείας της ζωής από την σύλληψη έως την ενηλικίωση», Αθήνα.
31. Περιβαλλοντικές δραστηριότητες, Σύγχρονη εκπαίδευση «Περιβάλλον και νέοι-ο ρόλος της Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης», τεύχος 105, Βουδρισλής, Ν., Μάρτιος- Απρίλιος 1999.
32. Πολυδωρόπουλος, Π. και Σταυροπούλου Ο. (2004) «Γνώση και Διαχείριση του περιβάλλοντος», Β. Γκιούρδας εκδοτική, Αθήνα.
33. Πρβλ. ΓΤΝΓ/Ινστιτούτο V.PRC, (1997-1999) «οι νέοι του καιρού μας, αξίες,

στάσεις, αντιλήψεις της ελληνικής νεολαίας», Παπαζήσης Αθήνα 2000.

34. Ράγκου, Π., Καραμέρης, Α. Καστάνη, Λ. (2006) «Διερεύνηση των αντιλήψεων των φοιτητών δασολογίας και φυσικού περιβάλλοντος σχετικά με τις έννοιες περιβάλλον και αειφόρος ανάπτυξης».
35. Τσαμπούκου-Σκανάβη, Κ. (2004) «Περιβάλλον και Κοινωνία», εκδόσεις Καλειδοσκόπιο, Αθήνα.
36. Φλογαίτη, Ε. (1993) «Περιβαλλοντική εκπαίδευση», εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
37. Φλογαίτη, Ε. (1998) «Περιβαλλοντική εκπαίδευση», εκδόσεις Ελληνικά γράμματα.
38. Χλέπας, Ν. και Μερτζίου, Ε. (1996) «Οδηγός πολίτη για την προστασία του περιβάλλοντος», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
39. Crawford, M. (1997) «Η προστασία του περιβάλλοντος», εκδόσεις Μπουκουμάνη, Αθήνα.
40. Gerstenfeld, M. (1999) «Περιβάλλον και σύγχυση», εκδοτικός οργανισμός Λιβανή, Αθήνα.
41. SKOLIMOWSK, H. (1984) «Οικοφιλοσοφία καινούργια τακτική για τη ζωή», εκδόσεις καλβός, Αθήνα.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Baron, ST., Ridell, S. & Wilson, A. (1999) ‘‘The Secret of Eternal Youth: identity, risk and learning difficulties’’, British journal of Sociology of Education, τoμ. 20.
2. Berkowitzl, L., (1980), ‘‘ A syrvey of social phicology Holt Reinhort’’, Winston.
3. Caduto, M.J. (1985), ‘‘A Guide on Environmental Values Education’’, Unesco, Environmetal Education Series.
4. Dewey, J. (1938)‘‘Experience and Education’’, New York: Collier books.
5. Fien J., (1997) ‘‘Stand up, stand up and be counted: undermining the myths of environmental education’’, Australian journal environmental education.
6. Giroux, H. A. (2003) «Youth, Higher Education, and the Crisis of Public Time : Education Hope and the Possibility of a Democtratic Future», Socialidentities, τoμ. 9, αρ. 2.
7. Gruen, L. (2007) ‘‘Empathy and vegetarian commitments», in the feminist care tradition in animals ethnics’’.
8. Hare, R.M. (1971) ‘‘The argument from received opinion essays on philosophical method’’, Machmillan New York.
9. Hayek, F.A. (1945) ‘‘The Use of knowledge in society’’.
10. Karlsen, U. D. (2001) ‘‘Some Things Never Change: Youth and Occupational Preference’’, Acta sociologica.
11. Mannheim, K. (1952) ‘‘Essays on the Sociology of knowledge’’, Routledge & Kegan Paul, London.

12. Mc Millan E.E., (2003) ‘‘Method for evaluating the impact of an introductory environmental studies class on the values of students’’, Applied Environmental education and communication.
13. Offe, C. (1985) Disorganised Capitalism. Contemporary Transformations of work and Politics, Polity press, Cambridge.
14. Parsons, T. (1964) ‘‘The Social System, Free press’’, New York.
15. Pierce, J. (2008) ‘‘Mice in the sink: On the expression of empathy in Animals’’, Journal of environmental philosophy.
16. Ragou, P. (2000) ‘‘L’approche systemique et la modelisation – simulation: Analyse critique de leur valeur didactique en education pour l’Environnement’’, Doctoral Dissertation. Paris universite.
17. Roberts, K. (1977) ‘‘Same Activities, Different Meanings : British Youth Cultures in the 1990’’, Leisure studies, τχ. 16.
18. Rokeach., M., (1976), ‘‘Beliefs, Attitudes and Values: A Theory of organization and change’’, Jossey Bass Pub. M San Fransisco.
19. Spash, C. L., (1997) Ethics and environmental attitudes with implications for economic valuation. In: journal of environmental management.
20. Sterling, S., Cooper, G. (1992), ‘‘In Touch : Environmental Education for Europe’’, WWF HB.
19. Stone, C.D. (1972) ‘‘Should Trees have standing Southern California Law review 45: 450 – 501, later published with a descriptive introduction as should Trees have standing? Los Angeles’’: Kaufmann, 1974 and reprinted in schmidt Willott 2002.
18. Taylor S., Peplau, L.A. and Spears, D., (1994), ‘‘Social Psychology’’, Prentice Hall.

19. UNESCO (1978), ‘‘final Report Intergovernmental Conference on Environmental Education’’, UNESCO – UNER, Τιφλίδα, ΕΣΣΔ, 14-26 Οκτωβρίου 1977, UNESCO ED/MD/49, Παρίσι.
20. Venkatamaran, B., (2009) ‘‘Education for sustainable Development’’, March- April 2009, p.8-10.
21. Volk, T.L. (1993) ‘‘Integration and Curriculum Design, Environmental Education Teacher Resource Handbook’’, pp. 45-75, Corwin Press.
22. Warfield, John N., ‘‘ A systems planning for environmental education’’, p. 816- 823.
23. Wilke, R.J. – Peyton, R.B.- Hungerford, H.R., (1987) ‘‘Strategies for the Training of Teachers in Environmental Education’’, EE Series 25, (U.N.E.S.C.O.- U.N.E.P. – I.E.E.P.), U.N.E.S.C.O. Paris.
24. Wornock, M. (1996) ‘‘Moral Values’’, in J.M. Halstead and M.J. Taylor (eds), Values in education and education in values, falmer press London.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. www.doukas.gr/ekd/PDFPerivallon2/73-75.pdf
2. eco-sal.blogspot.com/2008/09/blo
3. [http:// news .pathfinder .gr/ecology/201171.html](http://news.pathfinder.gr/ecology/201171.html)
4. http://81.186.166.197//sppe/sppe2/sppe/PDFs/1480-1486_sppe.pdf
5. http://www.matia.gr.7/78/7806_6.21.html
6. www.ekke.gr/estia/cooper/synedrio%20PE.html
7. [http:// 81.186.166.197/peevke/kentrikes/Faraggitakis_G_PEEKPE/pdf](http://81.186.166.197/peevke/kentrikes/Faraggitakis_G_PEEKPE/pdf)
8. <http://1epal-an-liosion.att.sch.gr>
9. www.wikipedia.org

10. <http://www.kepekozani.gr/peribalon/methodoi.pdf>
11. <http://epapanis.blogspot.com/>
12. <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11409&subid=2&pubid=33823>
13. www.enveng.tuc.gr
14. www.evrytanica.com

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα: Πίνακες Συχνοτήτων

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Φύλλο ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό Ποσοστό
Ανδρας	40	33,3	33,3
Γυναίκα	80	66,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Ηλικία ερωτηθέντων

		Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό Ποσοστό
Ηλικία	20	19	15,8	15,8
	21	49	40,8	56,7
	22	36	30,0	86,7
	23	9	7,5	94,2
	24	1	,8	95,0
	25	3	2,5	97,5
	26	2	1,7	99,2
	27	1	,8	100,0
	Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Τμήμα ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό Ποσοστό
Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας	60	50,0	50,0
Γεωγραφίας	60	50,0	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Τόπος Μόνιμης Κατοικίας των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό Ποσοστό
Αστική περιοχή	86	71,7	71,7
Υπαιθρος	34	28,3	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 : Βαθμός οικολογικής συνείδησης των νέων με βάση τις απόψεις των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	0	0	0
Λίγο	49	40,8	40,8
Αρκετά	66	55,0	95,8
Πολύ	4	3,3	99,2
Πάρα πολύ	1	,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 : Βαθμός ενδιαφέροντος των ερωτηθέντων για τα προβλήματα του περιβάλλοντος

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	0	0	0
Λίγο	9	7,5	7,5
Αρκετά	66	55,0	62,5
Πολύ	34	28,3	90,8
Πάρα πολύ	11	9,2	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 : Βαθμός ενημέρωσης των ερωτηθέντων για τα προβλήματα του περιβάλλοντος

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	0	0	0
Λίγο	30	25,0	25,0
Αρκετά	50	41,7	66,7
Πολύ	34	28,3	95,0
Πάρα πολύ	6	5,0	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 8 : Η συμμετοχή των ερωτηθέντων για περιβαλλοντικές δράσεις

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	37	30,8	30,8
Λίγο	49	40,8	71,7
Αρκετά	26	21,7	93,3
Πολύ	6	5,0	98,3
Πάρα πολύ	2	1,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 9 : Η επιλογή των ερωτηθέντων για το εάν επέλεξαν τη σχολή εξαιτίας των περιβαλλοντικών τους ενδιαφερόντων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	97	80,8	80,8
Ναι	23	19,2	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: Η αύξηση των γνώσεων των ερωτηθέντων για το περιβάλλον μέσω των συγκεκριμένων σπουδών

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	0	0	0
Λίγο	11	9,2	9,2
Αρκετά	32	26,7	35,8
Πολύ	42	35,0	70,8
Πάρα πολύ	35	29,2	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: Ο βαθμός σημαντικότητας της οικονομικής κρίσης ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου σημαντικό	2	1,7	1,7
Λίγο σημαντικό	5	4,2	5,8
Αρκετά σημαντικό	26	21,7	27,5
Πολύ σημαντικό	51	42,5	70,0
Σημαντικότατο	36	30,0	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: Ο βαθμός σημαντικότητας της ανεργίας ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου σημαντικό	1	,8	,8
Λίγο σημαντικό	7	5,8	6,7
Αρκετά σημαντικό	11	9,2	15,8
Πολύ σημαντικό	48	40,0	55,8
Σημαντικότατο	53	44,4	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 13: Ο βαθμός σημαντικότητας του περιβάλλοντος ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου σημαντικό	2	1,7	1,7
Λίγο σημαντικό	1	,8	2,5
Αρκετά σημαντικό	20	16,7	19,2
Πολύ σημαντικό	37	30,8	50,0
Σημαντικότατο	60	50,0	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 14: Ο βαθμός σημαντικότητας της παιδείας ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου σημαντικό	3	2,5	2,5
Λίγο σημαντικό	4	3,3	5,8
Αρκετά σημαντικό	18	15,0	20,8
Πολύ σημαντικό	31	25,8	46,7
Σημαντικότατο	64	53,3	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 15 : Ο βαθμός σημαντικότητας των ναρκωτικών ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου σημαντικό	4	3,3	3,3
Λίγο σημαντικό	14	11,7	15,0
Αρκετά σημαντικό	29	24,2	39,2
Πολύ σημαντικό	40	33,3	72,5
Σημαντικότατο	33	27,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 16: Ο βαθμός σημαντικότητας της φτώχειας ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου σημαντικό	2	1,7	1,7
Λίγο σημαντικό	9	7,5	9,2
Αρκετά σημαντικό	29	24,2	33,3
Πολύ σημαντικό	49	40,8	74,2
Σημαντικότατο	31	25,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 17 : Ο βαθμός σημαντικότητας της εγκληματικότητας ως πρόβλημα κατά την άποψη των ερωτηθέντων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου σημαντικό	1	,8	,8
Λίγο σημαντικό	11	9,2	10,0
Αρκετά σημαντικό	22	18,3	28,3
Πολύ σημαντικό	41	34,2	62,5
Σημαντικότατο	45	37,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 18 : Διαφθορά

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
	119	99,2	99,2
Σημαντικότατο	1	,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 19 : Υγεία

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
	119	99,2	99,2
Σημαντικότατο	1	,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 20 : Κακοποίηση ανηλίκων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
	119	99,2	99,2
Σημαντικότατο	1	,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 21 : Περιθωριοποίηση

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
	119	99,2	99,2
Σημαντικότατο	1	,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 22 : Από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων εάν οι ερωτηθέντες έχουν συνειδητοποιήσει πόσο σημαντική είναι η βιωσιμότητα του περιβάλλοντος

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	32	26,7	26,7
Ναι	88	73,3	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 23 : Από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων εάν οι ερωτηθέντες έχουν αποκτήσει πληροφορίες για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το περιβάλλον

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	39	32,5	32,5
Ναι	81	67,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 24 : Από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων εάν οι ερωτηθέντες έμαθαν για τις αιτίες μόλυνσης του περιβάλλοντος

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	56	46,7	46,7
Ναι	64	53,3	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 25 : Από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων εάν οι ερωτηθέντες αύξησαν το ενδιαφέρον τους και δημιουργήθηκαν κίνητρα για την προστασία του περιβάλλοντος

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	52	43,3	43,3
Ναι	68	56,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 26 : Από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων εάν οι ερωτηθέντες ανέπτυξαν δεξιότητες για την προστασία του περιβάλλοντος

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	100	83,3	83,3
Ναι	20	16,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 27 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν οργανώνονται περιβαλλοντικές δράσεις στο τμήμα τους

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	41	34,2	34,2
Ναι	79	65,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 28 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το τι είδους περιβαλλοντικές δράσεις διοργανώνονται στο τμήμα τους

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Δεν διοργανώνονται	41	34,2	34,2
Περιβαλλοντικές δράσεις	2	1,7	35,8
Επίσκεψη σε χώρους για προστασία περιβάλλοντος	9	7,5	43,3
Περιβαλλοντικές εκδρομές στη φύση	68	56,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 29 : Οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι μέσα από τα περιβαλλοντικά θέματα στο πρόγραμμα σπουδών αναπτύσσονται οι αξίες απέναντι στο περιβάλλον

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	13	10,8	10,8
Ναι	107	89,2	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 30 : Η άποψη των ερωτηθέντων για το εάν η ανάπτυξη των αξιών πραγματοποιείται από τη συναισθηματική ευαισθητοποίηση για τα περιβαλλοντικά θέματα

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	45	37,5	37,5
Ναι	75	62,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 31 : Η άποψη των ερωτηθέντων για το εάν η ανάπτυξη των αξιών πραγματοποιείται από τη λογική κατανόηση των αιτιών των προβλημάτων

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	40	33,3	33,3
Ναι	80	66,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 32 : Η άποψη των ερωτηθέντων για το εάν η ανάπτυξη των αξιών των ερωτηθέντων πραγματοποιείται από την προβολή προτύπων μέσα από τον κοινωνικό περίγυρο

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	99	82,5	82,5
Ναι	21	17,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 34 : Η άποψη των ερωτηθέντων για το εάν η ανάπτυξη των αξιών των ερωτηθέντων πραγματοποιείται από την βιωματική εμπειρία μέσα από δράσεις

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	100	83,3	83,3
Ναι	20	16,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 35: Σύμφωνα με τους ερωτηθέντες η καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών αποσκοπεί στην προστασία

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Ανθρώπου	2	1,7	1,7
Περιβάλλοντος	39	32,5	34,2
Και των δύο	78	65,0	99,2
Τίποτα από τα δύο	1	,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 36 : Οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι περιβαλλοντικές αξίες στο μέτρο που διδάσκονται στο πανεπιστήμιο αφορούν

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Την οικοδόμηση του περιβαλλοντικού ήθους	48	40,0	40,0
Την ευαισθητοποίηση προς το περιβάλλον	72	60,0	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 37 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν ο σεβασμός ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	10	8,3	8,3
Ναι	110	91,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 38 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν το θάρρος ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	111	92,5	92,5
Ναι	9	7,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 39 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι η υπευθυνότητα ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	7	5,8	5,8
Ναι	113	94,2	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 40 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η καλοσύνη ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	113	94,2	94,2
Ναι	7	5,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 41 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η αλληλεγγύη ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	57	47,5	47,5
Ναι	63	52,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 42 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η τιμιότητα ανήκει στις περιβαλλοντικές αξίες

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	108	90,0	90,0
Ναι	12	10,0	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 43 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η αξία σεβασμός έχει αναφερθεί στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών τους

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	33	27,5	27,5
Ναι	87	72,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 44 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η αξία θάρρος έχει αναφερθεί στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών τους

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	113	94,2	94,2
Ναι	7	5,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 45: Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η αξία υπευθυνότητα έχει αναφερθεί στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών τους

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	36	30,0	30,0
Ναι	84	70,0	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 46 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η αξία καλοσύνη έχει αναφερθεί στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών τους

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	115	95,8	95,8
Ναι	5	4,2	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 47 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η αξία αλληλεγγύη έχει αναφερθεί στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών τους

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	77	64,2	64,2
Ναι	43	35,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 48 : Η γνώμη των ερωτηθέντων για το εάν η αξία τιμότητα έχει αναφερθεί στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών τους

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	114	95,0	95,0
Ναι	6	5,0	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 49 : Η άποψη των ερωτηθέντων για το εάν προστατεύουν το περιβάλλον σκεπτόμενοι τις επόμενες γενεές

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό ποσοστό
Όχι	16	13,3	13,3
Ναι	104	86,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 50: Ο βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στην ανακύκλωση

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Ποτέ	2	1,7	1,7
Σπάνια	12	10,0	11,7
Μερικές φορές	38	31,7	43,3
Αρκετά συχνά	47	39,2	82,5
Πάντα	21	17,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 51 : Ο βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στην αγορά βιολογικών /ανακυκλούμενων προϊόντων

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Ποτέ	7	5,8	5,8
Σπάνια	23	19,2	25,0
Μερικές φορές	53	44,2	69,2
Αρκετά συχνά	34	28,3	97,5
Πάντα	3	2,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 52 : Ο βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στην εξοικονόμηση νερού στο σπίτι

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Ποτέ	2	1,7	1,7
Σπάνια	19	15,8	17,5
Μερικές φορές	38	31,7	49,2
Αρκετά συχνά	46	38,3	87,5
Πάντα	15	12,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 53 : Ο βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στο σβήσιμο των φώτων και των ηλεκτρικών συσκευών όταν δεν τις χρειάζονται

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Ποτέ	0	0	0
Σπάνια	5	4,2	4,2
Μερικές φορές	23	19,2	23,3
Αρκετά συχνά	58	48,3	71,7
Πάντα	34	28,3	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 54 : Ο βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στη μείωση του όγκου των αποβλήτων και σκουπιδιών που δημιουργούν

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Ποτέ	6	5,0	5,0
Σπάνια	19	15,8	20,8
Μερικές φορές	44	36,7	57,5
Αρκετά συχνά	34	28,3	85,8
Πάντα	17	14,2	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 55 : Ο βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων στη χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Ποτέ	4	3,3	3,3
Σπάνια	7	5,8	9,2
Μερικές φορές	21	17,5	26,7
Αρκετά συχνά	50	41,7	68,3
Πάντα	38	31,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 56 : Ο βαθμός συμμετοχής των ερωτηθέντων εθελοντικά σε αναδασώσεις

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Ποτέ	68	56,7	56,7
Σπάνια	41	34,2	90,8
Μερικές φορές	8	6,7	97,5
Αρκετά συχνά	2	1,7	99,2
Πάντα	1	,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 57 : Ο τρόπος συμπεριφοράς των ερωτηθέντων απέναντι στο περιβάλλον έχει διαμορφωθεί

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Από τις γνώσεις τους για τα περιβαλλοντικά προβλήματα	41	34,2	34,2
Επειδή συνειδητοποίησαν τη χρησιμότητα της βιωσιμότητας	53	44,2	78,3
Με την καλλιέργεια των περιβαλλοντικών αξιών	26	21,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΠΙΝΑΚΑΣ 58 : Ο βαθμός αλλαγής των ερωτηθέντων προς το περιβάλλον μέσω της γνώσεις τους από τα περιβαλλοντικά μαθήματα

	Συχνότητα	Ποσοστό%	Αθροιστικό ποσοστό
Καθόλου	3	2,5	2,5
Λίγο	22	18,3	20,8
Αρκετά	48	40,0	60,8
Πολύ	38	31,7	92,5
Πάρα πολύ	9	7,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Αγαπητέ/ή συμφοιτητή/τρια

Ονομάζομαι Γιωργαλή Σταματία και είμαι φοιτήτρια του Τμήματος Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας. Έχω αναλάβει την εκπόνηση της πτυχιακής μελέτης με θέμα «Οι Περιβαλλοντικές αξίες στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση». Η εν λόγω έρευνα έχει σκοπό να διερευνήσει κατά πόσο οι περιβαλλοντικές αξίες καλλιεργούνται μέσα από τα μαθήματα στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

Η αφιέρωση από μέρους σας λίγου χρόνου για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου που ακολουθεί αποτελεί ουσιαστική συμβολή στην πραγματοποίηση της έρευνας. Για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δεν απαιτείται η καταχώρηση προσωπικών στοιχείων σας και τα δεδομένα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1) ΦΥΛΟ: ΑΝΔΡΑΣ ☐ ΓΥΝΑΙΚΑ ☐

2) ΗΛΙΚΙΑ

3) ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΤΜΗΜΑ

4) ΤΟΠΟΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ: Αστική περιοχή ☐ Ύπαιθρος ☐

5) Πιστεύετε ότι οι νέοι σήμερα έχουν οικολογική συνείδηση;

Καθόλου ☐ Λίγο ☐ Αρκετά ☐ Πολύ ☐ Πάρα πολύ ☐

6) Θεωρείτε ότι είστε ευαισθητοποιημένος/νη για το περιβάλλον γιατί

α) ενδιαφέρεστε για τα προβλήματα του περιβάλλοντος;

Καθόλου ☐ Λίγο ☐ Αρκετά ☐ Πολύ ☐ Πάρα πολύ ☐

β) ενημερώνεστε για τα προβλήματα του περιβάλλοντος;

Καθόλου ☐ Λίγο ☐ Αρκετά ☐ Πολύ ☐ Πάρα πολύ ☐

γ) συμμετέχετε/συνδιοργανώνετε περιβαλλοντικές δράσεις;

Καθόλου ☐ Λίγο ☐ Αρκετά ☐ Πολύ ☐ Πάρα πολύ ☐

7) Επιλέξατε τη συγκεκριμένη σχολή λόγω των περιβαλλοντικών σας ενδιαφερόντων;

Ναι ☐ Όχι ☐

8) Οι συγκεκριμένες σπουδές έχουν αυξήσει τις γνώσεις σας για το περιβάλλον;

Καθόλου ☐ Λίγο ☐ Αρκετά ☐ Πολύ ☐ Πάρα πολύ ☐

9) Ποια από τα παρακάτω θεωρείται ως τα πιο σημαντικά προβλήματα; Βαθμολογείστε από 1 έως 5 (1 καθόλου σημαντικό, 2 λίγο σημαντικό, 3 αρκετά σημαντικό, 4 πολύ σημαντικό και 5 σημαντικότερο)

	1	2	3	4	5
α) Οικονομική κρίση					
β) Ανεργία					
γ) Περιβάλλον					
δ) Παιδεία					
ε) Ναρκωτικά					
στ) Φτώχεια					
ζ) Εγκληματικότητα					
η) Άλλο (.....)					

10) Από τη διδασκαλία των περιβαλλοντικών μαθημάτων (Σημειώστε με X έως 3 επιλογές)

α)	έχετε συνειδητοποιήσει πόσο σημαντική είναι η βιωσιμότητα του περιβάλλοντος;	
β)	αποκτήσατε πληροφορίες για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το περιβάλλον;	
γ)	μάθατε για τις αιτίες μόλυνσης του περιβάλλοντος;	
δ)	αυξήθηκε το ενδιαφέρον σας και δημιουργήθηκαν κίνητρα για την προστασία του περιβάλλοντος;	
ε)	αναπτύξατε δεξιότητες για την προστασία του περιβάλλοντος;	

11) Οργανώνονται περιβαλλοντικές δράσεις στο τμήμα σας; Ναι ☐ Όχι ☐

12) Τι είδους περιβαλλοντικές δραστηριότητες οργανώνονται συνήθως; (Παρακαλώ σημειώστε μόνο μία απάντηση)

- α) Περιβαλλοντικές δράσεις (π.χ. Αναδάσωση) ☐
- β) Επίσκεψη σε χώρους για την προστασία του περιβάλλοντος ☐
- γ) Περιβαλλοντικές εκδρομές στη φύση ☐

13) Μέσα από τα περιβαλλοντικά θέματα στο πρόγραμμα σπουδών πιστεύετε ότι αναπτύσσονται οι αξίες απέναντι στο περιβάλλον;

Ναι ☐ Όχι ☐

14) Εάν ναι, η ανάπτυξη των αξιών πραγματοποιείται μέσω (Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

- α) συναισθηματικής ευαισθητοποίησης για περιβαλλοντικά θέματα; ☐
- β) λογικής κατανόησης των αιτιών των προβλημάτων; ☐
- γ) προβολής προτύπων από τον κοινωνικό περίγυρο; ☐

δ) βιωματικής εμπειρίας που δημιουργείται μέσα από δράσεις;

☐

15) Η καλλιέργεια περιβαλλοντικών αξιών αποσκοπεί στην προστασία του

α) ανθρώπου ☐ β) περιβάλλοντος ☐ γ) και των δύο ☐ δ) τίποτα από τα δύο ☐

16) Οι περιβαλλοντικές αξίες στο μέτρο που διδάσκονται στο πανεπιστήμιο αφορούν περισσότερο:

α) την οικοδόμηση περιβαλλοντικού ήθους ☐

β) την ευαισθητοποίηση προς το περιβάλλον ☐

17) Ποιες από τις παρακάτω αξίες θεωρείτε ότι εμπίπτουν στις περιβαλλοντικές αξίες : (Μπορείτε να σημειώσετε παραπάνω από μία απαντήσεις)

α) σεβασμός ☐

β) θάρρος ☐

γ) υπευθυνότητα ☐

δ) καλοσύνη ☐

ε) αλληλεγγύη ☐

στ) τιμιότητα ☐

18) Σε ποιες από τις περιβαλλοντικές αξίες που αναφέρατε έχει γίνει συστηματική αναφορά στη διδασκαλία στο πρόγραμμα σπουδών σας;

1)..... 2)..... 3).....

19) Ένας από τους λόγους που προστατεύετε το περιβάλλον είναι ότι σκέφτεστε τις επόμενες γενεές;

Ναι ☐ Όχι ☐

20) Στην καθημερινή σας ζωή

Ποτέ Σπάνια Μερικές φορές Αρκετά Συχνά Πάντα

α)	συμμετέχετε στην ανακύκλωση υλικών					
β)	αγοράζετε ανακυκλώσιμα ή Βιολογικά προϊόντα					
γ)	εξοικονομείτε νερό στο σπίτι					
δ)	σβήνετε τα φώτα και τις ηλεκτρικές συσκευές όταν δεν τις χρειάζεστε					
ε)	προσπαθείτε να μειώσετε τον όγκο των σκουπιδιών και αποβλήτων που δημιουργείτε					
στ)	προσπαθείτε να χρησιμοποιήσετε μαζικά μέσα μεταφοράς και όχι Ι.Χ. αυτοκίνητο					
η)	συμμετέχετε εθελοντικά σε αναδασώσεις					

21) Ο τρόπος συμπεριφοράς σας απέναντι στο περιβάλλον έχει διαμορφωθεί: (Παρακαλώ σημειώστε μόνο μία απάντηση)

α) από τις γνώσεις σας για τα περιβαλλοντικά προβλήματα;

☐

β) επειδή συνειδητοποιήσατε τη χρησιμότητα της βιωσιμότητας;

☐

γ) με την καλλιέργεια περιβαλλοντικών αξιών;

☐

22) Από την γνώση των περιβαλλοντικών μαθημάτων του τμήματός σας έχετε διαπιστώσει αλλαγές στον τρόπο ζωής σας προς το περιβάλλον;

Καθόλου ☐ Λίγο ☐ Αρκετά ☐ Πολύ ☐ Πάρα πολύ ☐

Σας ευχαριστώ για την πολύτιμη συμμετοχή σας.